

Шейх Алі Ат-Тантаві

Загальне уявлення про Іслам

Друге видання, виправлене

International Islamic Charitable Organization

Київ

«Ансар Фаундейшн»

2023

Алі Ат-Тантаві

Загальне уявлення про Іслам: Переклад з арабської російською Абдул-Ваггаб Мадвар, переклад українською Юрій Косенко. — К.: Ансар Фаундейшн, 2023 р. — 248 с.

*Редактор україномовного видання **Окініна Ліна***

Книга «Загальне уявлення про Іслам», викладена простою та доступною, але водночас живою, образною мовою, присвячена виствітленню сутності таких глибинних понять Ісламу, як монотеїзм, духовність, віра в призначення, у тасмне, у посланців, священні писання, поклоніння Богам.

Вона цікава ще й тим, що духовні аспекти Ісламу автор висвітлив не кожен зокрема, а на тлі загальновідомих понять із природничих і філософських наук.

Книга призначена для спеціалістів — філософів, теологів і сходознавців, а також для широкого кола читачів-мусульман і — передусім — немусульман, що хочуть отримати правдиву інформацію про Іслам і назавжди позбутися багатьох упереджень і помилкових стереотипних уявлень про цю релігію.

Авторське право на цю книгу належить її авторам. Переклад і макет книги належать «Ансар Фаундейшн».

Перевидання й передрук тексту без згоди редакції заборонено. Будь ласка, звертайтеся в письмовій формі — ми з радістю дамо вам дозвіл.

ISBN 978-617-7557-38-7

@ Україномовне видання
«Ансар Фаундейшн», 2015
@ Оригінал-макет
«Ансар Фаундейшн», 2015

**БІСМІ-ЛЬ-ЛЯГІ-Р-РАХМАНІ-Р-РАХІМ
У ІМ'Я АЛЛАГА МИЛОСТИВОГО, МИЛОСЕРДНОГО!**

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ
وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ
عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

«Закликай на шлях Господній мудрістю та добрим
напученням і з ними суперечку веди найкращим чином.
Господь твій краще знає тих, хто ухилився від Його шляху.
Й, істинно, Він краще знає тих, хто йде прямим шляхом».

(Сура 16, аят 125)

У ім'я Аллага, Усемилостивого й Милосердного!

Хвала Аллагові! Йому ми дякуємо,

у Нього просимо допомоги, перед Ним каємося й просимо Його відпустити наші гріхи. О Аллаг, вбережи нас від огидності наших душ та від скоєних нами зlodіянь.

Допоможи зробити цю працю винятково заради Тебе.

О Аллаг, допоможи зробити мою працю корисною для людей та винагороди мене за неї.

О Аллаг! Благослови нашого пана Мухаммада, вчителя добра, його родину, сподвижників та усіх, хто широко йде за ними.

ЗМІСТ

Передмова	11
Передмова до російського видання	12
Редакційні примітки	13
Передмова	14
Мотиви написання книги	16
Розділ I	
Вступ	20
Що таке смерть?! Та в чому полягає її сутність?	32
Розділ II	
ІСЛАМ	35
Що таке Іслам?	35
Отже, що таке Іслам? І як стати мусульманином?	36
Розділ III	
Загальна термінологія	44
Елементарне й теоретичне знання	45
Очевидна істина та ідеологія (віровчення)	46
Розділ IV	
Правила віровчень	48
Перше правило	48
Друге правило	49
Третє правило	50

Четверте правило	53
П'яте правило	55
Шосте правило	57
Обмеженість слів	61
Сьоме правило	62
Восьме правило	64
Розділ V	
Віра в Аллага	66
Існування Аллага	66
Аллаг — Господь світів	74
Аллаг — Володар Всесвіту	76
Бог, Якому поклоняємось	76
Розділ VI	
Монотеїзм	78
Духовний аспект поклоніння Богу	79
Основа монотеїзму	79
Любов до Аллага й страх перед Ним	84
Аяти Корану про якості Аллага	86
Аяти Корану з очевидним та переносним значенням	91
Сприйняття та розуміння цих аятів мусульманами	91
Види поклоніння Богові (ібадат)	92
Мета поклоніння Богові	93
Резюме	95
Наукові дослідження та вивчення природничих наук	96
До питання про віру в Бога та винагороду за добрі справи	96
Беззмістовні суперечки	97
Чи обґрунтовані ці питання?	98

Розділ VII**Різновиди віри 100**

Віра й дія	100
Фактори зростання віри	101
Невиконання законів не робить мусульман невірними	102
Плоди віри	102
Зікр (постійне перебування з думкою про Аллага)	103
Страх та надія	105
Покладання на Аллага (<i>таваккуль</i>)	106
Вдячність	109
Терпіння	110
Покора Божому законові	112
Жорсткість та гнучкість	115
Каяття й благання про помилування	117

Розділ VIII**Віра в Судний День 123**

Людина й смерть	123
Життя після смерті	124
Приготування до смерті	125
Момент смерті — один з показників віри	126
Необґрунтована підозра	126
День Воскресіння	127
Ознаки настання Останньої миті	128
Початок Останньої миті	129
Астрономічні події	130
Трубний глас — сигнал для Останньої миті та Воскресіння	131
Воскресіння та зібрання усіх разом	132

Розрахунок	136
Свідки та докази	137
Свідчення посланців	137
Книги діянь	138
Самозахист з наступним визнанням	140
Дурне заперечення	141
Розрахунок та його наслідки	142
Проходження над пеклом	142
Рай та пекло	143
Доступ до раю	145
Опис раю	146
Мешканці раю та їхнє становище	147
Пекло	152
Вхід до пекла	154
Пекло — в'язниця	155
Спроби позбавлення від пекла	155
Їхні суперечки та чвари	157
Розмова між мешканцями раю та мешканцями пекла	158
Аль-А'раф (перешкода)	159

Розділ IX

Віра у передвизначення	161
Поняття передвизначення та долі	161
Винагорода та покарання	163
Людині дано право вибору	163
Невільність людини	164
Людина має свободу та вибір у людських межах	164
Винагорода й покарання — природний наслідок свободи	165
Критерії справедливості	166

Передвизначення та доля у світлі Корану та Сунни	168
Порожня дискусія	172
Передвизначення як привід для виправдання	173
Ми та наші попередники перед доктриною передвизначення	174
Причина приписування ореолу святості нашим попередникам	176
Невиправдане змішування	176
Розділ X	
Віра у потаємне	178
Потаємний світ	178
Як повірити у потаємне?	179
Необхідна віра у потаємне	180
Потаємне	181
Підозра та її спростування	182
Класифікація невидимого світу	182
Підозра та її спростування	183
Відповідь	183
Віра в янголів, книги та посланців	184
Одкровення: його можливість та необхідність	184
Підозра та її спростування	186
Розділ XI	
Віра у янголів	188
Плоди віри у янголів	194
Джинни (демони)	194
Джинни в Корані	195
Шайтани (дияволи)	197
Шайтан в Корані	198
Шайтани серед людей	202

Розділ XII

Віра у посланців	204
Сутність посланця	206
Посланець не знає потаємного	209
Посланців багато, а послання, фактично, єдине	210
Відповідь на питання: «Чому місія Мухаммада ﷺ — унікальна та завершальна?»	211
Іслам не робить відмінностей між посланцями	213
Посланці в Корані	214
Чудеса	216
Карама (Божа щедрість)	217
Чудеса та чари	218
Чудеса Мухаммада ﷺ	219
Це був Мухаммад ﷺ!	232

Розділ XIII

Віра в книги	235
Коран	235
Віра в інші Книги	238
Сувої Ібрагіма	238
Тора - Таврат	239
Забур	240
Євангелія - Інджіль	240
Підсумок	242

ПЕРЕДМОВА

Муфтія Духовного управління мусульман
України «Умма» шейха Саїда Ісмагілова

Слава Всевшньому Аллагові!

Мир та милість від Аллага нашому пророкові Мухаммаду!

Шановний читачу, богословська праця «Загальне уявлення про Іслам» шейха Алі ат-Тантаві є, мабуть, найбільше разів виданою в Україні книжкою, що присвячена основам ісламського віровчення. Вона витримала вже вісім видань та розповсюдилася Україною й країнами близького й далекого закордоння у кількості понад 30 000 примірників. Таємниця такої популярності полягає у тому, що «Загальне уявлення про Іслам» написано простою й зрозумілою будь-якому читачеві мовою. Як на мене, головна заслуга шейха Ат-Тантаві полягає у тому, що він, уникаючи складних теологічних формулювань, не надто обтяжуючи текст специфічними богословськими термінами, чітко й лаконічно викладає принципи ісламської віри. Завдяки цьому він знаходить свого читача — людину, котра пристрасно бажає дізнатися про свого Творця, чи визначитися з метою свого життя, а можливо й відшукати сенс цього самого життя, чи хоча б просто познайомитися з багатющою духовною традицією Ісламу.

«Загальне уявлення про Іслам» перекладено з арабської мови й адаптовано для російськомовного (а відтепер і україномовного) читача. Необхідно підкреслити, що під час перекладу аятів Священного Корану редакційна колегія спиралася та використовувала найбільш авторитетні переклади значень Священного Корану. Суттєво полегшувало працю те, що усі багатозначні й метафоричні аяти Корану детально тлумачив сам шейх Ат-Тантаві, щоби читач мав чітке уявлення про правильне канонічне значення цитованого фрагменту. Книга призначена не для легкого поверхового прочитання, але є орієнтованою на уважного, вдумливого читача, котрий розмірковує.

Шановні читачі! Бажаю вам щирої віри, душевної чистоти, справедливості й благородних вчинків.

Передмова до російського видання

Редакція «Ансар Фаундейшн» з радістю пропонує увазі читачів книгу ісламського вченого, шейха Алі Ат-Тантаві «Загальне уявлення про Іслам».

Ця книга була перекладена російською мовою Міністерством у справах Ісламу та вакуфів Держави Катар, з дозволу автора. Однак нашій редакції довелося виконати немало роботу з уточнення та доопрацювання цього перекладу.

Книга «Загальне уявлення про Іслам» написана живою сучасною мовою, що зрозуміла широкому колу читачів. Розмірковуючи над питаннями ісламського віровчення ('акида), шейх Ат-Тантаві використовує багато виразних засобів сучасної арабської мови, усе багатство яких ми постралися передати у російському перекладі. Цікаві приклади з життя й науки, яскраві метафори й епітети, гумор та іронія, і водночас точність основних понять та визначень, твердість переконань та відданість — у кожному слові — одній меті: донести до читача основи віри в Істинного Бога, — усе це характеризує автора як талановитого письменника й проповідника, великого вченого й переконаного мусульманина.

Ми сподіваємося, інша'Ллаг, що ця книга стане початком цілої низки публікацій праць видатних мусульманських вчених російською мовою.

Редакційні примітки

В доопрацюванні й уточненні перекладу ми спиралися на 13-е видання цієї книги, видане у 1989 році видавничим домом «Аль-Вафа» в Сирії. Нами були відновлені деякі абзаци

тексту, а також підрядкові примітки самого автора, які були включені нами в основний текст. Далі, ми відкоригували переклад деяких ключових понять. І, нарешті, ми звірили арабський текст хадисів, наведених у 13-му виданні книги, з аналогічними текстами, котрі містяться у стандартних збірках хадисів.

Під час роботи ми дотримувалися наступних правил:

1. Арабські терміни подаються у фонетичному написанні й виділені в тексті курсивом (за винятком деяких термінів, які живаються часто: Коран, хадис, сура, аят).

2. Цитати з хадисів взято в лапки, після них у дужках йде посилання на того (тих), хто їх передав (наприклад, Бухарі, Муслім та ін.).

3. З великої літери пишуться наступні слова:

- слово Бог, а також усі імена Бога, включаючи особисті, вказівні та присвійні займенники, котрі мають на увазі Господа (наприклад, Аллаг, Господь, Той, Котрий Усе Прощає, Милосердний, Він, Ти, Ми, Той, Хто, Його і т.д.);
- слова Пророк та Посланець, якщо йдеться про Мухаммада ﷺ, але без згадування його імені (наприклад, Пророк, Печать пророків, Посланець Аллага);
- слова, пов'язані з проявами Аллага, а також найважливіші для Ісламу поняття: Слово Боже, Судний День, День Воскресіння, Закон Аллага, Світло і т.д.);
- назви Писань (Тора, Псалтир, Євангелія, Коран).

Редакція «Ансар Фаундейшн» щиро дякує усім, хто доклав багато зусиль для того, щоби пропоноване видання вийшло друком. Нехай благословить їх Всевишній Господь. Амінь.

Ми просимо Мудрого Аллага, щоби Він прийняв нашу працю та зробив цю книгу нашим цінним внеском на Його шляху. Амінь.

Редакція

ПЕРЕДМОВА

У ім'я Аллага Милостивого, Милосердного!

Хвала Аллагу, Господові світів, молитва й привітання нашому панові Мухаммаду, останньому з пророків та посланців, його родові, сподвижникам та тим, хто йшов за ними з благодіянням до Судного Дня.

Немає сумніву у тому, що монотеїзм та віра у Явне й Сокровенне є фундаментом, на якому будується ісламська фортеця, а це означає, що поклоніння Богові в Ісламі не принесе користі, якщо воно не зумовлене міцною вірою та щирим дотриманням її принципів у словах та справах.

Книга «Загальне уявлення про Іслам» — це основи віровчення (акида). Ми з радістю пропонуємо її увазі мусульман та немусульман. Вона яскраво виствітлює основні положення ісламської ідеології та збагачує знання читача про Іслам.

Автор книги — палкий проповідник Ісламу, шейх Алі Ат-Тантаві. Книга була написана арабською мовою ще у 60-ті роки ХХ сторіччя. Це дослідження зустріло схвалення в ісламському світі, про що свідчать його численні перевидання арабською мовою, які швидко розповсюджувалися тисячами примірників.

Перевага цієї книги полягає в тому, що у ній подається просте й чітке висвітлення досить складної теми. Це саме те, чого потребує сучасна доба стосовно розтлумачення Ісламу та його розповсюдження.

Тому, прагнучи продуктивно та з користю розповсюджувати ісламські науки, Міністерство з питань Вакуфів та Ісламу держави Катар обрало саме цю книгу. До цього вона була перекладена нами англійською мовою й тричі перевидана, а зараз ми перекладаємо та вперше видаємо її російською мовою.

Міністерство сподівається, що ця книга викличе схвалення у російськомовних читачів.

На завершення висловлюємо глибоку подяку вельмишановному шейхові Алі Ат-Тантаві за його щедрий дозвіл на переклад та видання цієї дорогоцінної книги.

Також дякуємо професорові Абдул-Ваггабу Мадвару, перекладачеві, й Тамарі Лахам, редактору, за їхню добру справу у цьому відношенні, а також тим, хто виявив хоча б найменше сприяння у цій благородній справі.

Просимо Аллага допомогти нам та вести нас правильним шляхом.

З повагою,

*Управління у справах Ісламу,
Міністерство у справах Вакуфів
й Ісламу держави Катар.
Доха, Катар, раджаб 1418 р. (листопад 1997 р.)*

МОТИВИ НАПИСАННЯ КНИГИ

Ця книга вперше була видана у середині шестидесятих років, а потім перевидавалася десять разів. Її автор, шейх Алі Ат-Тантаві, у вступі до кожного видання розповідав про мотиви та обставини написання цієї книги, але в десятому виданні ми наводимо ширше їхнє пояснення, яке, фактично, і становить нашу передмову.

Перш за все, подамо коротку біографію цього мусульманського вченого. Шейх Алі Ат-Тантаві народився в Сирії, у місті Дамаску, у 1908 році. Його повноліття припало на роки I-ї світової війни. У цьому віці людина починає глибше розуміти усе, що відбувається навколо неї. Алі Ат-Тантаві почав цікавитися заняттями з Ісламу, які його батько — шейх Мустафа Ат-Тантаві — проводив у себе вдома у вільний час — на світанку та після заходу сонця. Алі помітив, що ці заняття відрізняються від шкільних. Юнак поступово став постійним та дуже уважним учнем свого батька. Отже, у нього було паралельне навчання: у школі Мактаб Анбар, потім в університеті Дамаска й, нарешті, вдома у батька, який був тоді одним з найбільших знавців ісламського фікху (правознавства) у Сирії та займав посаду секретаря генерального муфтія. А коли батько помер, Алі Ат-Тантаві навчався Ісламу майже у 100 інших ісламських вчених.

Шейх Алі Ат-Тантаві був одним з перших громадян Сирії, які отримали релігійну та «світську» освіту. Він закінчив університет Дамаска у 1933 році, отримавши два дипломи: права та арабської літератури. Тодішні вчені були або *шейхами* (ісламськими вченими), або *ефендіями* (вченими світських наук). Шейхи не мали уявлення про «світські» науки, тоді як ефендії мали незначну релігійну освіту. Отже, він рано усвідомив необхідність донесення Ісламу з використанням нової методики. Він сам почав писати статті,

видав доступні для розуміння трактати про Іслам, а згодом усі ці думки коротко виклав у даній книзі.

До цього шейх Ат-Тантаві написав книгу «Релігійна реформа», у якій підтвердив, що богобоязливість є необхідною будь-якій людині, і виніс на обговорення таке питання: «*Чи може людина жити без віри?*» На думку шейха Ат-Тантаві, на це питання можна відповісти лише контрпитанням: «А чи може людина вести суто матеріальний спосіб життя, відмовляючись від усього, що знаходиться за межами матеріального світу, навіть від своєї душі у власних грудях, від внутрішнього почуття, яке хвилює її, від захоплення красою природи, птахами та їхнім співом, при цьому не усвідомлюючи мороку та гнітючості могили?»

У цьому контексті автор також розмірковував про ідеали західних філософів та мислителів, таких як Кант, Ньютон, Паскаль, Мальбранш та ін., адже тоді він вивчав філософію. На обкладинці його книжки написано: «Алі Ат-Тантаві — бакалавр літератури та філософії». Спростовуючи твердження тих, хто вважав, що Всесвіт створений випадково, автор навів наступний приклад: «Якщо у торбу покладемо п'ять кульок — 4 білих та 1 червону, а потім витягнемо одну з них, то ймовірність появи червоної буде 1:5, а якщо покладемо 9 білих та 1 червону, співвідношення буде 1:9. Якщо ж покладемо необмежену кількість білих кульок, ймовірність появи червоної кульки буде 1 до нескінченності (∞). Жодна нормально мисляча людина не скаже, що червона кулька обов'язково з'явиться з першої, другої чи сотої спроби. А ці незчисленні планети, які немов пливуть встановленими орбітами й не стикаються одна з одною, хіба могли вони бути створеними випадково? За усім цим неодмінно стоїть Досконалий, Наймудріший, Усезнаючий Провідник».

У 1936 р. шейх Ат-Тантаві працював викладачем арабської літератури й релігії в Іраку, у середній школі міста Багдада. Там він відчув необхідність мати простий і доступний посібник про Іслам. Він заповзвся пропагувати цю ідею, написав

багато статей, намагаючись переконати ісламських вчених написати таку книгу. Але жодної реакції на це не було.

З часом виявилось, що не лише він і нечисленні його колеги йшли шляхом суміщення релігійної та «світської» освіти, але до них долучилася й інтелігенція, яка уклала десятки ґрунтовних книжок про Іслам. Однак книжка, про яку він мріяв, так і не вийшла друком!

У 1966 році автором була написана стаття під назвою «*Загальне уявлення про Іслам*», яка була опублікована у часописі «Ліга мусульманського світу» у Мецці. Вона привернула увагу міністра хаджу й вакуфів Саудівської Аравії шейха Мухаммада Умара Тауфіка. І незабаром він порадив Лізі мусульманського світу доручити шейхові Ат-Тантаві написання книги на згадану тему.

Отже, шейх Ат-Тантаві узявся за цю довгоочікувану справу. Він працював усе літо, а потім і увесь навчальний рік в університеті. Коли усі розділи книги були написані у вигляді чернеток, які потребували лише остаточної обробки, автор вклав усей цей рукопис у три великі конверти й одразу ж поїхав в Амман, щоби провести там літні канікули. Він заклопотано тримав у руках ці конверти протягом усього шляху. Однак, захоплений подорожжю та сп'янілий від радості зустрічі з родичами та друзями, він забув про ці конверти. Ще через два тижні, опам'ятавшись, він не знайшов їх. Шукав скрізь та усюди, звертався навіть до водіїв таксі, але все було марно — рукопис зник.

Потім, заспокоївшись та оговтавшись, але вже без будь-якої літератури у своєму розпорядженні, він вирішив написати усе спочатку; й протягом 10 днів, за допомогою Аллага, він зміг відновити цю книгу, спираючись лише на одне джерело — Священний Коран.

Автор назвав її «*Загальне уявлення про Іслам*», том I, де виклав основи ісламського віровчення, маючи намір написати ще два томи про інші аспекти Ісламу. Однак, через велику

зайнятість та поганий стан здоров'я, він не зумів завершити цю працю.

На завершення, дамо короткий огляд просвітницької діяльності автора. Він видав 40 книжок, обсяг яких перевищує 11000 сторінок, до того ж у нього залишилися рукописи ще 11 книжок, готових до видання. Шейх Ат-Тантаві встиг завершити книгу «Спогади про півсторіччя», у якій він розповідає про побачене й почуте протягом свого життя за різних режимів, про ті країни, де він побував. Алі Ат-Тантаві досяг успіху і в літературі, і в ісламському праві. Наприкінці 1940-х років за його участі було укладене шлюбне законодавство у Сирії. Він також брав важливу участь у розробці проекту ісламських законів у Єгипті.

Шейх Ат-Тантаві регулярно вів релігійні радіопередачі у Сирії, а потім — у Саудівській Аравії, де пізніше почав виступати і на телебаченні. Його виступи були простими, щирими та об'єктивними, але, водночас, наповненими знаннями про Іслам. Його регулярними глядачами були люди з усіх прошарків суспільства, а його поштова скринька завжди була повною. Люди зверталися до нього за порадою у зв'язку з найрізноманітнішими проблемами, прагнучи отримати від нього просвітлену релігійну думку.

У 1990 році шейх Ат-Тантаві був нагороджений Міжнародною премією короля Фейсала за служіння справі Ісламу.

Суддя, літератор, редактор, викладач, оратор, телеведучий — шейх Алі Ат-Тантаві помер на 91-му році життя, 19 червня 1999 року у місті Джидда, у Саудівській Аравії, країні, що з 1963 року була його домівкою.

Нехай винагородить Всевишній Аллаг шейха Алі Ат-Тантаві за його працю та просвітницьку діяльність з розповсюдження у всьому світі істинної релігії Бога! Нехай благословить його Великий Творець та виявить йому Свою милість!

РОЗДІЛ І

ВСТУП

Уявіть собі, що подорожуючи, ви раптом побачили, як шлях розходиться на дві дороги: таку, яку важко подолати, котра піднімається вгору, й рівну, що спускається на рівнину.

Перша дорога нерівна, встелена камінням, колючками та ямами, котрі сповнені прихованих небезпек. До того ж важко йти й підніматися нею. Однак поряд з нею встановлено державний вказівний знак про те, що хоча ця дорога і є горбкуватою напочатку, і її важко подолати, але усе ж таки — це правильний шлях, що веде у місто й приводить вас до позначеної мети.

Друга — асфальтована, обсаджена по узбіччях фруктовими й декоративними деревами, вздовж якої розташовано багато затишних кав'ярень та розважальних закладів. Мандрівник знайде на цій дорозі усе, що вдовольнить його потреби, потішить його почуття й покращить настрої. Однак є дорожній знак з попередженням, що це досить небезпечна й згубна дорога. Вона веде до прірви з неunikною загибеллю.

Тож, яку з цих двох доріг ви оберете собі для подорожі?

У більшості випадків людська натура схильна до легкого, а не до складного, до приємного, а не болісного. Вона любить свободу й ненавидить кайдани, адже це інстинкт, закладений у нас Богом. А якби людина дозволила своїй душі розпоряджатися собою на її розсуд та корилася б їй, то вона пішла б другою дорогою. Але тут, на перехресті, втручається розум: гальмує, зважає два варіанти: хвилинна втіха, після якої настає вічна мука, й короткотривала мука, після якої настає вічна втіха. Немає сумнівів у тому, що він обере другий варіант.

Ці приклади знаменують рай та пекло.

Шлях до пекла сповнений усіляких насолод, до яких схильна душа: дивитися на красу й спокушатися нею, вдовольняючи хіть та хтивість, здобувати багатство будь-яким способом, адже гроші — улюблена й бажана річ, у грошах полягає свобода й розкіш, а душа любить свободу й розкіш та ненавидить обмеження.

Воістину, шлях до раю не встелений пелюстками троянд, на ньому зустрічаються різні труднощі, обмеження й перешкоди. У ньому — непокірність власній душі та протистояння пристрасті. Однак наслідком тимчасових труднощів на цьому шляху є вічна насолода у прийдешньому світі. А плодом хвилинної насолоди на шляху до пекла є вічна мука у пеклі, це можна уподібнити станові учня напередодні іспиту: йому важко залишати своїх родичів, які із зацікавленням спостерігають за веселим та приємним видовищем, щоби усамітнитися з книгами та зошитами. Але після цих труднощів він отримує радість успіху. Іншим прикладом є стан хворого, якому протягом кількох днів доводиться відмовлятися від смачної їжі; але після цього на нього чекає винагорода — відновлення здоров'я.

Давши нам ці дві дороги, Аллаг дарував нам здатність розрізняти одну від іншої, так, що кожна людина — грамотна чи невіглас, доросла чи дитина — може відрізнити добро від зла. Це означає, що здійснивши добрий вчинок, ми відчуємо полегшення, а скоївши злочин, відчуємо докори сумління.

Понад те, ця здатність властива не тільки людям, але й тваринам. Наприклад, якщо ви кинули кішці шматок м'яса, вона спокійно й повільно їстиме його перед вами. Але якщо вона вкрала шматок м'яса, то вона неодмінно втече у який-небудь куточок, швидко зжере його, озираючись на вас, боячись, що ви будете переслідувати її, щоби відняти в неї м'ясо! Отже, з цього прикладу видно, що у першому випадку сумління у кішки було чистим, оскільки вона відчула, що м'ясо

дане їй, тобто вона володіє ним, тоді як у другому випадку її реакція показує, що вона інстинктивно знає, що здійснила крадіжку. Іншими словами, вона відрізняла справедливість від несправедливості, законність від незаконності.

Так само й собака, зробивши щось хороше, запобігає перед своїм господарем, немов вимагає у нього нагороди. А якщо вона поводитись погано, то відійде у бік, вихляючи хвостом, немов висловлюючи своє вибачення чи очікуючи карі.

Усе це розкриває зміст слів Аллага:

«І хіба... не вказані (людині) два головних напрямки (Добра й Зла)?»

(Сура 90, аяти 8-10)¹.

Для шляху в рай Аллаг призначив проповідників, щоби ті вели по ньому людей та вказували їм його. Це — пророки (мир їм). А для іншого шляху Він призначив тих, хто спокушає людей та збиває їх на нього, — супутників сатани. Він зробив *алімів*, ісламських вчених, спадкоємцями пророків. Ось, наприклад, Фатіма, донька Мухаммада , не успадкувала від нього ні грошей, ні майна, а аліми успадкували від нього даават (заклик до Ісламу). Той, хто щиро й у міру своїх сил сповнить місію Заклику, буде гідним честі цього спадку.

¹ У цьому виданні усі цитати, здебільшого, узято з українського перекладу Корану М. Якубовича («Преславний Коран: переклад смислів українською мовою», Медіна, 2012) і, частково, з перекладу В. Рибалкіна («Коран. Переклад фрагменту»). Пунктуація й орфографія без змін (за винятком явних друкарських помилок). — прим. ред. Ансар Фаундейшн

² Слова **«нехай благословить його Аллаг та привітає»** арабською мовою. Ця фраза вживається в Ісламі після згадування імені пророка Мухаммада , а також у всіх випадках, коли про нього йдеться як про Пророка та Посланця Аллага, навіть без згадування його ймення. У різних джерелах використовуються фрази «Пророк Ісламу», «Посланець Аллага», «Пророк» та інші, після яких, виявляючи свою найглибшу пошану та скоряючись велінню Аллага, мусульмани вимовляють слова «Саллялагу алейгі уа саллям» — «Нехай благословить його Аллаг та привітає». Така традиція збережена і в цій книзі. Підставою для цього слугує припис Аллага: **«Воістину, Аллаг і Його ангели благословляють Пророка! О ви, які увірували! Благословляйте Пророка й вітайте його миром!»** (Коран: Сура 33, аят 56) — прим. ред. Ансар Фаундейшн

Ця місія Заклику важка, оскільки людська душа за своєю природою схильна до свободи, а релігія обмежує її, а душа, окрім того, схильна піддаватися хтивості, але релігія її стримує. Хто закликає до розпусти й непослуху, той, тим самим, плазує перед природою людської душі, й вона прямує за ним, подібно до води, яка тече схилом.

Душа схожа на водосховище, розташоване на вершині гори: якщо ударом кайла пробити його, то вода прорветься одразу й прямо на ваших очах стече в долину. Але наповнювати водосховище — це інша справа. Це потребує насосів, великих зусиль та величезних витрат.

Ось ще один приклад, який ілюструє людську слабкість. Якщо хочете спустити важку брилу з вершини гори до її підніжжя, то все, що потрібно для цього, — трохи посунути її з місця й зіштовхнути зі схилу. Вона скотиться донизу, а повернути її на вершину — досить кропітка задача. Такою є й натура людська.

Ваш поганий приятель, який не дотримується релігії, скаже вам: «Там гарна дівчина танцює оголеною, давайте подивимося на неї!» Ваша душа одразу ж захоплюється цим, ваша пристрасть спрямовує на неї ваш погляд, тисяча чортів підганяє вас до неї. І коли ви вже біля її дверей, з'являється проповідник, щоби відмовити вас від милування цією дівчиною. Вам буде важко, дослухаючись його поради, протистояти пристрасті душі та прагненню серця.

Посіпакам неважко поширювати його, це не викликає у них великої втоми, але труднощі та втома охоплюють прибічників добра та проповідників. У розпорядженні посіпаки зла є все, що притягає душу: сексуальні спокуси навколо, заборонене кохання, усе, що дає втіху очам, вухам, серцю й тілу.

Як зможуть проповідники Іслама конкурувати з усіма цими спокусами? Що вони можуть запропонувати? Лишень стриманість та поміркованість!!!

Випадково поглянувши на дівчину, котра виставляє напоказ свою красу, ви схиляється до того, щоб дивитися й насолоджуватися цією красою. Але у цю мить проповідник скаже вам: «Опустіть очі свої й не дивіться на неї». Душі гендляря, який побачив на практиці, що можна домогтися більшого прибутку шляхом інвестування грошей у банк під відсотки й отримувати їх регулярно без будь-якої праці, це буде дуже приємно. Але тут проповідник скаже: «Залиште відсотки й не простягайте до них руки». Службовець, побачивши як його колега отримує хабара, котрий дорівнює його шестимісячній зарплатні, вже вираховує скільки отримає він сам та його родина у тому випадку, коли він наслідуює цей приклад. І тут втручається проповідник та радить йому утриматися від такого вчинку.

Він скаже людям: «Облиште ці доступні справжні насолоди, щоби отримати прийдешні невидимі насолоди, облиште те, що бачите, заради того, що не бачите, боріться зі схильностями ваших душ та пристрастями ваших сердець». Хоча усе це важко для душі. Не дивуйтеся моему описові релігії як важкої ноші! Аллаг так змалював її в Корані:

«Ми неодмінно дамо тобі вагоме слово».

(Сура 73, аят 5)

Усяка звияга є важкою для душі. Учнію важко залишати телевизор та старанно займатися. Йому також важко залишати місце розваги й займатися читанням та писанням. Тому, хто спить, важко залишати ліжко на світанку та йти на вранішню молитву. Чоловікові важко розлучатися з дружиною й дітьми та йти на війну.

Ось чому скрізь більше неправедних, ніж праведних, більше негідних та легковажних, ніж тих, хто прямує правильним шляхом та пам'ятає про Аллага. Ось чому сліпе наслідування більшості людей найчастіше призводить до помилковості, про що мовиться в Корані:

«Якщо ти коритимешся більшості тих, хто на землі, то вони зіб'ють тебе зі шляху Аллага. Вони йдуть за припущенням та займаються вигадками!»

(Сура 6, аят 116)

Отже, якщо би рідкісність та меншість не були якостями відмінності та переваги, алмаз не був би таким дефіцитним матеріалом, а вугілля — у достатку та скрізь доступним. Аналогічно цьому, геніальні, талановиті люди та видатні герої не становили б меншості серед людей.

Багато поколінь пророків (мир їм) та їхніх спадкоємців з-поміж праведних ісламських вчених були проповідниками шляху до раю, тоді як дияволи та їхні посіпаки з числа розбещених та тих, що розбещують, людей були прибічниками шляху до пекла. Адже нашим душам властива як здатність сприймати пророчі вчення (риса пророків), так і здатність йти за заблуканими людьми (риса диявола). Отже, деякі з нас вступають у спілку з пророками, а деякі — укладають спілку з дияволом (шайтаном), що втілений у «душі, яка спонукає до гріха».

Можна задати таке запитання: «У чому полягає різниця між розумом та душею?» Я не претендую на точне визначення й чітке розмежування цих понять. Адже досі наука не в змозі пролити світло на їхню сутність! Але усе ж таки спробую дещо пояснити.

Усі ми говоримо: «Я собі сказав» чи «Мій розум мені підказав». Але що таке «я» і що таке «собі»? Що таке «моя душа» і що таке «мій розум»? Хоча це нам покищо незрозуміло і я не збираюся пізнавати невідоме, усе ж таки наведу один доступний приклад.

Людське тіло постійно змінюється, і клітини, які його складають, живуть роками, раптом зникають. З душею відбувається те саме: надії, бажання, болі та страждання людини постійно змінюються. Тут є доречним запитання:

«Яка частина від «Я» залишається незмінною?» Відповідь: «Це дух». А другим запитанням може бути: «Що таке дух?»

Аллаг сповістив нас про багато таємниць людського тіла: про функції наших органів та лікування багатьох хвороб. Він також повідомив про недуги людської душі, про те, що одні душі є більш схильними до зла, тоді як інші є здатними до самокритики, і, також, є цілком спокійні та миролюбні душі. Він також повідомив нас, що кожна душа пізнає смерть. Але Усемогутній не розкрив нам нічого стосовно людського духу, оскільки знання цього «...**від веління Володаря мого...**» (Сура 17, аят 85).

Дух не підкоряється законам часу та простору. Наприклад, одна людина перед вами може заснути на чверть години. А протягом цього часу вона може побачити себе подорожуючою Америкою чи Індією, прожити там 20-30 років та відчувати велику насолоду чи великий смуток. Дивно, як життя тривалістю у 20 років чи понад те було уміщене у 15 хвилин? Цей приклад показує, що далеко від могили нам доведеться зазнати великої кари чи отримувати насолоду. Самому духові нічого не властиво — ні бути здоровим, ні хворіти. Він існував до того, як був уміщений у своє тіло і в свою душу, він залишиться також і після розкладання тіла та згасання душі.

Ось інший приклад суперечності між розумом та душею. Зимової ночі, коли ви спите, насолоджуючись теплою постільлю та блаженством сну, ви раптово чуєте дзвінок дзиґаря, що сповіщає про ранкову молитву. Цієї миті внутрішній голос скаже вам: «Вставай на молитву», і, вже підводячись з ліжка, ви почувете, як інший голос скаже вам: «Поспи ще трішки». Знову втручається перший голос: «Молитва є кращою, ніж сон». Але другий голос заперечує: «Спати так приємно, час ще є, залишайся ще трохи в ліжку!» І так суперечка між двома голосами триває: «поспи, прокидайся, поспи, прокидайся...» Перший голос — це розум, другий — душа.

Така ситуація має багато форм. Це ж відчуття коливання охоплює людину, що бажає перестрибнути через яму чи

рівчак. Вона хоче перестрибнути, але боїться впасти. Вона чує у собі два суперечливих голоси: «Стрибай!», «Повернися назад!»... І якщо вона без коливань стрибне, почувши слово «Стрибай!», то успішно досягне протилежного боку, а якщо коліватиметься, чуючи голос: «Повернися назад!», то впаде у яму. Адже це доведено досвідом.

У кожній ситуації, коли людина опиняється перед забороненим задоволенням і душа агітує її пізнати це задоволення, через розум втручається іман (віра), щоби не скоївся заборонений вчинок. Шанс перемоги розуму є прямо залежним від сили цієї віри.

Однак це не означає, що розум завжди перемагає, і мусульманин ніколи не помиляється. Іслам — реалістична релігія, котра враховує людські інстинкти. Адже Аллаг створив людину, а не подобу янголів, дияволів чи тварин.

Янголи коряться та поклоняються Йому, справа дияволів — непослух та невіра, а свійських та диких тварин Творець не наділив розумом, а лишень інстинктом, тому вони не зобов'язані слухати веління Аллага і не відповідають за свою поведінку. Ми не належимо до жодної з цих категорій.

Ким тоді ми є? Хто така людина?

Людина — це унікальна істота, у ній є дещо янгольське, диявольське і навіть дещо від тварини. Її янгольські якості беруть гору, коли вона щиро поклоняється Аллагові та встановлює тісний зв'язок з Ним, пізнавши солодкість віри у мить натхнення нею. Така людина схожа на янголів, які завжди слухаються Аллага у тому, що Він звелів, і роблять те, що їм наказано.

А якщо людина, відцуравшись чи не визнавши свого Творця, виявилася невірною чи поклонялася комусь чи чомусь іншому, окрім Нього, це означає, що у ній переважає диявольська риса. А коли така людина сердиться, вона вчиняє, немов дикун, її душа прагне за будь-яку ціну перемогти суперника, навіть фізично. У таких випадках людина чинить

як дика тварина. Аналогічно до цього, якщо людина не в змозі контролювати свої тілесні бажання, у ній переважає винятково тваринний бік її природи, тобто вона буде схожою на жеребця, бугая чи будь-яку тварину.

Отже, основу людської природи складають ці дві тенденції, одна з яких схиляє до добра, а друга — до зла. Однак Аллаг наділив людину силою розуму, щоби розрізнати їх, і силою волі, щоби можна було рухатися в обраному напрямку. Таким чином, якщо правильно застосовувати свій розум під час вибору рішення, а свою волю — під час його здійснення, розвивати свої схильності до добра й виховувати у собі доброзичливість, то отримаєш вічне задоволення у майбутньому житті; інакше — нестимеш відповідальність та терпітимеш муки.

Правда, душа за своєю природою схильна до свободи, але релігія обмежує цю «свободу», щоби дисциплінувати душу. Однак таке обмеження є обов'язковим, оскільки якщо дозволити душі здійснювати усяку гидоту за її бажанням, виходячи з її вільнолюбства, наше суспільство перетворилося б на великий будинок для божевільних, адже абсолютна свобода є характерною лише для божевільних. Божевільний робить усе, що йому заманеться: ходить вулицями голий, сідає на плечі водієві автобуса, а якщо йому сподобається ваш одяг, він може здерти його з вас. Якщо ж йому сподобається ваша донька, він намагатиметься скоїти з нею перелюб, керуючись пристрастю, а не розумом.

Божевільний — це єдина людина, яка користується абсолютною свободою. У розумної людини розум обмежує її свободу. Арабське слово *акль* (розум) походить від слова «прив'язь» — мотузка, яка прив'язується до шиї верблюда. Подібно до цього, арабське слово *хікма* (мудрість) походить від слова «вудила». Слово «цивілізація» також має на увазі поняття «обмеження» з тієї точки зору, що вона утримує вас у певних рамках і не дозволяє робити усе, що вам заманеться. Вона приписує повагу прав інших людей та дотримання

суспільних традицій. Закон, чи право — це також «прив'язь», адже він встановлює межу вашій свободі там, де починається свобода вашого сусіда.

Понад те, непослух приємний, оскільки він відповідає природі душі. Вам, наприклад, приємно слухати плітки чи брати участь у подібній розмові, оскільки ви почуваетесь кращим, ніж та людина, яку обговорюють. Крадіжка також приємна, оскільки при цьому легко та без особливих зусиль можна отримати багатство. Перелюб також приємний, оскільки він надає душі те, що вона любить, та вдовольняє її пристрасть. Шахрайство на екзамені також приємне, оскільки воно без праці приводить до успіху. Ухиляння від роботи — приємне, оскільки душа під час цього відчуває солодкість лінощів.

Тож, якщо ви зупинитесь й поміркуєте, вам стане очевидно, що ця тимчасова свобода не варта вічного ув'язнення у пеклі, що слідує за нею, а ця заборонена насолода не варта наступної муки.

Чи погодиться хтось укласти договір терміном на 1 рік, що припускає вдоволення усіх розбещених бажань: отримання якої завгодно великої кількості грошей, життя у будь-якому палаці, у будь-якій країні на вибір, одруження з будь-якою жінкою, володіння двома, трьома, чотирма дружинами, розлучення увечері та одруження вранці та вдоволення будь-якої забаганки. Але потім, після закінчення річного терміну, він буде покараний шляхом повішення. Хіба ж не скаже він: «Геть усіляку насолоду протягом року, якщо шкодою від неї буде страта». Чи не замислиться він над тим, що коли йому накинуть на шию петлю, у нього не залишиться жодного задоволення? Хіба ж не буде йому зрозуміло, що біль від страти він відчує лише протягом однієї хвилини, тоді як тортура у майбутньому житті — нескінченна?

Наврядчи знайдеться у світі людина, яка не скоїла за своє життя гріха і не пізнала солодкості цього гріха, хоча б тоді, коли вона віддала перевагу м'якій постілі над ранковою молитвою.

А що зараз залишилося у наших руках від тієї насолоди, якої ми зазнали десятки років тому назад? Нічого. До того ж виконання будь-якого зобов'язання завжди спричиняє певну незручність. Наприклад, дотримуючись посту протягом місяця Рамадан нам, мусульманам, доводиться відчувати відчуття голоду та спраги. Але що залишилося зараз в наших душах від відчуття голоду у піст Рамадан десять років тому назад?!

Задоволення від непослуху зникнуть, але кара залишиться, страждання від послуху зникнуть, але винагорода збережеться.

Що залишається у час конання від тих задовольень, яких ми зазнали, та від тих незручностей, які ми переживали?

Будь-який віруючий бажає покаятися та повернутися на шлях Аллага, але він відкладає й зволікає з цим. Наприклад, я часто говорив собі: «Здійснивши хадж, я покаюся та розпочну нове життя!» Ось я здійснив хадж, але усе ж таки не покаюся. Я говорив: «Покаюся, коли мені виповниться сорок років». Я досягнув цього віку, і мені вже шістдесят, але я не покаюся, я посивів і усе одно не покаюся. Я не кажу, що увесь час живу грішним життям та скоюю непристойні вчинки! Ні, слава Богові. Це лише означає, що людина бажає для себе праведності, однак відкладає це, думаючи, що ще є час, вважаючи, що життя довге, що вона ще встигне. Але раптово приходить смерть. Я вже двічі бачив смерть та дізнався, яке відчуття відчуває мертвий. Я одразу ж пошкодував про кожну хвилину, втрачену без покори. Присягаюся Аллагом, одужавши, я зберіг це відчуття на кілька місяців і став благочестивим, але потім я знову занурився у гущавину життя і знову забув... забув усе про смерть.

Усі ми забуваємо про смерть. Щоденно на наших очах проходять поховальні процесії, однак ми не замислюємося про те, що й нам доведеться померти. Навіть здійснюючи молитву за упокій, ми думаємо про матеріальні проблеми.

Кожен з нас вважає, що смерть спіткає усіх людей, за винятком його самого, хоча у глибині душі переконаний, що настане той день, коли й він залишить цей світ.

Скільки б не жила людина, зрештою вона помре. Нехай вона проживе 60, 70, 100 років, хіба ж і вони не скінчаться? Чи не знаєте ви когось, хто прожив сто років і теж помер? Пророк Нух (мир йому) жив 950 років, проповідуючи своєму народові. А де він зараз? Хіба його цьогобічне життя тривало нескінченно? Чи був він звільнений від смерті? Чому б нам усе ж таки на замислитися про смерть і не готуватися до неї, якщо її не можна уникнути?

Якщо кому-небудь потрібно буде їхати, хоча точна дата поїздки невідома, невже не потрібно готуватися до неї й бути напоготові, щоб за командою вчасно відбутися? Одного разу, перебуваючи в Йорданії, мені довелося бути свідком наступної ситуації. Йорданські викладачі уклали контракт для роботи в Саудівській Аравії. Їх попередили, що летітимуть вони літаком і до цього потрібно готуватися. Хто одразу оформив свій паспорт, приготував свій вантаж та попрощався з сім'єю, той був готовий будь-якої миті, за викликом, вирушати до аеропорту. А хто нехтував цим попередженням та зволікав з приготуваннями, той, отримавши виклик для поїздки в аеропорт, говорив: «Зачекайте на мене, поки я сходжу на базар та придбаю речі, поїду у своє село й попрощаюся з родиною, а потім звернуся в міністерство закордонних справ, щоби отримати паспорт». Такого не чекатимуть, а відлетять без нього. Однак, що скаже він, якщо такий виклик буде оголошений янголом смерті? Це такий виклик, який не може бути скасований чи проігнорований. Янгол смерті незалежно від волі людини та її бажання забере її до себе, не давши відтермінування ні на годину, ні на хвилину, ні на мить, адже він навіть не має права надавати таке відтермінування. Та й хто знає, коли саме до нього з'явиться янгол смерті?

Що таке смерть?! Та в чому полягає її сутність?

Людське життя має декілька стадій: перша стадія — зародок у матці, потім стадія життя у цьому світі, слід за тим йде стадія «барзах» (проміжна стадія між смертю та воскресінням). У кінцевому підсумку настає вічна, істинна стадія — останнє життя. Відношення кожної нової стадії до попередньої дорівнює відношенню попередньої стадії до неї, тобто 2-га стадія до 1-ї = 3-й стадії до 2-ї.

Розмір цього світу відносно матки дорівнює розміру барзахів відносно цього світу й розміру наступного світу відносно барзаху. Коли дитина перебуває у зародковому стані, для неї черво матері є її безмежним світом. На питання про значення свого виходу з матки, зародок, «поміркувавши та подумавши», відповів би, що це є ніщо інше, як справжня смерть. І якщо б у матці була пара близнюків, й один народився раніше від іншого, то другий, побачивши як брат полишив його, заявив би, що його близнюк вже помер та похований у невідомих глибинах. А якщо б народжений близнюк побачив би свою відділену плаценту, він також подумав би, що це його брат, і став би тужити за ним, як тужить мати за сином, бачачи як його тіло, про яке вона увесь час піклувалася, не даючи й порошинці впасти на нього, вже опущено у землю; адже він не розуміє, що це тіло — ніщо інше, як плацента: воно є рівнозначним брудній сорочці, яку потрібно викинути, воно як зношений одяг, котрий вже нікому не потрібний.

Ось що таке смерть. Фактично це — нове народження, вихід на нову, просторішу й довшу стадію життя. Справжній світ є лише транзитним засобом, наше життя у ньому як життя мігранта, котрий пливе на пароплаві в Америку. Він платить за зручну каюту, докладає зусиль для забезпечення комфорту під час поїздки. Але чи дозволить він собі витратити усі свої гроші на оновлення усієї постільної білизни й фарбування стін каюти, щоб, прибувши до Америки, залишитися без жодної

копійки? Чи він скаже собі: «Моє перебування у цій каюті — один тиждень, я вдовольнятимуся тим, що є в ній, і збережу гроші для облаштування нового будинку, в якому я постійно мешкатиму в Америці».

Інший приклад для співставлення цього світу з наступним світом. Декілька років тому назад Америка оголосила про атомне випробування на невеликому острові у Тихому океані. На острові мешкали кілька сотень рибалок, яким запропонували залишити свої помешкання з обіцянкою компенсації у вигляді таких само помешкань у Америці чи іншій країні на їхній вибір. Там вони продовжуватимуть жити в таких само умовах, до яких вони звикли на своєму острові. До того ж їм потрібно було надати детальні описи майна та свої побажання до певного терміну, після чого літаками їх вивозитимуть з острова.

Реакція мешканців була різною. Одні здали свої побажання вчасно. Інші знехтували цим та відклали справу до останнього моменту. Треті сказали що це брехня, що у світі немає місця під назвою Америка, що їхній острів — це і є увесь світ, і вони не залишать його, забуваючи про те, що скоро увесь острів буде висаджений у повітря і від нього залишаться самі руїни!

Цей приклад демонструє декілька категорій людей, що живуть на землі:

Перша категорія — віруюча людина, яка думає про своє останнє життя, каяттям та послухом готується стріти свого Бога. Її можна порівняти з першою групою рибалок, котрі підготувалися їхати й жити в іншому місці. *Друга категорія* — віруючий, що припускається непослуху своєму Богові та ігнорує Його вказівки. Він схожий на другу групу рибалок, які легковажно поставилися до небезпеки, що загрожувала їм. *А третя категорія* — це матеріалісти-атеїсти, які заявляють, що це наш єдиний світ, після якого немає життя, що смерть — це довгий сон, постійний відпочинок та остаточна загибель. Вони схожі на третю групу рибалок.

Однак це не означає, що Іслам вимагає від мусульманина повністю відмовитися від цього світу та звільнитися від усілякої відповідальності. Іслам не припускає, що мусульманин повинен завжди перебувати в мечеті чи жити в печері, як відлюдник! Ні, Іслам вимагає від мусульманина наступного: у людському суспільстві бути найкращим прикладом справді цивілізованої людини, у багатстві бути серед найбільш гідних, чесних та справедливих людей, а в науці бути серед віруючих учених. Він спонукає кожного мусульманина вести зрівноважений та здоровий спосіб життя: вдовольняти право свого тіла на нормальне харчування й заняття спортом; право своєї душі — на розвагу, відпочинок та законні насолоди; право його сім'ї — на турботу про неї та добре ставлення до неї; право його дітей — на виховання, життєву орієнтацію та співчуття; право суспільства — на його працю заради поступу та добробуту, а також право Аллага — на поклоніння та послух Йому Одному.

Іншими словами, мусульманин може набувати багатства законним шляхом, користуватися усілякими дозволеними благами, жити забезпеченим життям, залишаючись при цьому істинним монотеїстом, не додавати до своєї віри ні явного, ні прихованого політеїзму, зберігаючи правильне ісламське віровчення, не дозволяючи собі жодних заборонених вчинків, виконуючи свої релігійні обов'язки, і гроші він повинен мати в своїх руках, а не у своєму серці, оскільки він покладається не на багатство, а тільки на свого Господа, і його єдина мета — прагнути того, що викликає задоволення Аллага.

РОЗДІЛ II

ІСЛАМ

Що таке Іслам?

Одного разу я задав своїм учням наступне запитання: «Якщо який-небудь іноземець звернеться до вас з проханням протягом однієї години пояснити йому, що таке Іслам, як ви вирішите цю задачу?» Вони відповіли: «Це неможливо, він повинен вивчити принцип монотеїзму, читання та тлумачення Священного Корану, хадиси пророка Мухаммада ﷺ, систему ісламського права, ознайомитися з різними проблемами та питаннями, для чого знадобиться не менше п'яти років». Я різко заперечив та сказав: «Хвала Аллагові! А як же неграмотний бедуїн, що прийшов до нашого Пророка, і який протягом одного дня чи навіть менше, ознайомившись з Ісламом, зміг викласти цю релігію своєму народові й стати проповідником та вчителем, прибічником та знавцем Ісламу? Не пам'ятаєте, як Пророк ﷺ пояснив усю релігію трьома фразами, відповідаючи на питання янгола Джибриля (мир йому) за трьома пунктами: про віру (*іман*), про Іслам та про досконалість у поклонінні (*іхсан*)? Тож чому нам сьогодні не можна пояснити її протягом однієї години?»

Отже, що таке Іслам? І як стати мусульманином?

Будь-яке кредо, правильне воно чи хибне, будь-яка асоціація, благодійна чи злочинна, будь-яка партія, хороша чи погана, — усі вони мають свої принципи, ідеологічні підвалини та приписи, котрі визначають їхню мету та напрямки діяльності та котрі є уставом (зібранням законів) для їхніх членів та послідовників.

Кожен, хто хоче вступити до будь-якої з цих організацій, перш за все дивиться на ці принципи, і якщо вони вдовольняють його свідомо чи підсвідомо, і у нього не залишилось жодного сумніву, він подасть заяву про вступ в організацію й стане одним з її членів та прихильників. З цього часу він зобов'язується виконувати вказівки, записані в її уставі, й сплачувати встановлені членські внески. Ще йому необхідно довести своєю поведінкою відданість її принципам, завжди пам'ятати їх і не суперечити їм, а у своїй моралі та поведінці бути хорошим прикладом та справжнім пропагандистом цієї організації.

Можна сказати, що членство в організації полягає в наступному:

- визнання її уставу;
- віра в її принципи;
- підкорення її настановам;
- дотримання у житті цих принципів та настанов.

Це загальне становище стосується й Ісламу. Той, хто хоче прийняти релігію Ісламу, повинен переконатися у її принципах та повністю їм довіряти. Таким чином, у нього сформується ідеологія.

Ці принципи коротко можна викласти наступним чином:

1. Матеріальний світ — це не все, життя у цьому світі — це не усе життя.

2. Людина існувала до народження (у череві матері), вона існуватиме й після смерті: вона не створила себе сама, а була створена раніше, ніж пізнала себе.
3. Оточуючі її неживі предмети не могли її створити, оскільки вона наділена розумом, а вони ні.
4. Усе в цьому Всесвіті було створено з небуття Єдиним Усемогутнім Богом.
5. Бог — Єдиний, Хто дає життя та смерть. Він же створив усе, а якщо захоче, Він знищить та зліквідує усе.
6. Бог не подібний ні до кого зі Своїх творінь, Він — Вічний, Могутній, існував завжди: Його Могутність не має меж; Він Усезнаючий: ніщо не приховується від Його Знання.
7. Він — Справедливий, але Його абсолютну справедливість не можна співставити з критеріями людської справедливості.
8. Він встановив закони Всесвіту. У ньому Він співмірно створив усі речі, від початку визначив їхні молекули, різновиди, визначив можливі стани органічної та неорганічної матерії у Всесвіті: рух чи спокій, постійність чи мінливість, активність чи інертність...
9. Він дарував людині розум, за допомогою якого та вирішує багато справ, відданих Богом на її розсуд. Він наділив її розумом, щоби робити вибір, силою волі, щоби досягати задуманого нею.
10. Окрім цього тлінного світу Аллаг створив вічне життя, де добро отримає винагороду в раю, а злочинець — покарання у пеклі.
11. Аллаг — Один, Єдиний. Обожнювати щось інше поряд з Ним — не можна. Немає посередника, який у змозі наблизити нас до Нього та клопотати перед Ним, хіба що лише з Його дозволу. Тож об'єктом будь-якого обожнювання може бути тільки Він.
12. Він створив видимі матеріальні творіння, які ми відчуваємо, та невидимі творіння; творіння, котрі мають душу, та творіння, котрі не мають її. Наділені

душею творіння бувають або тільки праведними — це янголи, або тільки неправедними — дияволи, або тими й другими одночасно, серед яких бувають праведні й неправедні, благочестиві та злочинці — це джинни й люди. З-поміж людей Аллаг обирає також тих, до кого Він відправляє янгола з віроустановом (шаріатом), щоби вони доносили Його віроустанов до інших людей. Такі обрані Аллагом люди називаються посланцями.

Такі віроустанови містяться у всіх священних писаннях, зведених з небес. Наступне писання або скасовує попереднє писання, або ж уточнює його. Останнє писання — Коран. Писання, що передували Корану, були або спотворені, або втрачені, або забуті, а він зберігся без якої-небудь втрати чи спотворення. Останнім з цих посланців та пророків був Мухаммад ібн Абдуллаг ﷺ, араб з племені курайш, ним завершилися місії, а його релігією завершилися релігії. Таким чином, після нього не було й не буде пророків.

Священний Коран — це головне джерело законів Ісламу. Той, хто підтверджує зведення Корану Аллагом, повністю вірячи у нього, називається му'мін (істинно віруючий). Вірування у такому сенсі відомо лише Аллагові, оскільки люди не в змозі проникнути у людські серця, щоби дізнатися, що приховується в них. Тому той, хто хоче, щоб люди вважали його послідовником Ісламу, повинен оголосити цю віру, промовивши два свідоцтва:

«Я свідчу, що немає божества, окрім Аллага, і свідчу, що Мухаммад — посланець Аллага». (Арабською мовою це звучить так: *«Ашгаду-а-ль-ля-іляга-і-ля-л-Лаг. Ва-ашгаду-анна-Мухаммадун-расулю-л-Лаг»*.)

Вимовивши ці два свідоцтва, людина стає мусульманином, тобто справжнім громадянином Ісламського співтовариства (*умма*), що користується усіма правами мусульманина. Відтепер вона має виконувати покладені Ісламом обов'язки.

Окремі акти поклоніння Богові (*ібадат*) є нескладними, їх не багато, вони не вимагають великих зусиль та не завдають клопоту; їх загалом чотири:

1. Молитва (*саяят*): мусульманин виконує вранці два ракати (цикли), у яких звертається до свого Господа, просячи у Нього милості, шукаючи у Нього прихистку від покарання. А до молитви він повинен зробити омовіння (*ууду*), помити своє обличчя, руки й ноги, а якщо має скверну, він повинен помитися повністю (*гусль*).

Окрім вранішньої, він здійснює ще чотири молитви: 4 ракати у полудень, 4 ракати у передвечірній час, 3 ракати після заходу сонця, 4 ракати на початку ночі.

Такими є обов'язкові молитви, виконання яких потребує не більше ніж півгодини на добу. До того ж, для виконання молитви не потрібно ні спеціального місця, ні спеціальної людини (священника). Між мусульманином та його Творцем немає посередника.

2. Щорічно, протягом певного місяця, мусульманин постує (*саум*). Цей місяць називається Рамадан. Сніданок він споживає наприкінці ночі, обід — після заходу сонця, а протягом дня він утримується від їжі, питва та статевих зносин з дружиною. Отже, Рамадан — це місяць очищення душі та шлунку, виховання моралі та загального оздоровлення. Він втілює колективну добродійність, милосердя та співчуття, а також рівність у матеріальному житті.
3. Якщо після вдоволення своїх потреб та потреб своєї родини у мусульманина залишаються зайві гроші, які не знадобилися йому протягом року, він повинен після завершення року роздати бідним та потребуючим 2,5% з цієї суми. Цей благочинний акт віддачі засобів на користь потребуючих (*закят*) жодним чином не обтяжить його, однак стане суттєвою допомогою для потребуючих та хворих, а також основою суспільної солідарності.

4. Іслам встановив періодичні зібрання для мусульман. Вони збираються п'ять разів на добу для здійснення колективної молитви, щоразу протягом чверті години, до того ж це не відбивається негативно на їхній роботі, якою б не була їхня професія. На цій спільній молитві кожен учасник, стоячи перед Аллагом, зміцнює свою відданість Йому, в результаті таких зустрічей сильний допомагає слабкому, грамотний навчає неграмотного, багатий сприяє бідному. А якщо хтось не був присутнім на зібранні, а сповнив молитву вдома, у цьому немає провини, але він тоді позбавляється винагороди та інших благ, які надаються за присутність у мечеті.

Є ще щотижневе зібрання по п'ятницях — молитва *Джуму'а*, котра триває приблизно годину та є обов'язковою лише для чоловіків.

Є ще зібрання, котре проводиться двічі на рік — святкова молитва, присутність на якій є не обов'язковою, але дуже бажаною, і триває вона близько години.

І нарешті, проводиться ще одне щорічне зібрання — проща до Мекки (*хадж*). Це своєрідний міжнародний конгрес, який скликається у певному місці. Це, фактично, духовні, спортивні й інтелектуальні курси, на яких мусульманин зобов'язаний бути присутнім один раз у житті, якщо він має таку можливість.

Такими є основні акти поклоніння Богові, покладені на мусульманина.

Поклонінням Богові також є утримання від певних дій. До них належать такі дії, які кожна розумна людина вважає поганими: незаконне убивство, зазіхання на права інших; агресивна поведінка; усі види несправедливості; вживання будь-якої сп'яняючої речовини, що шкодить розуму; перелюб, який нищить честь та власну гідність, порушує родинні стосунки; лихварство, брехня, обдурювання, підступність; ухиляння від військової служби, яка спрямована на захист

батьківщини та віри (вивищення Слова Господнього); кривоприсяжництво та брехливі свідчення; а найбільш серйозним злочином є непослух по відношенню до батьків, нехтування їхніми правами та неповага до їхніх потреб.

Але Аллаг пробачить того мусульманина, якому не вдалося виконати деякі свої обов'язки чи який скоїв щось неприпустиме, за умови, що він покаявся та попросив прощення. А якщо він не покаявся, усе одно він залишається мусульманином, але вважається непокірним і буде покараний у День Суду: його покарання буде тимчасовим і не триватиме довго, на відміну від кари невірного. Але будь-яке покарання у цей День — жахливе.

А якщо він відмовився від деяких принципів, тобто основних переконань, чи сумнівався у них, чи відкинув якийсь твердо встановлений обов'язок чи встановлену заборону, знехтував щонайменшою деталлю Священного Корану, у такому випадку він втратив релігію та вважається віровідступником. Він припиняє належати до ісламського суспільства, адже віровідступництво є найтяжчим злочином, який можна порівняти з державною зрадою, яка потягнула за собою кару у вигляді страти, якщо зрадник не визнав своєї вини та не покаявся.

Якщо мусульманин, який визнав усі ісламські закони про дозволене та заборонене, нехтував окремими обов'язками чи здійснював щось заборонене, він усе ж таки залишається мусульманином, але вважається непокірним. Однак віра є неподільною і має бути прийнятою повністю, і якщо хтось вірував в ісламські принципи на 99% і відмовився від них на 1%, той вважається невірним.

Мусульманин, який не приймає віру цілком і повністю, подібний до того, хто вступає до політичної партії (чи громади), відвідує усі засідання, сплачує членські внески й робить усе, що йому належить як її члену, але при цьому відмовляється

прийняти її принципи й залишається без переконань. Швидш за все, така людина вступила до партії, щоби шпигувати чи шкодити їй.

Саме таким є лицемір, котрий вимовив слова свідоцтва віри, поклоняється Аллагові назовні, однак насправді приховує свою невіру, і не збереже його Аллаг! Якщо він і вважався серед людей мусульманином за зовнішніми ознаками, то перед Аллагом він таким не є, оскільки Він — Єдиний, хто знає таємниці наших сердець. Пророк Мухаммад صلى الله عليه وسلم вказує на три ознаки лицеміра: він не дотримується своєї обіцянки, обдурує та зраджує. У цілому, принципи Ісламу є такими:

- абсолютна віра в Аллага, яка виключає а) уподібнення Йому чогось чи когось, б) визнання будь-яких посередників між Ним та людьми;
- віра в янголів;
- віра у посланців;
- віра у священні писання;
- віра у майбутнє життя;
- віра у визначення долі наперед;
- виголошення двох свідоцтв віри (аш-шагадатайн);
- здійснення обов'язкових молитов;
- дотримання посту в місяць Рамадан;
- сплачування благочинного внеску (закят) для тих, хто володіє засобами, котрі перевищують встановлену межу;
- здійснення хаджу для тих, хто має змогу фізично та фінансово це зробити;
- відмова від будь-якого однозначно забороненого вчинку.

Слід зазначити, що плоди віри (*іман*) не з'являться, і не можна пізнати її солодкість і стати справжнім мусульманином, якщо недотримуватися цих принципів у своєму житті.

Наш пророк Мухаммад ﷺ узагальнив образ справжнього мусульманина красномовним виразом, що є сутністю віри. Давши визначення досконалості в поклонінні Аллагу (*іхсан*), він сказав: «*Іхсан — це таке поклоніння Аллагу, немов бачиш Його, адже якщо ти не бачиш Його, то Він бачить тебе*». Це означає, що ми повинні намагатися постійно усвідомлювати присутність Аллага.

Ось сама сутність Ісламу: стоячи чи сидячи, таємно чи відкрито, відпочиваючи чи працюючи, та за усіх інших обставин мусульманин пам'ятає, що Аллаг спостерігає за ним, знає що той робить. При цьому віруючий ніяк не дозволить собі не послухатися. Знаючи, що Аллаг його бачить, що Він з ним, віруючий не буде нікого боятися та впадати у відчай; не буде сумувати, адже він завжди звертається до Нього; не відчує потреби у комусь іншому, адже завжди просить у Нього допомоги. А якщо він усе ж таки не послухався — а це є притаманним людській натурі — він покається, і Аллаг Всевишній прийме його каяття.

У цьому й полягає сутність релігії Ісламу. В наступних розділах детально будуть викладені аспекти віри.

РОЗДІЛ III

ЗАГАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Перш ніж розкрити у цьому розділі визначення ідеології (віровчення), дамо пояснення деяких термінів, котрі часто вживаються ісламськими вченими та зустрічаються в ідеологічних книгах. Це наступні терміни: *сумнів*, *припущення* та *знання*, за допомогою яких можна дати визначення віровчень.

Французький філософ та математик Декарт в трактаті «Судження про метод», а також імам Газалі, який жив до нього, у своїй книзі «Той, що позбавляє від омани» — обидва вважали сумнів вихідним пунктом у досягненні переконаності. Фактично Декарт використовував *сумнів* як засіб досягнення переконаності. Отже, що таке *сумнів*?

Якщо ви перебуваєте у центрі міста, і вас хто-небудь запитає: «Чи йде дощ на околицях?», ви не зможете відповісти, адже ці околиці знаходяться на відстані у 20 миль від вас, і ви не маєте можливості знати про це. Ви можете лише на 50% припускати: йде дощ чи ні. Ось що називається *сумнівом*.

Якщо б ви на відстані змогли помітити, що там трохи хмарно, ви змогли б сказати: «Здається, на околицях йде дощ». Це називається *припущенням*. Ви скажете: «Я припускаю, що на околицях зараз йде дощ». У припущенні ствердження буде, скажімо, складати 60%, а заперечення — 40%.

А якщо ви побачили, що хмари вже скупчились і крізь них блимає блискавка, ваше припущення про випадіння дощу зростає до 70-75%. Ось що називається «з усією ймовірністю *йде дощ*». А якщо ви відвідали околиці та побачили на власні очі, що справді йде дощ, ви набуваєте упевненості у тому, що

йде дощ. Ось що наші вчені називають знанням. (А сукупність, система знань, є наукою).

Отже, слово *наука* має наступне значення: *достовірне знання* на противагу слову *невігластво*, а також як протилежність мистецтву та філософії. Таким чином, хімія — наука, фізика — наука, малювання — мистецтво, поезія — мистецтво. Наука у цьому сенсі має мету домогтися істини, розум є її засобом, а дослідження, експеримент та індукція — її методом. Мистецтво має мету — створити красу, його засобом є відчуття, а методом — вираження відчуття.

У нашому судженні поняття *знання* та *пізнання* використані у значенні *впевненість*, на противагу сумніву та припущенню.

Елементарне й теоретичне знання

Знання, яке набувається за допомогою відчуття та спостереження, не потребує доказів. Гора, яку ви бачите перед собою, не потребує доказів свого існування. Ви, фактично, знаєте, що вона існує, і кожна розумна людина, побачивши її, знатиме про її існування. Таке знання називається *елементарним знанням*³.

Однак, знання того, що у прямокутному трикутнику квадрат гіпотенузи дорівнює сумі квадратів двох катетів, вимагає логічного доведення, — запитайте про це у будь-якого вченого. Але невіглас не знає цього й не повірить у це, оскільки він не знає доведення, навіть якщо він побачив трикутник та кожну з його сторін. Такий вид знання, яке потребує логічного доведення, називається *теоретичним знанням*.

³ Зазначимо, що автор, у даному випадку обмежився лише вказівкою на знання, котре набувається шляхом пасивного спостереження. — Таке знання, а також знання, котре набувається шляхом активного та цілеспрямованого спостереження (організація та проведення експериментів у природничих науках, соціологічних опитувань та ін. з метою збирання та обробки даних, які, власне, і є джерелом такого знання) у своїй сукупності становлять емпіричне знання. — *прим. ред. «Ансар Фаундейшн»*

Очевидна істина та ідеологія (віровчення)

Деякі теоретичні знання у своїй основі потребують доказів, оскільки вони не можуть прийматися лише шляхом логіки чи спостереження. Однак вони узагальнюються та розповсюджуються так, що їх засвоюють усі люди, незалежно від освіти та віку, таким чином переходячи в елементарне знання. Наприклад, знання того, що частина є меншою ніж ціле, належить до категорії теоретичного знання, яке в основі вимагає доказів, але не знайдеться нікого, хто сумнівався б у ньому і вимагав доказів цього. Навіть дитина сприйме це. Отже, якщо, наприклад, ви забрали у дитини увесь шоколадний батончик, а потім повернули їй лише частину, вона вимагатиме повернути усе, що у неї відібрали, а якщо спробуєте її переконати, що ця частина більша, ніж ціле, вона усе одно не повірить вам, оскільки очевидною істиною є те, що частина менша ніж ціле.

Самоідентифікація предмету, тобто те, що кожен предмет можна ідентифікувати (має «власне обличчя») і є самим собою, також належить до категорії очевидних істин. А якщо хтось попросить у вас довести, що олівець, який ви тримаєте в руках, — не ложка, ви скажете: «Це цілком очевидно, олівець є олівцем, доводити це зовсім не потрібно».

Таким чином, очевидні істини — це елементарні істини, котрі приймаються усіма людьми, і ніхто не вимагає їхнього доведення. А коли очевидна істина проникає у внутрішню самосвідомість, поселяється у ній та впливає на інтуїцію, відчуття та на усю поведінку людини, вона називатиметься ідеєю, а переконаність і ній — вірою.

Однак нам відомо, що людина інколи приймає брехню за правду та переконано вірить у неї, й навпаки. У наші дні можна спостерігати багато нездорових течій та облудних ідеологій, послідовники яких повністю розчинилися в них, жертвуючи

заради цих ідеологій та течій усім, що вони мають! Хіба можна називати таких людей віруючими в абсолютному сенсі цього слова? Звісно ж ні. Їх можна назвати віруючими лише в контексті тієї брехні, у яку вони вірять. Аллаг Всемогутній сказав:

«Невже ти не бачив тих, кому дано частину Писання? Вони вірують у Джібта, Тагута і говорять про невіруючих: «Ці йдуть правильнішим шляхом, ніж віруючі!»»

(Сура 4, аят 51)

Чи конкретніше:

«Більшість із них вірує в Аллага, додаючи Йому рівних у поклонінні».

(Сура 12, аят 106)

Що стосується віри в її винятковому сенсі, тобто у тому сенсі, у якому її мають на увазі щоразу, коли слово віра зустрічається в Корані, Сунні і звучить з вуст ісламських вчених, то цей сенс полягає у вірі:

- в Аллага як Єдиного Бога;
- що Він — Володар світів, Котрий творить усе, що забажає;
- що тільки Йому слід поклонятися, не уподібнюючи Йому нікого й нічого;
- у всі відомості про янголів, відкриті Аллагом Своєму Пророкові ﷺ, котрі стосуються їхнього опису, кількості і т.д.

Той, хто дотримується зазначеної віри, вважається му'міном (віруючим). А хто пішов на будь-який компроміс стосовно цих положень віри (іман) чи відмовився від якого-небудь з них, заколивався чи засумнівався у них, той втрачає віру та припиняє бути віруючим.

РОЗДІЛ IV

ПРАВИЛА ВІРОВЧЕНЬ

Напередодні II-ї світової війни, коли я був викладачем арабської літератури в Багдаді, мені доручили викладати релігію. Програма передбачала читання Корану та тлумачення певних сур Священної Книги. З першого заняття мене здивувало, що ті самі учні, спокійні та уважні під час занять з літератури, на релігійних заняттях ставали досить неуважними та недисциплінованими! Я одразу ж здогадався в чім справа. Справа в тім, що їхня віра була нестійкою. Тоді я звелів кожному з них мати свій примірник Корану та слідувати за читанням. Раптом, без попередньої підготовки, Аллаг сподобив мене розпочати нову тему, котра стосувалася віри, і до якої я еспромтом долучив правила віровчень а згодом їх опрацював. Ось вони:

Перше правило

*Я не сумніваюся в існуванні того,
що я сприймаю своїми органами відчуття.*

Усі ми приймаємо цю фундаментальну істину. Однак, якщо я йду пустелею у полудень та здаля побачу водойму, то, підійшовши до неї, можу несподівано виявити цілинну землю. Виявиться, що це був міраж. Аналогічно до цього, зануривши увесь олівець у склянку з водою, я раптом виявлю, що він викривлений, хоча насправді він рівний та прямий.

Припустимо, ви були на вечірці, де йшлося про надприродні створіння — демонів та духів. Пізніше, утовмачивши

собі у голову фантазії та пройнявшись щирим страхом, ви повертаєтеся домів порожньою й темною дорогою. Раптом, немов демон чи привид виникає перед вами, ви бачите й відчуваєте його перед собою, але насправді там нічого немає. Точно так само чаклуни й фокусники показують вам страшні образи, які ви бачите, але реально вони не існують.

Виходить, що якщо органи чуття помиляються, уводяться в оману та створюють ілюзії в уяві людини, то чи означає це, що я сумніватимуся в існуванні того, що я відчуваю? Ні, адже якщо я буду сумніватися у тому, що бачу, чую й відчуваю, тоді у мене змішаються факти й ілюзії, що призведе до мого божевілля.

Але я додам другу умову для здобуття знання (упевненості) про наявність того, що я сприймаю.

Сприймаючи щось уперше, розум може скласти про це неправильне судження. Наприклад, людина може подумати, що міраж — озеро, але наступного разу вона вже не помилиться. Аналогічно до цього вона може вирішити, що олівець у склянці з водою викривлений, хоча це не так. Випадки, коли розум може помилятися чи доходити неправильного судження — нечисленні, їх не важно виявити, і вони не призводять до порушення чи скасування правила. До таких випадків можна зарахувати ті ілюзії, які робили чаклуни фараона в минулому й роблять циркові фокусники у наш час.

Друге правило

Упевненість з'являється як за допомогою відчуттів органів чуття, так і за допомогою отримання інформації з достовірних джерел.

Адже є певні факти, яких нам не доводилося бачити або відчувати, однак ми упевнені в них, немов би нам доводилося їх бачити чи відчувати. Наприклад, усі ми переконані

в існуванні таких держав як Індія та Бразилія, хоча не відвідували їх і не бачили, упевнені в тому, що Олександр Македонський завоював Персію, і що халіф Аль-Валід ібн 'Абдуль-Малік побудував мечеть Омейядів, хоча ми не були свідками ні Олександрівських битв, ні будівництва мечеті.

Фактично кожен з нас, зазирнувши всередину себе, відчуває, що кількість фактів, у яких ми впевнені, не будши їх свідками чи не відчувши їх на собі, перевершує кількість таких, які ми дійсно пережили; так ми впевнені, що існують ті чи інші країни, царства й історичні події, хоча ми їх і не бачили.

На якій підставі ми можемо переконатися в їхньому існуванні? Звичайно, ми зробили певні висновки з того, що донесла до нас історія і що ми самі спостерігали. І чи не нерозважливо буде думати, що кожне покоління вигадало ті чи інші події й ідеї для наступного покоління чи всі джерела, котрі передали ті чи інші події, одноголосно брехали?

Третє правило

Де межа наших знань, котрі отримуються за допомогою наших відчуттів? Чи можуть наші відчуття охоплювати усе без винятку?

Давайте співставимо людську душу з відчуттями за допомогою наступного прикладу. Припустимо, що видано наказ кинути нас до в'язниці, що розташована у вежі фортеці. Усі двері та вікна у ній зачинені, тож ми можемо дивитися на зовнішній світ лише через щілини у стінах вежі. Якщо ми зазирнемо у східну щілину, то побачимо річку, в західну щілину — побачимо гору, у північну — великий палац, у південну — стадіон.

Так і тут, людська душа — це в'язень, тіло — це вежа, щілини — органи чуття. Зір дозволяє нам бачити квіти, слух — сприймати голоси, смак викликає у нас апетит до їжі, нюх

дозволяє нам познайомитися зі світом ароматів, а відчуття дотику дає нам змогу відчувати фізичні об'єкти.

Тут можна поставити певні запитання:

1. Чи може кожен орган чуття сприймати все, що існує у цьому Всесвіті? Чи є річка, яку спостерігає в'язень крізь щілину в баштовій стіні, річкою від витoku до гирла? Звісно ж ні, він бачить лише її частину. Аналогічно цьому, зір може сприймати не повний спектр кольорів, а лише його частину.

Я не бачу мурахи, що повзе на відстані трьох миль, хоча вона існує. Я не бачу бактерій у склянці чистої води, хоча у ній мільйони таких бактерій. Також я не бачу електронів, котрі обертаються в атомі, і планет, які рухаються своїми орбітами.

Вібрація, спричинювана мурахою, перебуває за межами сприйняття нашим слухом. Сприйняття вібрації нашим слухом обмежується 5 — 20 тисячами коливань на секунду. Вібрації, нижче цих частот, я не сприймаю, а більш високі пошкодять барабанну перетинку, що цілком позбавить мене слуху. До того ж, я не можу вловлювати запах цукру, хоча мураха чи муха відчують його та прямують до нього.

Усе це доводить, що ми у змозі сприймати лише частину з довколишнього світу.

2. Чи може бути третій, проміжний світ, між світом барв та світом звуків, який ми не спроможні сприймати через відсутність відповідного органу чуття?

В'язню у башті може бути недоступним для споглядання прекрасний сад, що знаходиться між річкою та горою, оскільки немає відповідної щілини. Хіба має він право не визнавати наявність саду лише з тієї причини, що він не здатний бачити його?

Інший приклад. Людина, сліпа від народження, може на слух дізнатися, що море синє, а поле зелене, однак фізично

вона не може відчувати ні синяву, ні зелень. Ще приклад: глухий може мати музичну освіту, вивчити ноти та мелодії, але він не може чути їх та оцінити їхню красу. Однак це не означає, що сліпий та глухий можуть заперечувати колір та звук лише тому, що їх не можна вловити.

Кімната, у якій ви перебуваєте, здається дуже тихою, хоча фактично вона пройнята електромагнітними хвилями, які випромінюються різноманітними радіостанціями і, звісно, не доступні для слухового сприйняття людьми. Це — коливання, які можна вловити лише за допомогою радіоприймача, котрий перетворює електромагнітні хвилі на звукові та підсилює звуковий сигнал.

Існує багато явищ, котрі відбуваються в атмосфері, які людина не в змозі сприймати. Наприклад, ми не можемо сприймати незначні зміни атмосферного тиску, але можемо це робити за допомогою барометра. Те саме й радар (радіолокаційна станція). Він сприймає й реєструє випромінювання⁴, яке ми не можемо відчувати. Отже, є багато речей, що лежать за межами наших відчуттів. І чи маємо ми право заперечувати їхнє існування лише тому, що наші органи чуття не можуть пізнати їх?!

3. Наступне питання, яке заслуговує на увагу: а якою взагалі є кількість наших відчуттів? Ще недавно вона була обмежена лишень п'ятьма відчуттями і ніхто навіть не думав додавати до них інші. У наш час були виявлені ще деякі, і виявилось, що кількість відчуттів є безмежною. А все, що можна доповнити, вважається недосконалим.

Я можу, заплющивши очі, стиснути руку в кулак чи розтиснути її. Я відчуваю, що вона стиснута чи розтиснута, не дивлячись на неї і не торкаючись її. Тоді яким органом чуття я відчув, що зробила рука? Я відчув це завдяки м'язевому відчуттю. Чи

4 Електромагнітне в радіодіапазоні, а також теплове. - прим. ред. "Ансар Фаундейшн"

відчуваємо ми стривоженість чи щастя, слабкість чи хворобу за допомогою одного з наших п'яти органів чуття? Звісно ж ні, ми відчуваємо це за допомогою внутрішнього чуття.

Так само, коли я ходжу, я не розхитуюся праворуч чи ліворуч, як це робить дитина, котра вперше навчається ходити. Коли мотоцикліст чи артисти цирку роблять свої трюки, за допомогою якого органу чуття зберігають вони свою рівновагу?

Це означає, що є восьме відчуття — рівновага, і вже доведено, що Аллаг наділив нас таким відчуттям у вигляді рідини у внутрішньому вусі. Експерименти, проведені на кролях, показали, що ті втратили свою рівновагу, коли ця рідина була видалена, і почали хитатися праворуч та ліворуч, немов п'яні.

Отже, третє правило: ми не можемо відкидати наявність факторів за межами наших відчуттів лише на тій підставі, що наші відчуття не можуть цього збагнути!

Четверте правило

Людська фантазія може виявляти й відтворювати лише те, що здатне сприйняти відчуття.

Ми вже згадали, що органи відчуття є обмеженими у своїх можливостях: я не в змозі на власні очі побачити усі зримі зображення. Однак Аллаг наділив нас здатністю, якою ми доповнили наші відчуття, тобто фантазією, як допоміжним засобом.

Наприклад, перебуваючи у Мецці, я не можу бачити свій будинок у Дамаску, хоча мисленнєво можу його собі уявити. Отже, фантазія доповнює відчуття. Таким чином, чи має фантазія межі чи вона безмежна? Чи можу я уявити те, чого я не сприйняв би своїми відчуттями?

Психологи класифікують фантазію за двома категоріями: фантазію, засновану на реальності, як уявлення свого будинку в Дамаску під час перебування у Мецці, і творчу фантазію поетів, романтиків, художників та усіх людей мистецтва. Однак, подивіться на усе, що вони зображали: а чи могли вони створити те, чого немає в реальності?

Наприклад, скульптор, котрий вирубував з каменю статую Венери, створив образ, подібного до якого ще не бачили. Але чи була вона новим образом, а чи стала синтезом деяких реальних елементів? Скульптор використав найкрасивіші фізичні риси різних жінок — губи, рот, тіло, і створив з них новий витвір, однак це нове складається з існуючих елементів.

У якості прикладу можна взяти статую асирійського бугая у паризькому музеї: скульптор прикріпив до тулуба бугая голову чоловіка, а з обох боків — пташині крила! Новий витвір, що складається з існуючих елементів.

Поети демонструють уяву своїх мізків, використовуючи метафору, порівняння, метонімію, а інколи вигадують дивовижні перебільшення. Однак, усе це є набором різних елементів дійсності.

Якщо би ми хотіли глибше збагнути такий фантастичний набір, то виявили б, що наша уява не в змозі розуміти, як можуть бути поєднаними разом несумісні компоненти. Наприклад, не можна сказати, що пісня пахне, як троянда, чи що аромат духів — червоний. Ви не зможете собі уявити таку картину, хоча нічого не вийшло за межі реальності.

Ми можемо уявити собі лише три виміри: довжину, ширину та висоту. Інші виміри ми не можемо відчутти безпосередньо (наприклад, час — четвертий вимір, математично описаний Ейнштейном), хоча в науці існує поняття багатовимірного простору. Аналогічно, ми не можемо уявити собі ні круга без кола, ні трикутника без кутів. Як же ми тоді зможемо так

просто уявити собі майбутній світ і все, що там є? Він разюче відрізняється від нашого світу, і співставити його з нашим — це рівнозначно співставленню нашого світу зі світом зародка у матці. А якби можна було звернутися до зародка з питанням, на яке він зміг би відповісти: «Як уявляєш собі світ?», ми почули б: «Світ — це ті оболонки, які мене оточують, і той морок, яким я укутаний». Навіть якби зародку сказали, що у нас є інший світ, де є Сонце та Місяць, день та ніч, суша та море, степ та гори, безлюдні пустелі та прекрасні сади і т.д., він усе одно нічого не зрозумів би, а якби він і зрозумів значення сказаного, то не зміг би уявити собі його сутність.

У зв'язку з цим Ібн Аббас (один зі сподвижників Пророка) сказав: «Речі у цьому світі не мають подібності з тими, що у майбутньому, хіба що у назвах». Це означає, що вина та жінки у майбутньому світі відрізняються від вина та жінок нашого світу. Аналогічно цьому, ні вогонь пекла не схожий на наш вогонь, ні прямиий шлях над пеклом не має подібності з мостами, котрі прокладені над річками та долинами у нашому світі.

П'яте правило

Хоча наші очі й побачили, що олівець у склянці води виглядає викривленим, але розум не був уведений в оману, ми побачили міраж у пустелі, але розум дізнався, що це ніщо інше, як пісок. А коли ми бачимо у цирку фокусника, котрий виймає з рота 100 хустинок, а з рукава 20 кролів, наш розум, оскільки він є більш критичним, ніж наші очі, попередить нас, що це хитрість.

Однак, чи означає це, що розум може безмежно робити висновки про усі явища?

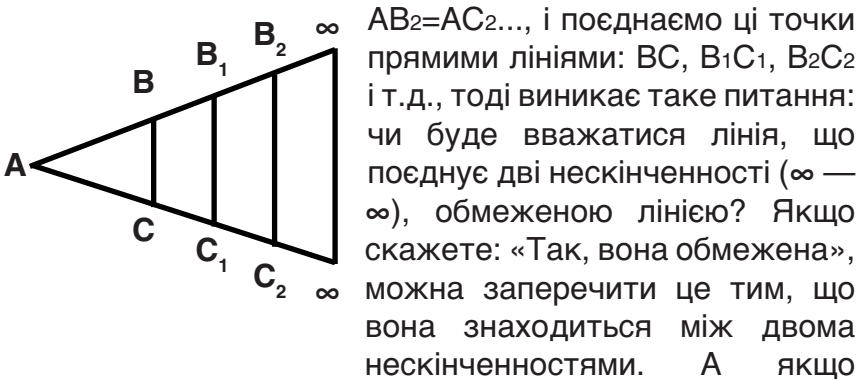
Розум відкидає усіляке явище, котре не вміщується у межі часу та простору. Припустимо, викладач історії сказав, що

між арабами та персами була війна. Вона відбулася ні до Ісламу, ні після нього, і ні в який інший час, хоча насправді вона велася. Наш розум відкине таке припущення, оскільки воно геть суперечливе. А якщо викладач географії заявить, що одна країна розташована ані в степу, ані в горах, ні на землі, ні на небі, ні в будь-якому іншому місці, однак вона існує! Ваш розум вважатиме усе це суперечністю. Він не повірить у сказане, та не сприйме його.

Отже, ми бачимо, що здатності людського розуму є обмеженими, і що він відмовляється сприймати явища поза межами часу та місця. Тому усе, що стосується явищ духу, долі, знамень Аллага та Його проявів, перебувають за межами розуму, відповідно, він не здатний робити висновки про нескінченність чи охоплювати її. Уявіть собі безсмертя віруючих в раю! Розум віруючого упевнений у тому, що це правда, спираючись на Божественне Повідомлення. Але цю концепцію неможливо умістити у рамці часу. Ви можете собі уявити перебування в раю протягом 1-2 сторіч, 100 сторіч, мільйона й тисячі мільйонів сторіч, а потім ваш стомлений розум запитає: «А що ж далі?» Йому потрібно знайти межу цьому. Але якби він заявив, що вже сягнув нескінченності, він увійшов би у суперечність із самим поняттям нескінченності.

Славетний німецький філософ Кант видав добре відомий трактат «Критика чистого розуму», у якому підтвердив, що людський розум здатний судити лише про фізичний світ. До того ж ісламські вчені підтвердили це ще до появи Канта, і це положення стало відомим усім як очевидна істина. Ще ці вчені за допомогою математичних даних спростували теорію «зуроченого кола» («*circulus vitiosus*»).

Найпростіший доказ у них є наступним: якщо, наприклад, з одного пункту А проведемо два промені, потім поставимо на одному з них точки В, В₁, В₂..., а на другому — С, С₁, С₂..., за умови, що АВ=АС, АВ₁=АС₁,

скажете, що вона нескінченна, вам дадуть відповідь, що це неможливо, оскільки вона проведена між двома точками, як же після цього вона буде необмеженою? Отже виходить, що вона обмежена і необмежена, а це вже суперечність.

Очевидно, розум бентежитьесь намагаючись міркувати про нескінченність та входить у суперечність, намагаючись осмислити її.

Отже, людський розум є здатним міркувати лише про обмежені матеріальні речі, а міркувати про метафізичні явища — це поза його можливостями, як і було встановлено Кантом та нашими ранніми ісламськими вченими до нього. Розглядаючи цю тему можна звернутися до праць ісламських вчених, таких як «Тлумачення явищ» Аль-Сайїда, до трактата Аль-Газалі «Найвищий намір», а також до книг інших вчених.

Шосте правило

Коли будь-яку людину, як віруючу, так і невіруючу, спіткає яке-небудь лихо, яке вона не може витримати чи впоратися з ним, вона у пошуках розради звертається не до якогось з довколишніх матеріальних об'єктів, а до якоїсь вищої сили — сили, що проймає усілякий аспект нашого існування, наші

тіла й душі. Прикладами таких лих є: велике навантаження у студентів під час складання іспитів, посилення хвороби та неможливість її лікування у лікаря і т.д. Чому у таких випадках люди звертаються до Бога?

Згадуючи дні минулої війни, ми не можемо забути, як люди зверталися до релігії та молили Аллага про допомогу. Усі, у тому числі й голови держав та воєначальники, виявлялися щирими служителями Бога й закликали своїх підлеглих до молитви.

Мені пригадується стаття про молодого парашутиста (парашутні війська тоді були одним з найновіших родів військ). У ній розповідається, що виріс він у родині, де ніхто не згадував Бога і не молився. Він отримав освіту у школі, де були відсутніми заняття з релігії і не було жодного благочестивого вчителя. Таким чином, у нього була матеріалістична й світська освіта, і він виріс подібно до тварин, які вміють лише їсти, пити й насолоджуватися. Однак, коли він уперше стрибнув з парашутом та відчув себе ширяючим у повітрі, до розкриття парашуту він раптом мимоволі почав щиро молитися, звертаючись до Бога: «О Боже мій», і сам же здивувався: «Звідки раптом узялася така ревна віра в Бога?»

У своїх мемуарах дочка Сталіна описала, як їй вдалося повернутися до релігії, проживши багато років у середовищі, в якому панував атеїзм. Для неї це було дивно, хоча немає підстав дивуватися, адже віра в існування Бога закладена у кожній душі, вона є одним з вроджених людських інстинктів як, наприклад, інстинкт продовження роду. Отже, можна сказати, що людина — це тварина, наділена вірою.

Такий духовний інстинкт людини може бути прихованим під покривом фізичних пристрастей, бажань, жадань та потреб у матеріальному комфорті. А якщо раптом цей інстинкт буде пробуджений страхом, небезпекою чи лихом, він скине з себе свій покрив та виявиться. Ось чому невірний називається кяфіром, що буквально означає «той, хто приховує».

З подивом я виявив таку ж концепцію у двох висловах, віддалених один від одного у часі, місці, обставинах та меті.

Один вислів належить мусульманці Рабії аль-Адавії, відомій своєю богобоязливістю та богослужінням. Другий — відомому французькому письменнику Анатолію Франсу. Розмірковуючи про свій атеїзм, Анатоль Франс сказав:

«Людина, яка дізналася з результатів аналізу сечі, що у неї цукровий діабет, стає віруючою» (такий висновок він зробив тоді, коли інсуліну ще не було). З іншого боку, Рабія аль-Адавія, почувши, що хтось наводив тисячу доказів існування Бога, засміялася й сказала йому: «Достатньо одного доказу». А коли її запитали про цей доказ, вона відповіла: «Якщо ти, йдучи один пустелею, раптом упадеш у криницю й не зможеш вилізти з неї, що ти робитимеш?» Їй відповіли: «Я вигукну: «Боже мій!» Вона сказала: «Саме це і є доказом».

Віра в Бога закладена в душі кожної людини. Така істина нам, мусульманам, відома, адже Аллаг повідомив, що віра (іман) — це інстинкт, закладений Ним у душу кожної людини. В Європі нещодавно також дізналися про цю істину. Професор Дюркгейм (відомий французький соціолог, який, подібно до Фрейда, іноді викривляв мізки людей) написав книгу про те, що віра в існування Бога — очевидна істина. Неможливо, щоб людина, проживши життя не замислилася про існування Бога у цьому Всесвіті. Але вона, через свою недалекоглядність, може не дізнатися про істинний шлях до Бога, а натомість обожнювати окрім Нього певні об'єкти, припускаючи, що вони — боги чи що вони можуть наблизити її до Аллага. А потім, відчуваючи серйозні труднощі й тривогу, людина повертається до Аллага, відмовившись від інших об'єктів, обожнюваних нею.

Політеїсти племені курайш поклонялися різним ідолам, таким як Хубал, Ал-Лат та Аль-Узза. Статуетка Хубала, наприклад, була зроблена з сердоліку. Коли мешканець Аравії Амр бін Люхай був у Сирії біля джерела мінеральних

вод, у місцевості, що називається Хімма, йому сказали, що Хубал — великий та могутній бог. Тоді він придбав його та возив на спині верблюда. У дорозі ідол впав, і при цьому зламалася його рука. Замість розбитої зробили золоту руку. Дивно, як божа рука могла зламатися?! Але усерівно його продовжували обожнювати!!! Обожнювати, коли усе було безпечно та спокійно. Але коли політеїсти відпливали у море, і якщо раптом підіймалися шалені хвилі, котрі загрожували небезпекою затоплення, вони припиняли звертатися до Хубала й зверталися до Всевишнього, просячи: «О Боже, порятуй!» Навіть сьогодні, коли тонуть кораблі, спалахують пожежі, тяжіє небезпека чи важка хвороба, ми бачимо, що навіть атеїсти звертаються до Всевишнього та повертаються до релігії.

Чому так? Просто тому, що віра — це інстинкт, і, мабуть, найточніше визначення людини — «тварина, котра наділена вірою». Погляньте на матеріалістів, атеїстів: що вони роблять, коли до них приходить смерть? Ви гадаєте, що Маркс чи Ленін у момент наближення смерті звернулися до засобів виробництва, які вони обожнювали, чи усе ж таки до Бога? Не сумнівайтесь, що на смертному ложі вони усе ж таки зверталися до Бога, але марно. Так як і фараон: пишався, поводився зухвало й говорив: «**Я — найвищий вам володар!**» (*Сура 79, аят 24*), а коли йому загрожувало затоплення, він раптом згадав про Бога: «**Сказав він: «Вірю, що немає іншого божества, окрім Того, у якого увірували сини Ізраїлю...»**» (*Сура 10, аят 24*).

Людська любов — це доказ того, що віра є вродженим даром в душі. Любов — це мікропроекція віри, один з видів обожнювання. Фактично, коли багато французів відійшли від релігії, вони почали вживати слово «обожнювання» (корінь цього слова — «бог») у значенні кохання. Араби, які зазнали впливу європейських ідей, почали наслідувати їх, користуючись такими виразами, як: «Він кохає та обожнює

її», «Я її так кохаю, що просто обожнюю». Такі вирази вживаються в арабських оповіданнях та романах. Це лишень тому, що обожнювання — природній вияв віри в Бога, і між любов'ю та вірою є якась подібність.

Той, хто любить, кориться тому, кого любить, виконуючи будь-яке його бажання. Таким буває і віруючий по відношенню до Бога. Тому, хто любить, байдуже: нехай усі люди гніваються на нього, аби лишень кохана була ним вдоволена. Таким буває і віруючий по відношенню до Бога. Той, хто любить, боїться коханої та стережеться її гніву, однак буває вдоволений усім, що робить кохана. Так буває і з віруючим стосовно Бога. Таким чином, любов (закоханість) — доказ того, що віра є вродженим даром у душах людей.

Обмеженість слів

Вищесказане жодним чином не означає, що любов до Бога рівною мірою відповідає земній любові до коханого. Той, хто любить, кориться тому, кого любить, боїться його, вдовольняється усім, що той робить, та віддає перевагу його вдоволенню перед вдоволенням інших людей, тим самим роблячи собі приємність. Фактично ми виявляємо любов до самих себе через любов до тих, кого ми любимо.

Наведемо у якості прикладу найбільш відомих закоханих з арабської історії: Лейлу та Кайса. Припустимо, що вона раптом захворіла проказою й хвороба спотворила її обличчя, ніс та очі. Чи зустрічатиметься з нею її коханий Кайс, якщо бачитиме її спотвореною? Напевно він залишить її та втече. Ось у чому різниця між коханням до творіння та любов'ю до Творця.

Недивлячись на те, що обидві форми любові досить різні, так чи інакше для її виявлення використовуються однакові слова, оскільки людська мова не може охопити духовні сенси. Ми вживаємо одне й те саме слово для позначення різних значень і кажемо: «Він любить гірські пейзажі», «Він любить

історію», «Він любить рис з м'ясом», «Батько любить свого сина», «Кайс любить Лейлу», «Віруючий любить Аллага». Але усі ці конкретні випадки виявив любові дуже відрізняються один від одного.

Аналогічно до цього — слово «краса» вживається у дуже багатьох значеннях. Те саме — і стосовно виразу «той, хто чує» і слова «проникливий». Ми говоримо: «Бог чує та є проникливим» і «така ось людина чує та є проникливою». Стосовно людини це означає, що вона не глуха і не сліпа. Але Божі слух та зір є геть не схожими на людські слух та зір, оскільки Бог не подібний до жодного зі Своїх творінь і ніщо не є подібним до Нього. Так само усі прояви Бога є непорівнянними зі властивостями Його творінь.

Сьоме правило

Людина інтуїтивно відчуває, що справжній матеріальний світ — це ще не все, і що поза ним існує невідомий духовний світ. Вона може вловити ознаки, котрі свідчать про нього.

Людина уявляє собі, що матеріальне задоволення є обмеженим, а коли воно сягне межі й сягне своєї мети, то вже припинить бути задоволенням, а стане звичкою, котра втратила свій смак та привабливість, подібно до старого жарту й заяложеної фрази.

Наприклад, один бідняк, дивлячись на майно багатія, думає, що якби в нього було таке майно, то він міг би володіти світом, а домігшись його, припиняє відчувати таку насолоду. Так само й любов. Ночами юнак мріє про зустріч з коханою, думаючи, що усі насолоди світу містяться в його коханні, а коли він одружиться на коханій дівчині, то не минає й кількох років, як ці сподівання та насолоди блякнуть, від них залишається тільки спогад. Ще один приклад. Людина, котра страждає від

хвороби, вважає, що повна насолода прийде зі зникненням болю, з одужанням. Коли його здоров'я відновлюється й дні хвороби забуті, він уже припиняє вбачати у здоров'ї те, про що нещодавно мріяв. Далі, молодий артист, котрий домагається слави, радіє, коли по радіо звучить його ймення і часописи друкують його світлину. Але щойно він стає відомим і його ім'я здобуває популярність, привабливість останньої втрачає свою чарівність і стає звичною справою.

Знову ж, нас може розчулити лірична пісня, котра торкається інтимних почуттів, які хвилюють наші серця й запалюють вогонь нашої уяви, викликаючи у нас захоплення. Гарно написана повість може викликати такий же ефект, завести нас від реальності до світу фантазій, сповненого поезії й романтики. Однак, прочитавши повість, ми відчуваємо, що цю насолоду ми немов побачили уві сні, після якого повернулися у світ дійсності. Ми прагнемо повернутися до фантастичного світу, але, на жаль, нам це вже не вдається.

У хвилини споглядання, наші душі можуть злітати у грандіозні височини, звідки цей матеріальний світ здається доволі незначним та нікчемним. Радість такого переживання набагато перевершує переживання голодної людини, котра здобула їжу, радість юнака, котрий зустрівся з коханою, чи то щастя і вдоволення бідняка, який нарешті здобуває багатство й авторитет.

Душа завжди пристрасно сумує за цим нашим духовним світом, невідомим світом, який вона пізнає лише протягом цих коротких хвилин. Але ці моментальні віяння ледь виникають у душі й одразу ж зникають.

Отже, людина пізнає, що матеріальні насолоди є обмеженими, а духовні — більш значущими й глибшими за своїм впливом на душу. Вона за допомогою інтуїції, а не розуму, переконується, що це матеріальне життя — ще не все, і що невідомий світ, прихований від матеріального світу, є

достовірною істиною, за якою сумують наші душі і до якої вони прагнуть долетіти, проте груба людська плоть виявляється перешкодою й заважає їхнім намаганням збагнути цю істину. Це є психологічним доказом існування майбутнього світу.

Восьме правило

*Віра в майбутнє життя —
природний наслідок віри в Аллага.*

Справа в тому, що Бог може бути лише справедливим, а будь-хто справедливий не дозволяє тиранії, не залишає тирана без покарання і не залишає пригноблених без відновлення їхніх прав. Ми бачимо, як деякі люди — тирані в цьому світі — живуть та помирають тиранами, а також є люди, котрі живуть гнобленими й помирають без того, щоб домогтися своїх прав. Що це означає? Як же усе це відбувається, якщо є справедливий Аллаг? Виходить, що обов'язково має бути інше життя, де благодійник отримає винагороду, а злодій буде покараний.

Роман життя не завершується із завершенням цього світу. Припустимо, по телевізору йде фільм, і раптом його показ припиняється посередині і з'являється напис, що фільм закінчився. Ніхто з глядачів не повірить, що це кінець, вони почнуть жалітися, прагнучи дізнатися, що трапилось з героєм і де решта роману... Адже вони хочуть дізнатися як автор завершить роман і як складеться доля кожного героя. Таким чином, якщо люди так реагують на незавершений роман у цьому світі, то як же тоді може будь-яка розумна людина повірити, що роман життя завершується усього навсього смертю? Як це можливо без розрахунку за діяння людини? Звідси людському розуму стає зрозуміло, що цей Всесвіт повинен мати Володаря і що за цим світом має бути інший світ.

Той невідомий світ, вогники якого запалюються в душі під час прослуховування романтичної музики, читання досконалого оповідання чи в момент споглядання, не є «ідеальним світом», як його зобразив Платон. Воістину, це останній світ, створений Творцем самого Платона. До того ж, найбільші насолоди у нашому світі, такі як статеві контакти, смачна їжа і т.д., тривають не більше, ніж коротку мить, і є мініатюрою насолод іншого світу, де вони безмежні, вічно зберігають свій смак, не перетворюються на рутину й повсякденність, як це буває у нашому світі.

РОЗДІЛ V

ВІРА В АЛЛАГА

Віра в Аллага полягає у чотирьох факторах:

- Аллага не створив ніхто;
- Він же є Господом світів;
- Він — Володар Всесвіту та Вершитель його долі;
- Він Єдиний Господь, та окрім Нього, нікому не можна поклонятися.

Існування Аллага

Як вже мовилося у шостому правилі, переконання в існуванні Аллага — це очевидна істина, яка сприймається інтуїтивно. Вона не потребує доказів для роздуму, і її ознаки, фактично, втілені у будь-якій речі. Я не перераховуватиму ці докази, оскільки вони безмежні. Півсторіччя тому назад дамаський вчений, шейх Джамалуддін Аль-Касімі, у книзі «Докази монотеїзму» навів багато з них. Я також хочу вказати на іншу книгу — «Бог виявляє Себе в добу науки», що її написали три десятки провідних вчених — спеціалісти у галузі природничих наук. На аналогічну тему є ще одна книга — «Наука закликає до віри». Такі книги переконують читача, що справжній вчений, як і пересічна людина, може

бути тільки віруючим, тоді як атеїзм та невіра виявляються лишень серед напівучених та недоуків, які отримали недостатню освіту, втративши таким чином вроджену віру й не досягнувши того рівня освіти, котрий сприяє вірі. Саме з цієї причини вони втрапили у невіру.

У вищевказаних книгах містяться цінні статті, котрі є плодом мислення вчених, таких як Франк Аллен — всесвітньо відомий біолог, Роберт Морріс Бадж — винахідник радара, Джон Клівленд Каусрон — професор хімії, Джон Герберт Блонд — професор фізики, та багатьох інших. Слід зазначити, що професор Франк Аллен довів хибність теорії грецьких філософів про надзвичайно великий вік чи вічність Всесвіту, і що наука встановила, що для будь-якої істоти є вікова межа, тобто вона має початок, що виключає її вічність.

Не перелічуючи давніх чи сучасних доказів вчених про існування Аллага, я наведу один приклад з Корану, адже його докази — ясні, очевидні та рішучі. Проста людина розуміє їх, а людина освічена, що збагнула їхню сутність, дивується їхній точності, очевидності та розумності. Обидва — і проста людина, й освічена — можуть лише визнати справедливість цих доказів.

Коран коротко звернув нашу увагу на те, що доказ знаходиться в нас, в наших душах. Послухайте наступні

«На землі є знамення для впевнених людей, а також у вас самих. Невже ви не бачите?»

(Сура 51, аяти 20-21)

У глибині наших сердець усі ми відчуваємо, що Він існує. До Нього звертаємося під час нещастя та криз, наша вроджена віра, наш духовний інстинкт закликають Його на допомогу. Понад те, поглянувши навколо, ми можемо побачити багато доказів Його існування. Отже, наша підсвідомість переконається інтуїтивно, а розум — за допомогою логічних доказів.

Як же тоді людина може відмовитися від визнання Аллага, якщо вона сама є доказом Його існування? Хіба це не схоже на людину, котра несе в своїх руках ваші гроші й стверджує, що вона їх не брала й не чіпала, чи на людину, одягнену в мокрий одяг, з якого крапає вода, а ця людина заперечує, що вона була десь поблизу води. Однак чому багато хто з людей не звертає уваги на таку очевидну істину?

Справа в тім, що вони не міркують про себе. В Корані записано:

«Вони забули Бога, й їх забув Господь»

(сура 9, аят 67)

Люди, фактично, відволікаються від самих себе, бояться бути наодинці з собою, міркувати про себе. Тому вони захоплені балаканиною, порожніми словами чи іншими турботами, витрачаючи на це усе своє життя, немов їхня душа — це ворог, від якого слід тікати, а їхнє життя (котре є їхнім капіталом) — це тягар на їхніх плечах, який вони намагаються скинути.

Погляньте на більшість людей: вони їдять і п'ють, сплять та прокидаються, прагнуть насолоди й тікають від болю, безперервно працюють, домагаючись благ для себе та своїх родин. Вони рухаються однією життєвою колією. Для них немає різниці між минулим, теперішнім та майбутнім, усе повторюється за шаблоном, а якщо з'явиться вільний час, то вони шукають різних розваг, щоби вбити його та провести таким чином залишок життя, тобто дні, що залишилися їм у цьому світі.

У мусульманина, який доводить свою віру на практиці, справа виглядає не так. Для нього в житті не достатньо лише їсти, пити, працювати й насолоджуватися життям — ні, він запитує сам себе: звідки я прийшов? куди я йду? де початок та де кінець? Він усвідомлює, що його життя не почалося народженням, щоби завершитися смертю, і що

він існував у вигляді зародку у череві матері й був сім'яним мікроорганізмом, створеним з плоті та крові батька. Плоть та кров походять з їжі, яку їв батько, а їжа виготовлена з рослин землі чи з плоті тварин, котрі живляться рослинами... Отже, до його народження призвів довгий ланцюг маловідомих фаз та факторів. Як же тоді він міг себе створити за допомогою розуму чи волі, якщо він існував віддавна, не маючи ні того, ні іншого?

Хлопчик нічого про себе не знає, поки він не доросте до віку чотирьох років. Ми ніяк не можемо згадати день нашого народження чи дні, які провели у череві матері. Ясно, що людина існувала до того, як усвідомила сама себе, адже безглуздо говорити, що людина сама себе створила.

У зв'язку з цим задамо атеїстам та еретикам наступні запитання: «Чи створили ви себе своєю волею та своїм розумом? Чи ви засунули самі себе у материнське черевко? Чи ви обирали своїх матерів? Чи ви самі ходили за акушеркою, щоб вона витягла вас із матки? Невже ви створені з нічого без Творця?» Звісно ні. Це неможливо.

Тож чи могла людина бути створена творіннями, які існували до неї, такими як гори, моря, сонце та зірки?

Французький філософ Декарт, розвиваючи свою відому теорію сумніву, сумнівався у всьому, а коли подумав про свою душу, то не зміг засумніватися у ній, оскільки це означало б засумніватися у самому собі. Він висловив свою відому фразу: «я мислю, отже існую» (*cogito, ergo sum*). Звичайно, він існує, але хто ж призвів його до існування? Чи могли матеріальні істоти створити його? Адже вони позбавлені сили розуму, а він розумний. Чи може той, хто позбавлений розуму, наділити розумом інших? Як може людина, котра не мала якоїсь речі, віддати її іншим?

Таку ж позицію займав знаменитий пророк Ібрагім (мир йому) стосовно свого батька. Батько його був каменярем,

який вирубував з каменю ідолів. Ці зроблені людськими руками ідоли були об'єктами обожнювання з боку людей, їхніми богами, яким ті поклонялися.

Ібрагім був спантеличений цим і почав міркувати: «Як можна зробити Бога своїми руками, а потім поклонятися йому й просити задоволення того, чого мені хочеться? Мій розум не може сприйняти цього. Тоді де ж істинний Бог?»

Поки він думав та міркував, почало смеркатися. Високо у небі зійшла яскрава зірка, але вона не вийшла із землі, подібно до каменю, з якого виготовляються ідоли, і він вже був подумав, що це — Бог, якого він шукає. Раптом зійшов Місяць, а зірка зникла. Побачивши Місяць, який більший та яскравіший ніж зірка, він сприйняв його за Бога і почав протягом усієї ночі спостерігати за ним. Раптом на світанку зійшло Сонце, загасивши світло Місяця, і яскраво освітло землю, і він сприйняв Сонце за Бога. Однак і Сонце сіло, залишивши землю у мороці. Як не як, існування такого божества також короткотривале, — хіба може Бог полишати своє царство та зникати? Залишається лише один правильний варіант: за усіма цими не наділеними душею предметами має бути Усемогутній Бог, який створив їх, мене та усі інші створіння.

Саме вищенаведений доказ був розглянутий Кораном в аяті:

«Чи ж вони просто собі з'явилися із нічого? Чи, може, вони самі — творці?»

(Сура 52, аят 35)

Цей ясний, красномовний божественний доказ завдає нищівного удару тим раціоналістам, які спростовують існування Бога, чіпляючись за силу розуму, як джерела усіякої дії, та не бачать Того, Хто створив розум.

Нерозумні, ледь освічені атеїсти говорили: «Природа створила людину, природа й наділила її розумом». Так говорили нам, юним учням часів Першої світової війни, деякі

вчителі, котрі вдихнули запах нової західної цивілізації та уявили собі, що вже стали освіченими. Слово «освічені» у ті часи було синонімом слову «прогресивні» у його сьогоднішньому значенні. У кожную епоху вигадуються нові гасла, які дають привід зневажати простих людей.

Коли ми виростили, то почали запитувати: «Що таке природа?» Адже арабською це слово етимологічно означає «відбиток» чи «надрукована сутність», а якщо це так, то хто ж прикладав цю печатку?

Деякі з невірних вважали, що «природа є випадковістю, тобто ймовірною закономірністю». Ми сказали, що вказане визначення природи можна порівняти з історією двох людей, які заблукали в пустелі: вони проходили повз великого палацу, що був взірцем досить вишуканої архітектури, прикрашеного дорогоцінними килимами, годинниками та люстрами. Обидва були зачаровані цим видовищем і почали наступну розмову:

Перший:	«Якась людина побудувала та обладнала цей палац».
Другий:	«Що ви кажете? Ви просто відсталий реакціонер! Цей палац — цілком справа природи».
Перший:	«Як природа могла збудувати такий палац?»
Другий:	«А що, тут були звалені до купи камені, потім пішла злива, задув вітер і відбулися інші атмосферні явища, і в результаті ці камені зібралися до купи і з часом випадково сформувалися у вигляді стін».
Перший:	«А що ж килими?»
Другий:	«Просто овеча вовна розлетілася, змішалася, пофарбувалася різними металами. Згодом вовна була переплетена й перетворена на килими!!!»
Перший:	«А як з'явилися годинники?»
Другий:	«В результаті певних кліматичних умов зношене залізо перетворилося на круглі й пласкі частини, які з плином сторіч зібралися у годинники...»

Чи не скажете ви, що той, хто дає такі відповіді, є божевільним?

Чи може клітина у людській печінці, яку можна побачити лише під мікроскопом, випадково виконувати досить складні хімічні функції, частина з яких потребує дуже складної будови? Ця клітина перетворює надлишок цукру в крові на глікоген, щоб згодом перетворити його, за необхідності, на глюкозу. Ця клітина виділяє жовч, підтримує рівень холестерину в крові, виробляє червоні кров'яні тілця та виконує інші функції!

Понад те, хіба ж випадково в язиці знаходиться дев'ять тисяч рецепторів, які дають нам смакову насолоду; у кожному вусі — сто тисяч слухових клітин і в кожному оці — сто тридцять мільйонів клітин, здатних сприймати світлові промені?

Потім погляньте на чудеса й таємниці самої землі, на повітря, яке оточує нас, на невидимі творіння, які живуть у ньому, на дивовижної форми сніжинки, що падають, та на багато інших відкриттів, які недавно увійшли у нашу свідомість.

Подивіться на цю Землю, скільки на ній мінералів, тварин, рослин, безкраїх пустель та океанів, високих гір та низовин... А потім порівняйте її з Сонцем, і вона вам видасться досить маленькою та незначною. До того ж, Сонце, яке в мільйон разів більше землі, фактично подібне до піщинки у безмежній пустелі, якщо порівняти його з іншими галактиками.

Що стосується швидкості світла, то Сонце перебуває на відстані у 150 мільйонів кілометрів від нас, тобто 8 світлових хвилин за швидкості світла 300 тисяч кілометрів на секунду. Отже, світло протягом 8 хвилин проходить 150 мільйонів кілометрів. Уявіть собі тоді, на якій відстані знаходяться інші зірки, надходження світла від яких потребує одного мільйона світлових років, щоб дійти до нас! При цьому світловий рік дорівнює 10 тисячам мільярдів кілометрів! Скільки кілометрів

тоді потрібно здолати, щоб пройти 1 мільйон світлових років?

Про такі зірки, зокрема й про галактики, астрономи знають тільки те, що вони — світла пляма, яка містить у собі багато зірок, кількість яких відома тільки Аллагові. Ці зірки, розмір яких перебуває за межами нашої уяви, рухаються з величезною та неймовірною швидкістю, але не стикаються одна з одною.

Я читав статтю, написану одним з астрономів, у якій стверджується, що ймовірність зіткнення зірок між собою подібна ймовірності зіткнення шести бджіл, які летять в атмосфері навколо земної кулі. Величина земної атмосфери відносно шести бджіл подібна до величини простору відносно незчисленних зірок.

Цей величезний космос цілком знаходиться всередині гігантської сфери — нижнього склепіння. Ця сфера є певним тілом — це не повітря, не атмосфера і не вигадана лінія між зірками, що подібна до орбіти, як її собі уявляли деякі сучасні коментатори Корану. Ця сфера оточує космос (простір) з усіма його зірками: великими й малими. І Всемогутній Аллаг сказав в Корані:

«І Ми зробили небо захищеним дахом...»

(Сура 21, аят 32)

Зірки зроблені як лампи, для оздоблення цього даху. А за ними є ще один космічний простір, величина якого відома лишень Аллагові. Він може бути подібним простору цієї сфери чи навіть більшим, й оточений іншою сферою, ще більшою, а за ним може бути третій простір, ще більший, потім четвертий простір з четвертою сферою, п'ятий, шостий і сьомий простір, і кожен з них оточений своєю сферою. Далі знаходиться величезний та величний престол і те, що нам Аллаг повідомив про ці світи⁵.

5 Існують інші думки з приводу того, як зображається будова Всесвіту в Корані. Наприклад, див. Бюкай Моріс. Біблія, Коран та наука. — К.: "Ансар Фаундейшн", 2001. — стор., 209 - 235 — прим. ред. Ансар Фаундейшн

Однак найбільш дивовижне чудо — це атом, який містить в собі усі елементи космосу, але в мініатюрі. Як розум не в змозі уявити атом, так само він не в змозі уявити величину та красу космосу.

Усе це — неспростовний доказ того, що Аллаг існує.

В минулому вчені та філософи зображали атом як «унікальну перлину, яку неможливо подрібнити». Його можна побачити тільки за допомогою електронного мікроскопа. Вчені стверджують, що атом настільки маленький, що якщо розмістити в ряд 40 мільйонів атомів, їх сумарна довжина не перевищить 1 сантиметру.

У кожному атомі є простір, у якому знаходиться ядро, навколо якого обертаються по орбіті найдрібніші часточки — електрони, подібно до планет у космосі. Це ядро у порівнянні з атомом, немов зерна пшениці у порівнянні з величним палацом. До того ж, одне ядро за своєю масою перевищує масу 1800 електронів.

Чи могло усе це бути абсолютною випадковістю?

На щастя для віруючого, усі висловлювання, базовані на зухвалих теоріях, таких як «природа»; «ймовірнісні закономірності» і т.д. виявилися порожніми та нелогічними. Такі слова уже не використовують у наукових колах, а лише в колах псевдовчених.

Аллаг — Господь світів

Другий момент, що стосується віри в Аллага, — визнати те, що Він Один створив усілякі світи: тваринний світ, рослинний світ, світ планет, видимі й невидимі для нас світи. Він створив усе з нічого, й до того ж встановив для усього цього дивовижні закони. Лише маленька дещиця з них була відкрита у галузі хімії, фізики, медицини й астрономії. Аллаг один володіє знанням про усі головні й другорядні аспекти усіляких істот.

Він — Той, Хто знає, скільки листків має кожне дерево, форму кожного листка та його розташування. Знає скільки бактерій існує у цьому світі, їхні ширину та довжину й будову. Він один знає усе про рух електронів, а також про всі внутрішньоатомні перетворення, зміни та інші процеси. Усі ці знання занесені в Його Книгу.

Бог — Господь усіх світів. Це Він спричинив їхнє існування, і це Він зберігає та переводить їх з однієї фази розвитку в іншу. Він же дав кожній частці ознаки, котрі доводять мудрій людині Його Велич та ведуть до Нього.

Цей другий момент, що стосується віри в Аллага, є важливим та неминучим. Однак, чи достатньо вірити у цю концепцію, щоби бути віруючим? Якщо хтось визнав, що Аллаг — Творець і Бог, чи досить цього, щоби вважатися віруючим? Звісно ж ні, адже більшість стародавніх народів саме так і вважали. Навіть невірні з племені курайш визнавали Аллага. До цього племені й був посланий пророк Мухаммад, щоби демаскувати їхню віру в політеїзм і дати їм зрозуміти, що їхнє вірування було дурним та неприйнятним. У зв'язку з цим Пророку було доручено вести з ними боротьбу.

Навіть Ібліс, що є найлиховіснішим зі створінь, не відмовився визнати ту істину, що Аллаг — його Господь.

«(Ібліс) сказав: «О мій Боже! Дай мені відтермінування до Дня...»

(Сура 15, аят 36)

І далі:

«(Ібліс) сказав: «Володарю мій! За те, що звів мене Ти з праведного шляху...»

(Сура 15, аят 39)

Аллаг — Володар Всесвіту

Третя проблема, котра стосується віри, полягає в тому, що Аллаг є Володарем усесвіту, розпоряджається ним як господар своїм майном. Він дарує життя та смерть: чи можна вберегтися від смерті й здобути безсмертя у цьому світі?! Він викликає хворобу й зцілює: чи можна вилікувати того, кого Аллаг позбавив можливості одужання? Він один дарує багатство й приносить біду, насилає повені та посухи. Одного разу в Італії була жахлива повінь, яка знесла й зруйнувала населені пункти, а у той же час в Індії настала посуха, внаслідок якої загинув врожай та вимерла худоба, води не вистачало, і її роздавали за картками.

Хто ж зробив так, що вода розлилася в одному місці планети й геть висхла в іншому? Хто дарує одній людині дочок, а іншій — синів, а когось робить безплідним? Чи може безплідна жінка народити дитину?

Він — Той, Хто приписує одним людям померати ще в дитинстві, а іншим — у старості. Він спрямовує потік холоду й снігу в одну країну, а спеку й землетруси — в інші країни. Людина ж залишається перед цими явищами безпорадною.

Бог, Якому поклоняємось

Як вже мовилося вище, більшість людей згідна з тим, що Аллаг — Володар Всесвіту й абсолютний його Господар. Але чи досить цього людині, щоби бути віруючою?

Звісно ні! Тут виникає четверта проблема, яка стосується віри: слід поклонятися Одному Богові. Якщо ви дійсно визнаєте, що Аллаг існує і Він — Господь світів та Володар Всесвіту, ви, окрім Нього, нікого не будете обожнювати у будь-яких виявах вашого поклоніння.

В сурі «Ан-Нас» («Люди») дається чітке спростування тим, хто визнає Божественну сутність і панування Аллага,

але не визнає того, що Він — Один. За допомогою Аллага, проаналізувавши цю суру, я дійшов висновку, якого не дійшов жоден інший коментатор. Я сподіваюся, що мій висновок правильний. Аллаг Всемогутній та Великий говорить:

«Скажи: «Шукаю захисту в Господа людей, Володаря людей, Бога людей...»

(Сура 114, аяти 1 - 3)

Чому слово «люди» повторюється, адже можна було вжити займенник «їхнього», тобто таким чином: «Господа людей, їхнього Володаря й їхнього Бога»?

Мені видається (а Аллаг знає краще), немов наш Бог хоче сказати людям: «Ось три окремих, але невіддільних моменти. Отже, Він — «Господь людей», тобто, Той, Хто створив та оберігає їх, Він же — «Бог людей», тобто Він Один заслуговує на їхню повагу, і не можна нікого зрівнювати з Ним у поклонінні... Отже, необхідно або визнати усі три моменти повністю, або не визнавати жодного з них.

Як же можна визнати перший і другий моменти і відмовитись від третього? Як можна розривати взаємопов'язані факти, визнаючи одні та відмовляючись від інших? Адже усі вони є однаково доведеними та нероздільними за логікою!

РОЗДІЛ VI

МОНОТЕЇЗМ

Віра в Аллага як Господа світів та Володаря усесвіту — справа серця, тобто світогляду, який стверджується в людині. Однак віра в те, що Він — Один Істинний Господь, не обмежується просто переконанням. Вона має торкатися нашої поведінки та дій, а також поклоніння лише Аллагові. Якщо людина відмовляється від поклоніння Йому чи обожнює інші об'єкти поряд з Ним, вона не є справді віруючою, навіть якщо вона визнала й повірила, що Аллаг — Господь світів та Володар усесвіту.

Чим же тоді є поклоніння Богу? На перший погляд здається, що поклоніння Богові — це *зікр* (перебування з думкою про Аллага), молитва, піст, читання Корану й виконання інших приписів, які наближають нас до Аллага. Це визначення, без сумніву, правильне, проте поклоніння Богу не обмежене лише цими діями. До того ж, усіяка корисна справа, що не заборонена *шаріатом* (ісламським законом) і зроблена з єдиною метою — догодження Аллагові, є поклонінням Богу в широкому сенсі цього слова.

Віруючий споживає їжу, щоби отримати енергію для послуху Йому. Таким чином, споживання їжі з цією метою є поклонінням Богові. Він одружується, щоби забезпечити собі та своїй родині добродійний образ життя. Отже, його

подружній зв'язок — поклоніння Богові. Гроші, набуті з цією ж метою, — поклоніння Богові, витрачання грошей на сім'ю — поклоніння Богові, навчання й прагнення отримати диплом — поклоніння Богові, ведення жінкою домашнього господарства й турбота про свого чоловіка й дітей — поклоніння Богові, а також будь-яка дозволена справа, здійснена заради Бога, є поклонінням Богові.

Таким чином, сенс поклоніння Богові розширюється й охоплює усі корисні діяння людини. Мабуть, саме це й мається на увазі в наступних словах Бога:

«Я створив людей та джиннів лише для того, щоб вони поклонялися Мені»

(Сура 51, аят 56)

Духовний аспект поклоніння Богу

Поклоніння Богу має два аспекти: духовний та фізичний. Духовний аспект передбачає два елементи: світогляд, котрий спонукає до поклоніння Богові, й мету, яка реалізується через поклоніння Богу. Фізичний аспект — це дії органів тіла. Молитва включає: рух та мову, стояння й сидіння, поясний та земний поклони, згадування й прославляння Аллага. Усе це — фізичний аспект молитви. Але якщо стимулом цих рухів не є монотеїзм в істинному сенсі й здорове переконання, а метою не є послух Аллагові й прагнення до того, щоби Він прийняв її, молитва стає мертвим тілом без духу.

Основа монотеїзму

Віра в те, що Аллаг — Єдине Джерело користі й шкоди, є основою монотеїзму. Давайте пояснимо цю думку: Аллаг — Творець усілякої речі. Він створив ці світи, щедро наділив їх усілякими речами для їхнього процвітання. Дав нам розум та звелів розмірковувати про ці створені речі своїм розумом, дивитися, що є на небі й на землі.

Але, поглянувши на них, ми виявили, що Аллаг, створивши ці речі, дав одним з них владу над іншими. Так вогонь, торкнувшись сухого дерева, може спалити його, а вода здатна згасити його. Комар, який вкусив людину, інфікує її малярією, а кора хінного дерева може вилікувати людину від малярії.

Також, ми виявили, що Аллаг встановив відносини, за дотримання яких поєднання різних речей дає новий продукт. Наприклад, поєднання хлору, що є токсичною речовиною, з натрієм, також токсичною речовиною, дає корисний продукт, необхідний для людини, а саме — кухонну сіль.

Можна навести також наступні факти:

1. Є певні взаємовідносини та взаємні зв'язки, котрі базуються на непорушних правилах, і усі ці непорушні принципи та настанови, котрі виходять від Бога, ми звикли називати законами природи.
2. Ці взаємні зв'язки між речами в природі, які ми назвали законами природи, не усі схожі на реакцію між вогнем, деревом та водою. Фактично, більшість із цих взаємних зв'язків — глибші, тонші й приховані від наших очей. Для кожної хвороби Аллаг створив ліки, але ці ліки Він не надав нам у готовому вигляді. Навпаки, Своєю вищою мудрістю Він приховав їх від нас в дивовижних формах та місцях, про які навряд чи можна здогадатися. Наприклад, цілющий пеніцилін був виявлений у грибку плісняви, який видається смертельною трутизною. Найвишуканіші аромати й гарні барви були виявлені в найогиднішому за запахом та на вигляд матеріалі — у чорному гудроні, з якого отримують аромати та барвники.

Такі продукти не зустрічаються у готовому вигляді, адже наш Господь змішав їх з іншими речовинами так, що отримання корисної речовини потребує складних методів, а також великих зусиль та праці.

Читаючи про мадам Кюрі та її чоловіка, ми бачимо, як трепляче вона працювала. Вона провадила тривалі серії

досліджень та експериментів протягом кількох років, щоби отримати один грам радію з величезної маси матеріалу! Кожен студент повинен прочитати книжку «Вічна студентка» про мадам Кюрі та її чоловіка Жоліо, щоби побачити яке терпіння та яка стійкість потрібні для отримання знань.

Біографії ранніх ісламських вчених також мають сотні прикладів терпіння, наполегливості та щирості в науковому дослідженні.

3. Поки нам дуже мало відомо про закони, встановлені Творцем всесвіту. — Те, що було відкрито, не перевершує краплі в океані. До того ж, це досить обмежене знання є розподіленим за науками: біологією, хімією, фізикою, фізіологією, медициною та іншими. Кожна наука має спеціалістів, які «риються» в її глибинах, щоби примножити знання про Божі закони.
4. У всесвіті одні речі є корисними для нас, а інші шкідливими. Користь та шкоду можна розподілити на дві категорії. Одна категорія речей визначається за явною причиною. Наприклад, нам відомо, що ми загинемо, якщо вживемо отруту. Це знання ми отримали з досвіду, застосувавши закони природи, уведені в наші науки. У другій категорії шкода та користь не мають явної причини і не витікають з відомого закону природи. Наприклад, у людини, котра наділена чудовим здоров'ям та перебуває у прекрасній фізичній формі, без відомої причини зупиняється серце. Обидві ці категорії речей походять від Аллага. Адже тільки Аллаг може вирішити, що принесе користь, а що — шкоду.
5. Аллаг наділив нас уродженою якістю — любити корисне й ненавидіти шкідливе. Ось чому людина докладає усіх зусиль, щоби домогтися корисного й уникнути шкідливого й злого. У зв'язку з цим вона звертається за сторонньою допомогою й домагається стороннього сприяння усіма силами та засобами. До того ж, звертання по допомогу до одних джерел дозволяється релігією, а

до інших — забороняється. Отже, яке ж звертання є законним, а яке — ні?

Припустимо, що ваш син захворів і ви звернулися до лікаря, який обстежив його, поставив діагноз та виписав рецепт. Це законне звертання, оскільки ви звернулися за зціленням до закону природи, що був встановлений Творцем всесвіту, і до спеціаліста, котрий знає цей закон. Але якщо з проханням вилікувати сина ви звернулися до чаклуна чи шарлатана, то це означає, що ви шукаєте допомоги поза Божим законом. Іншими словами, лікування сина не базуватиметься на знанні законів природи. Але замість цього ви закликаєте уявні та невидимі сили, існування яких не підтверджене ні фізичними доказами, ані достовірними джерелами, такими як Коран чи хадиси Пророка. Звертання до них є неприпустимим.

Якщо ви відвідали могилу померлого лікаря й звернулися до нього, щоби він вилікував вашого сина й виписав йому рецепт, таке звертання є неприпустимим, оскільки лікар вже не в змозі вдовольнити ваше прохання. А якщо усі лікарі, до яких ви звернулися, не змогли допомогти вам, а ліки, котрі ви приймаєте, не діють, тоді звертайтеся з благаннями до Аллага чи подайте милостиню, чи попросіть якусь богобоязливу людину, щоби вона звернулася за поміччю до Аллага. Але негідно стояти перед могилою якоїсь людини й звертатися до неї по допомогу, адже сама вона є безпорадною.

Домогтися одужання, вживаючи ліки, які виписав лікар, досить законно, але не можна використовувати сам рецепт у якості чар, прив'язуючи його на ший хворого чи замочувати його у воді й вірити, що така вода вилікує хворого. Адже домогтися допомоги від будь-чого, що Аллаг не зробив явним засобом для одужання, не можна.

Безплідна жінка, яка бажає мати дитину, має повне право консультуватися з лікарем й вживати ліки, розроблені за науковою методикою. Але вона не повинна чинити як темні жінки, котрі вірять, що якщо жінка простягне свою руку у вікно *дюрбе* (мавзолею) якогось «святого», вона завагітніє.

В інших країнах світу існують ще дивніші забобони. А це суперечить сутності монотеїзму.

Як видно з цих прикладів, цілком правомірно консультиватися зі спеціалістами, які вивчили закони природи, і нормальними методами прагнути користі, завжди пам'ятаючи, що добро дарує тільки один Аллаг, і ніхто інший, і не можна звертатися за допомогою до невидимих сил, які не визнані еспериментальними науками, а також Кораном та сунною Пророка, адже це є порушенням сутності монотеїзму.

Аллаг — Єдиний, Хто має право вирішувати, що є дозволеним та забороненим.

Отже, користь, отримана від застосування законів природи, є користю цього світу, адже Аллаг дав нам розум для того, щоб ми могли виявляти ці закони природи, а не для того, щоби ми вишукували щось, що перебуває за межами матеріального світу, і не для того, щоб ми отримували блага з іншого світу. Ми намагаємося отримувати блага й уникати шкоди в межах матеріального життя у цьому світі, але користь та шкода в іншому світі — поза нашою волею та владою.

Аллаг приписав тим, котрі виконали свій обов'язок у цьому світі, щедрі винагороди в іншому світі. А тим, котрі захопилися речами, що виходять за межі Божественного закону, обіцяно покарання та муку в наступному світі.

Такий принцип закладає підвалину концепції дозволеного (*халяль*) чи забороненого (*харам*), винагороди чи покарання. Ніхто інший не в змозі встановити, що є законним чи незаконним, чи то зробити обов'язковим те, чого Аллаг не встановлював, і заборонити те, чого Аллаг не забороняв. А кожен, хто дає якомусь створінню поряд з Аллагом право на дозвіл та заборону, той вже поклоняється цьому створінню замість Аллага чи поряд з Ним. Таким чином, гріх того, хто стверджує, що лимонний сік є забороненим, набагато більший гріха того, хто вживає алкоголь, не заперечуючи того, що він є забороненим. В Корані це пов'язується з таким поняттям, як *ширк* (політеїзм).

«Скажуть багатобожники: «Якби Аллаг побажав, то не додавали б Йому рівних ні ми, ні батьки наші; і нічого б не забороняли!» Так само заперечували (посланців) і ті, які жили перед ними, поки не зазнали кари! Скажи: «Якщо маєте хоч якесь знання, то відкрийте його нам! Але ви йдете за припущенням і вигадуєте!»»

(Сура 6, аят 148)

Любов до Аллага й страх перед Ним

Усім нам властиві почуття любові, ненависті, симпатії й антипатії. Ми любимо смачну їжу, любимо прекрасний пейзаж, чоловік любить жінку, любов може перерости в сліпу пристрасть, подібну до обожнювання. Однак усі ці види любові є обмеженими рамками земної любові людини.

Нас притягують задоволення від улюбленого об'єкта, чи щастя, яке ми відчуваємо поблизу коханої людини. Отже, любов може і не бути завжди однаково сильною, вона може зникнути чи навіть перетворитися на антипатію, якщо об'єкт, який ми любимо, чи людина втратили для нас свою привабливість, або ж якщо кохана людина спотворена після аварії, чи бажана їжа зіпсувалася, чи пейзаж, яким ми захоплювалися, втратив свою принаду під дією кліматичних умов.

Однак любов, яку відчуває віруючий по відношенню до Аллага, — всеохопна, безмежна й безумовна. Фактично, через любов, яку ми відчуваємо по відношенню до людей та об'єктів у цьому світі, ми виявляємо любов до Бога. Ці творіння Він створив для нас і надав у наше користування, щоби ми могли користуватися ними чи насолоджуватися, споглядаючи та відчуваючи їх.

У той же час, ми боїмося багатьох речей, боїмося палаючого вогню, хижого звіра, смертельної отрути й сильного тирана. Але подібний страх має обмежені рамки, він зумовлений лише бажанням уникнути того, що приносить нам шкоду,

якщо джерело шкоди міститься в об'єкті, котрий загрожує нам чи походить від нього. Якщо загроза зникає, страх також зникає. Однак ми не можемо вберегти себе від страху перед Аллагом, такий страх — безмежний та абсолютний.

Шлях до монотеїзму базується на любові по відношенню до Аллага й на відчутті страху перед Ним. Саме через страх та любов виявляється дух поклоніння Богам.

Однак, слід зазначити, що любити Аллага зовсім не означає складати про Нього ліричні вірші чи називати таку любов божественною закоханістю. А страх перед Аллагом не має породжувати відчуття тривоги чи занепокоєності, котре призводить до внутрішнього дискомфорту й втрати душевної рівноваги. Тому ми повинні виявляти любов по відношенню до Аллага через підкорення Йому, віддати перевагу Йому, а не вдоволенню пристрастей свого серця та спокусам диявола, а також прямувати шляхом Пророка, як сказано в Корані:

«Скажи: «Якщо ви любите Аллага, то йдіть за мною, і Аллаг любитиме вас та простить вам гріхи ваші». Аллаг — Прощаючий, Милосердний!»»

(Сура 3, аят 31)

Отже, прямування шляхом Пророка ﷺ є критерієм любові й страху, воно досягається утриманням від усього забороненого й віддаванням переваги насолоди, за яку буде винагорода в майбутньому житті, по відношенню до насолоди, яка отримується від непокори в цьому житті.

До того ж, послух Аллагові не подібний послухові Його творінням. Ми коримося деяким людям або за велінням Аллага, як то послух Пророкові ﷺ, або ж піддаючись своїй людській природі, або ж боячись наслідків свого непослуху. Наприклад, народ слухається свого правителя, син слухається батька, жінка чоловіка, чоловік слухається того, хто був добрим по відношенню до нього, якщо це не загрожує шкідливими наслідками. Іноді ми змушені слухатися когось заради уникнення шкоди. Будь-який послух такого стибу

має свою межу (за винятком покори Пророкові ﷺ, оскільки вона відповідає наказу Аллага), оскільки абсолютна покора призначена тільки Аллагові, а саме: покора у всіх справах, приємні вони нам чи не приємні, зрозуміли ми їхню сутність чи не зрозуміли. Фактично, така покора є плодом та ознакою любові по відношенню до Аллага.

Аяти Корану про якості Аллага

У цій книзі я намагався уникати дискусій на богословські теми та про розходження між ученими. Але є одне спірне питання — аяти про якості (*сифат*) Аллага, щодо чого виникає багато суперечок та розходжень. Я волів би спрощено повідомити читачів про це.

Наш Господь описав Себе в Корані словами, які, зазвичай, вживаються у повсякденній мові для позначення людських відчуттів та діяльності. Зайве пояснювати, що немає нічого подібного Аллагу; Він, як Бог-Творець, понад будь-яким порівнянням зі Своїми творіннями. Тому слова, що використовуються для опису Його якостей, не можна розуміти в такому ж сенсі стосовно Його творіння.

Ми, наприклад, кажемо: «Ця людина — всезнаюча, а та — прониклива», а також кажемо: «Аллаг Усезнаючий та Проникливий», однак здібності, якими володіє людина в своєму знанні та проникливості, не такі, як у Господа нашого в Його знанні та проникливості. Отже, знання й зір раба не такі, як знання й зір Аллага. Аналогічно ми кажемо: «Викладач всівся у своєму фотелі»; дієслово «всістися» (а також, «піднестися», «зміцнитися») також використовується в Корані:

«Воістину, ваш Господь — Аллаг, Який створив небеса й землю за шість днів, а потім піднісся над троном...»

(Сура 7, аят 54)

У цьому аяті дієслово «піднестися» у його лексичному значенні «сидіти» можна застосувати стосовно викладача

(у повсякденній мові), але у буквальному значенні не можна застосовувати по відношенню до Господа.

Усі вчені згодні, що аяти про якості Аллага є Його словами. Отже, коли Аллаг каже: «...а потім піднісся над троном...», ніхто не може сказати: «Він не піднісся». Вони також одноголосно визнають, що в людському лексичному вжитку немає того, що мається на увазі під виразом «*піднісся над троном*».

Але серед вчених були досить великі розходження стосовно гаданого значення цих слів. Питання звучало наступним чином: «Чи були ці аяти буквальними, чи метафоричними (образними)? Чи можна їх витлумачувати метафорично?»

Вчені — прихильники метафоричного тлумачення — заявили, що буквальність означає вживання слів у відповідності з їхнім усталеним значенням. Таке ж уявлення про «буквальність» мають вчені-стилісти. Без сумніву, арабська мова — мова Корану — виникла до того, як був дарований Коран. Слова цієї мови призначені для вираження земних матеріальних значень, але й вони не завжди можуть виразити людські почуття та емоції, як же тоді вони зможуть виразити якості Аллага — Творця людини?

Давайте, для прикладу, розглянемо слова, які використовуються нами для опису краси. Відомо, що форми й прояви краси є безмежними, але для їхнього вираження в мові є лише одне слово «краса». Що ж спільного між красою пейзажу, красою вірша, красою оздобленої будівлі й красою тендітної дівчини, адже кожна жінка має власну неповторну красу, а усі вони описуються одним словом. Отже, мова виявляється безсилою, щоби описати радість сприйняття краси. Те саме стосується й любові. Подумайте, скільки існує різновидів любові і якою обмеженою є кількість слів для їх змалювання. Якщо слова, котрі є в мові, не в змозі описувати земні відчуття, як же вони зможуть зобразити якості Аллага й змалювати їх?

А якщо буквальність, як вже сказано, полягає в застосуванні слова в його усталеному значенні, а слова: «піднісся»,

«прийшов», «обдурює», «хитрував» та «забув» призначені для відображення земних людських та матеріальних думок, відчуттів та стилів поведінки і т. д. і вжиті в Корані у значеннях, які не мають жодного стосунку до земного, людського й матеріального значення: «Піднісся над троном», «Прийшов твій Бог», «Він обдурює їх», «І Аллаг хитрував», «Він забув про них», то виходить, що вони не відповідають значенню слова «буквальність».

Деякі вчені відмовляються від метафоричного значення слів, серед них — Ібн Таймійя, який вважає метафоричне тлумачення також одним із продуктів людського розуму. Він не визнає вищевказаного визначення «буквальності» стилістами.

Вивчивши ці аяти, я виявив, що вони поділяються на три категорії:

1. Аяти, які дають знання про Аллага такими словами як:
«Милостивий піднісся над троном»

(Сура 20, аят 5)

Ми не кажемо, що Він не піднісся, адже це буде спростуванням того, що заявив Аллаг. І не кажемо, що Він піднісся над троном так само, як людина підноситься й сідає у кріслі, уподібнюючи таким чином Творця творінню. Однак ми віримо, що це — Боже слово, і що під цим Аллаг має на увазі щось таке, що ми не можемо детально зрозуміти, оскільки Він не пояснив і не розтлумачив нам цього. Людський розум, як вже мовилося, не може сам охопити внутрішнього сенсу цього висловлювання.

2. Аяти з «формальною метафорою», що є одним з різновидів стилістичної аналогії. Прочитайте ці рядки:

*Вони сказали: «Тільки запропонуй,
 І для тебе ми **приготуємо кашку!**»*

*І я відповів: «Що ж, гаразд!
Мені **приготуйте** шубу та сорочку».*

Ще Абу Таммам — відомий арабський поет, відкидаючи твердження астрологів про те, що перемога приходить лише після досягання інжиру й винограду, сказав про битву біля Аммурії:

*«Їх було дев'яносто тисяч хоробрих,
Що нагадували хоробрістью своєю левів у лісах.
І шкіра їхня до осені **достигла**,
А виноград висів іще не стиглий,
І не **достиг** інжир у них в садах».*

В Корані багато аятів з подібними метафоричними (образними) виразами, наприклад:

«Вони забули Бога, й Бог забув про них»

(Сура 9, аят 67)

Слово «забули» відповідає усталеному лексичному значенню, тобто відсутності знання в пам'яті, але повторне вживання слова «забув» є «формальною метафорою» першого вживання слова «забули», але тут не мається на увазі ідентичне значення, оскільки Аллаг не забуває, як це витікає з наступних аятів:

«Господь твій нічого не забуває...»

(Сура 19, аят 64)

Елементарно кажучи, слово «забули» у наведеному аяті відповідає усталеному лексичному значенню, однак «забув Аллаг» не відповідає цьому значенню. Аналогічним прикладом є й наступний аят:

«І де б ви не були, завжди Він з вами...»

(Сура 57, аят 4)

Усі коментатори погоджуються з тим, що цей аят потрібно розуміти у сенсі всевідання Аллага. Він знає про наші справи, фізично не перебуваючи з нами. Так, на початку цього аяту згадується про те, що Він піднісся над тронем.

«(Невіруючі) хитрували, але й Аллаг хитрував! Аллаг — найкращий із хитрунів!»

(Сура 3, аят 54)

«Воістину, лицеміри намагаються обманути Аллага, а насправді Він обманює їх. І коли вони звершують молитву, то роблять це з лінощами, тільки показуючи себе перед людьми та рідко згадуючи Аллага...»

(Сура 4, аят 142)

Усі подібні аяти мають (окрім іншого) ще й «божественне значення», гідне Господа, але буквально їх розуміти не можна.

3. Аяти, значення яких пояснюється іншими аятами:

«І сказали юдеї: «Рука Аллага закута!» Будуть закутими руки їхні й прокляті вони за те, що говорять! Ні ж бо, руки Його широко простягнуті, наділяє Він, як побажає!...»

(Сура 5, аят 64)

Цей аят можна зрозуміти, відштовхуючись від наступного аята:

«Не будь скупий, наче твоя рука прикута до шиї, та не витрачай надміру, щоб не лишився ти осудженим та збіднілим!»

(Сура 17, аят 29)

Очевидно, під простяганням руки тут мається на увазі метафоричне значення щедрості й великодушності, але ми не можемо припускати, що Аллаг має дві руки, як ми.

Слова «обидві руки», вжиті в аятах Корану як, наприклад, «руки милості Бога», «руки карі», не слід розуміти буквально. Адже ні милість, ані кара не мають фізичних рук!

Аяти Корану з очевидним та переносним значенням

Аллаг Всемогутній вказав у Корані, що у ньому містяться аяти з очевидним та ясним значенням, слова яких вжиті в буквальному значенні, а також аяти з переносним значенням, які не можна розуміти буквально, — їхнє значення виражається образно, отже, їх можна розуміти по-різному; іноді значення їхнє зрозуміле, а інколи неможливо пізнати їхню сутність. До них належать аяти про Божі якості (*сифати*), але віруючий не повинен заглиблюватися у тлумачення їхніх значень, а також не повинен вишукувати їх, відбирати та досліджувати, спокушаючи таким чином інших людей.

Сприйняття та розуміння цих аятів мусульманами

Найбільш ранні мусульмани були найщирішими та найпоряднішими прихильниками Ісламу, вони не стали просторікувати про ці аяти. Вони не намагалися сприймати їх суто в буквальному значенні чи в суто образному значенні і не заглиблювалися у їхнє тлумачення. Вони сприймали їх на віру такими, якими вони були послані Аллагом, значення яких найкраще відоме саме Йому.

Згодом, розвиток ісламських наук з одного боку та аргументи проти ідеології Ісламу з іншого, — усе це призвело до появи нової категорії вчених, які намагалися протистояти нападам такого стибу. Ці вчені почали використовувати розтлумачення аятів про Божі атрибути, а за неможливості

зрозуміти їхнє очевидне значення вони переходили до іншого тлумачення з точки зору образності чи інакомовлення.

З цього питання ісламські вчені сперечалися й розходилися у думках. Справа в тім, що ці аяти були послані Аллагом, і той, хто ігнорує хоч якийсь з них, стає невірним, а хто переінакшує їхній зміст, зводячи його нанівець, той також стає невірним, а хто розуміє їх в людському й матеріальному значенні й поширює це значення на Аллага, тобто робить Творця схожим на творіння, той також є невірним. Тому «копирсатися» у цих аятах — це все рівно, що заходити на небезпечну територію, де на вас очікує прірва. А щоби уникнути такої прірви, потрібно триматися осторонь такої території, тобто не занурюватися надто глибоко у вивчення цих аятів, а міцно триматися шляху, вказаного нашими благочестивими попередниками — салаф саліхін, і знати, що наша істинна віра полягає в довірі до Божого слова⁶.

Види поклоніння Богові (ібадат)

Поклоніння Богові відображає вкорінення віри в душі. Серце, яке повірило в те, що усілякі блага та шкоди походять лишень від Аллага, що Він один судить про те, що є дозволеним та забороненим, і що тільки Він вартий абсолютної любові, що лишень перед Ним належить перебувати в абсолютному страхові й абсолютній покорі, — таке серце наповнюється уславленням Аллага й відчуває сенс *такбіру* «Аллагу Акбар» (Аллаг Великий). Якщо ми пройняті таким же самоусвідомленням, будь-які повсякденні проблеми виявляться незначними.

Ми виражаємо наше абсолютне уславлення Бога за допомогою таких справ, як благання (*дуа*), молитва, поясний уклін (*руку'*) й

6 Ось як про це мовиться в самому Корані: "Він - Той, Хто зіслав тобі Писання. Є в ньому аяти, які викладені зрозуміло, вони - матір Писання. А інші мають багато значень. Тож ті, чії серця відхилилися убік, йдуть за багатозначним, прагнучи смуту і прагнучи тлумачення їхнього. Але тлумачення їхнього не знає ніхто, окрім Аллага. І вкорінені у знання говорять: "Ми віримо в це. Усе воно - від Господа нашого!" Але ж пам'ятають це лише обдаровані розумом!" (Сура 3, аят 7) - прим. ред. Ансар Фаундейшн

земний уклін (*суджуд*), обітниця (*назр*) та жертвоприношення, виголошення хвали Аллагу й вимовляння слів «немає божества, окрім Аллага». Віруючий здійснює усі ці акти винятково заради Аллага, молиться лише Йому, поклоняється лише Йому й падає долілиць тільки перед Ним; нікому, окрім Нього, не говорить «*Субхана-Ллаг*» — «Святий Аллаг», ні до кого, окрім Нього, не звертається з проханням пробачити гріхи. Усе це — вияв абсолютного уславлення, що є сутністю поклоніння Богові.

Ду'а — надзвичайно важлива форма уславлення. Іслам не забороняє кликати будь-яку живу людину, щоби та своїм знанням чи своєю силою допомогла вам. Але це не те моління, про яке йдеться. Фактично, «моління (благання) — це мозок (сутність) поклоніння Богові» (Тірмізі). Моління має на меті домогтися блага й відвернути біду, не звертаючись до посередництва. З таким благанням ми звертаємося напряму тільки до Всемогутнього, без будь-якого посередника. Звертаючись до лікаря, ми не прагнемо отримати у нього зцілення, оскільки він може лише призначати ліки, а тим, хто зцілює, є Аллаг. Ось тому й не можна благодіяти про допомогу усе мертве й не наділене душею, адже один Аллаг здатний дарувати благо без якоїсь явної причини.

Отже, віруючий вживає необхідних заходів, а потім просить Аллага, щоби такі заходи стали дієвими. Якщо ж віруючому ці заходи невідомі, він змушений звернутися по допомогу до одного Аллага й сказати: «О Аллаг», маючи при цьому певність, що Божі двері є відчиненими для нього і що його прохання доходить до Бога. При цьому, він не звертається з благанням ні до кого, за винятком Аллага, не шукає подібних Аллагів, не звертається ні до якого посередника поряд з Аллагом. Саме таке благання є сутністю поклоніння Богові.

Мета поклоніння Богові

Як було зазначено вище, поклоніння Богові має два аспекти: *фізичний* — слова, що вимовляються язиком, та

рухи, які здійснюються органами тіла, а також *духовний* — дух переконання, котрий спонукає до фізичних дій, і мета (намір), до якої спрямовані усі старання. Спробую навести деякі наміри з усіх, що є.

Правильний намір поклоніння Богові — це коли привід до нього й мета, яка поставлена, полягають у вдоволенні Аллага. Ми не повинні використовувати поклоніння Богові як засіб для отримання багатства, авторитету чи захоплення у людей, не робити його сходами до задоволень цього світу чи засобом для отримання репутації благочестивої людини. Такий правильний намір називається щирістю (*іхлас*), а приховувані під його личиною інші наміри називаються лицемірством. Отже, фактором, який визначає намір, є мета. В Судний День Аллаг запитує не лише про те, що ми зробили, але з'ясує, чому саме ми так зробили. Діяння могло мати зовнішнє забарвлення доброти, але злий замисел і мета його були огидними Аллагові: таким чином, благодіяння перетворюється на злодіяння.

Наприклад, молитва — благодіяння, але якщо вона була здійснена з наміром привернути увагу людей та постати перед їхніми очима благочестивою людиною, домагаючись тим самим грошей та подарунків, то така молитва, здійснена не заради Бога, вважається злодіянням, хоча в принципі вона є благодіянням.

Ось чому історична подія — переселення з Мекки в Медину, була неоднозначною в залежності від намірів переселенців. Зовні кожен з них здійснив переселення однаково, але внутрішньо — по-різному. Переселення в Медину тих, хто зробив це, щоби зберегти та захистити свою релігію та догодити Аллагові, було щирим та з істинними цілями. Господь їх винагородить, а ті, хто переселився лише для того, щоби одружитися зі своєю коханою жінкою чи займатися торгівлею, той здійснив це зі світськими цілями, а не заради Бога.

Саме намір розмежовує справи, здійснювані як поклоніння Богові, і справи, здійснювані автоматично, у силу звички. Наприклад, хтось міг проспати і, не поївши, швидко піти на роботу, де він цілий день був зайнятий справами й до заходу сонця нічого не їв і не пив. Він створив видимість того, що тримає піст протягом цього дня, але він не отримає від Господа винагороди, яку отримає той, хто свідомо тримав піст. До того ж, усяка законна, звична справа, що спрямована на вдоволення Бога й принесення користі, вважається поклонінням Йому. Виходить, що щоденна практика харчування, пиття, сну, сидіння, стояння, праці, сімейного життя і т.д. вважається поклонінням Богові, якщо під цим мається на увазі вдоволення Бога. Саме про це й мовиться в наступному аяті Корану:

«Адже Я створив джиннів та людей лише для того, щоб вони поклонялися Мені»

(Сура 51, аят 56)

Тому поклоніння Богові в такому широкому сенсі слід розуміти як вищевказану, тобто кінцеву, мету, якої прагнуть люди.

Резюме

Монотеїзм — це четвертий та найважливіший принцип віри в Аллага — це переконання у тому, що все (благо й шкода) походить від одного Аллага, і ми не можемо просити благ у кого-небудь іншого, окрім Нього. Блага ми доможемося або застосовуючи встановлені Ним закони для цього Всесвіту, так звані закони природи, або ж прямо звертаючись до Нього: у благанні та молитві. Ми звертаємося тільки до Нього, не звертаючись ні до кого й ні до чого іншого, не приписуємо Йому ніякого посередника.

Ми звертаємося за допомогою лише до Аллага чи користуємося засобами, наданими Ним в наше розпорядження. Ми усе це робимо, не забуваючи, що Він, Всемогутній, надає усілякі блага. Наша абсолютна любов по

відношенню до Нього слугує мотивом для абсолютної покори, і наш страх перед Ним слугує мотивом для відмови від дій, які Він заборонив. Наше шанування Аллага походить із самих глибин наших сердець, наша відданість Йому відображається в словах та вчинках, ми прагнемо лише Його вдоволення. Отже, наша молитва й поклоніння не можуть бути зверненими до якогось іншого об'єкта чи творіння у цьому світі.

Наукові дослідження та вивчення природничих наук

Аллаг, який дав нам силу розуму, звелів нам розмірковувати й досліджувати таємниці Всесвіту, його унікальні закони та настанови, закладені Ним, і ми повинні слухати Його веління. Тому вивчення природничих наук та відкриття таємниць Всесвіту є однією зі сторін нашого поклоніння Богу, за умови, що ми не обмежимося знанням законів, а будемо розмірковувати про Великого Бога, який створив їх. Під час такого розмірковування посилюється віра в Аллага та щирість поклоніння Йому. Інша умова — використовувати ці таємниці на благо людей, як цього хоче Аллаг, а не на шкоду їм, сіючи зло на світі.

До питання про віру в Бога та винагороду за добрі справи

Багато хто задає наступне запитання: «Як же так, той, хто не вірить в Бога, здійснює добрі вчинки на користь народові, такі як роздача милостині, побудова притулків, лікарень та шкіл..., але усе ж таки, виходячи з вашого віровчення, він не отримає жодної винагороди в майбутньому житті?!» Відповідь є такою: Аллаг не дасть **«ніколи пропасти жодному діянню людському — нехай то буде чоловік чи жінка...»** (Сура 3, аят 195), і не позбавляє благодійника плоду його доброї

справи, а дає йому те, що той просить. Хіба дати благодійнику те, що він просить, не є найбільшою винагородою?

Так, якщо благодійник — вірить в Аллага та в майбутнє життя, і він просить про винагороду саме в майбутньому житті, Аллаг дасть йому винагороду в ньому, а якщо він цікавиться лише нинішнім життям, тобто славою, доброю репутацією, відгуком у газетах та в історії, Аллаг дасть йому те, що він просить, у цьому житті.

Навіщо ж вам непокоїтися й заперечувати, що йому не дадуть винагороди в майбутньому житті, якщо він сам цього не прагне?

Беззмістовні суперечки

Питання про суб'єктивну та об'єктивну атрибутику Аллага (про Його якість як об'єкта та суб'єкта діяльності) спричинили суперечки, що заповнили томи вчених книг. Питання були такими: чи є Знання Аллага об'єктивним чи суб'єктивним; яка різниця між Його об'єктивними атрибутами (такими як знання та могутність) і Його атрибутами як суб'єкта діяльності (такими як створення й наділення прохарчівком).

До того ж, розгорнулися суперечки про Боже Слово, що призвело до великої смуги, якої можна було б уникнути, а саме:

- питання про створення Корану, тобто чи є він вічним чи створеним;
- про різницю між «благим» та «поганим»;
- про долю та визначення наперед;
- про людську волю і т.п.

Правильний підхід до усіх таких питань — припинити копирсатися у них та не сперечатися про них. Такі суперечки, висловлюючись юридичною мовою, «не мають формальних підстав», виходячи з наступних доказів:

1. Наші попередники, що є найкращими мусульманами, серед яких були сподвижники Пророка ﷺ та їхні сучасники, не знали й не аналізували таких питань, хоча їхня віра була чистішою й вони є нашим гідним зразком в релігії.
2. Той, хто уважно вивчить висловлювання представників різних течій, виявить, що усі вони мають одну тенденцію, базовану на уподібненні Творця Його творінням та поширенні людської логіки й психології на Всемогутнього. Але це неправильно, оскільки Творець не схожий ні на кого, і нічого подібного Аллагові не існує.
3. Усі вищезгадані питання й постанови належать до області метафізики, іншими словами, до потаємного світу. Як вже зазначено у п'ятому правилі віровчення, судження розуму, обмежені лише матеріальним світом, не в змозі охопити явища, котрі перебувають за його межами.

Чи обгрунтовані ці питання?

Я пропоную новий підхід, ближчий до справедливості та вигідніший для нас, а саме: перейти від суперечок про якості Аллага до таких справ, які викликають Його вдовolenня. Отже, замість того, щоб захоплюватися беззмистовними балачками про створеність чи нествореність Корану, давайте звернемо увагу на той факт, що Коран був зведений для того, щоби керуватися ним. Чи не краще застосовувати його на практиці: виконувати його приписи й утримуватися від того, що в ньому заборонено. А замість того, щоб вести дискусії про Його якості й про те, чи є знання Аллага об'єктивним чи суб'єктивним, давайте звернемо увагу на те, що якщо Аллаг знає усе про нас: про приховане та явне, про особисті та суспільні боки нашого життя, це означає, що нам потрібно поводитися у цьому житті у відповідності з Його законом (*шаріатом*), щоби Він був задоволений нами.

Ось у чім сутність справи. А ті, хто починає суперечки про якості Аллага, подібні до школярів, які дізналися, що міністерство освіти призначило комісію на високому рівні, щоби вони складали перед нею іспит. Вони почнуть сперечатися; розумні скажуть: «Оскільки комісія на такому рівні, слід серйозно готуватися, не пропускаючи жодних занять по програмі», а дурні почнуть з'ясовувати, яким же чином вона проводитиме іспит: у повному складі чи поодинці, кількість її членів є парною чи непарною, приїде вона автівкою чи прилетить літаком? І так вони продовжать обговорювати це аж до дня іспиту, та й не встигнуть підготуватися до нього.

Фактично, у Судний День Аллаг нічого не запитас: ні про точки зору вчених, ні про докази, якими наповнені їхні книжки. Адже якби цього потребувала їхня віра, Пророк Мухаммад неодмінно сам обговорив би ці питання. Таким чином, чому б нам не відкинути такі суперечливі питання, тим більше, що вони походять з давньої грецької філософії, положення якої у більшості випадків виявилися порожніми, а докази та аргументи не змогли витримати випробування часом. Але замість неї з'явилася нова філософія, яка виявилася ще більш заблукалою, ніж давня метафізична, і до того ж викликала ще більше плутанини та заплутаності.

Тож давайте завжди будемо мати перед собою Божу Книгу, керуючись нею у своєму житті та вірячи в те, що сказано там про потаємні питання, а те, що залишилося таємним для нас, залишимо Тому, Хто звів його нам!

РОЗДІЛ VII

РІЗНОВИДИ ВІРИ

Студент, який знає, що через один тиждень почнуться іспити, але продовжує витратити свій час на ігри та розваги замість підготовки до іспитів, переконаний в тому, що до них ще є час. Аналогічно до цього, той, хто заблукав, може попросити вас показати йому правильний шлях, а почувши вашу вказівку й довірившись вам, почне простувати у протилежному напрямку. Це свідчить про те, що така людина не впевнена у вашій щирості. Таким чином, можна сказати, що повна віра відображається у справах та вчинках віруючого.

Віра й дія

Віра є невіддільною від дії. Дія — це результат віри, її плід та зовнішній вияв в людях. Ось чому Аллаг в Корані говорить про поєднання віри з добрим вчинком:

«Віруючі — тільки ті, які, коли згадують Аллага, відчують у своїх серцях страх, а коли їм читають Його знамення, то це примножує віру їхню; і які покладаються на Господа свого. Це — ті, які звершують молитву й жертвують із того, чим Ми їх наділили. Вони — справжні віруючі! Для них — ступені в Господа їхнього, прощення й щедрий наділ!»

(Сура 8, аят 2-4)

«Віруючі — це тільки ті, які увірували в Аллага та Його Посланця. Коли вони поряд із ним у якійсь спільній справі, то не йдуть, доки не спитають дозволу...»

(Сура 24, аят 62)

«Досягли успіху віруючі, які смиренні у своїх молитвах, які уникають усього марного, які дають закят, які закривають свою наготу від усіх — окрім дружин і тих, ким оволоділи їхні правиці — їм не докорятимуть за це, а хто прагне більшого, ті — порушники; які зберігають довірене їм та договори, які належно звершують свої молитви».

(Сура 23, аяти 1 - 9)

«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто увірував в Аллага, в Останній День, в ангелів, у Писання та у пророків, хто віддає навіть дороге йому майно — родичам, сиротам, бідним, подорожнім і тим, хто просить його; той, хто витрачає на звільнення рабів, хто звершує молитву, дає закят; ті, які виконують обіцянку; які мають терпіння у бідності, у хворобі та в буремні часи. Саме такі є праведниками, і такі є богобоязливими!»

(Сура 2, аят 177)

Фактори зростання віри

Деякі ісламські вчені розглядали віру як неподільне переконання, так, що людина може бути одним з двох: віруючою або невіруючою (кяфіром), між чим немає проміжного положення, й до того ж, вважали віру цілісною та неподільною, такою, що не зменшується і не зростає.

Однак більшість вчених пов'язували віру з добрими вчинками, вважаючи, що її розвиток безпосередньо залежить від їх здійснення. Саме таке значення чітко викладене в Корані:

«...Віра зміцнюється, коли читають їм знамення Його...»

(сура 8, аят 2)

«...Тим, які увірували, це додає віри, і радіють вони!»

(Сура 9, аят 124)

«І це збільшило їхню віру та покірність»

(Сура 33, аят 22)

Невиконання законів не робить мусульман невірними

Вчені суннітської школи права згодні з тим, що той, хто скоїв заборонену справу, але не заперечував її забороненості, чи відмовиться від обов'язку, не заперечуючи його обов'язковості, або ж зневажить його, буде покараний в Судний День. Проте, це не вводить його у невіру і не тягне за собою його вічне перебування у пеклі.

З цього приводу Пророк ﷺ сказав, що мусульманин-перелюбник під час здійснення перелюбу не є (істинним) віруючим. Це означає, що він здійснює це діяння, забуваючи у ту мить про те, що Аллаг бачить його. А якби він серйозно одумався, тоді сором перед Аллагом не дав би йому цього скоїти. Припустимо, що розпусник уже приготувався до злягання й саме має його здійснити, але раптом побачив, що батько дивиться на нього. Чи зможе він піти далі, чи сором перед своїм батьком утримає його від зла? Але це коли дивиться батько, а чи може людина, усвідомлюючи, що її бачить Сам Аллаг, скоїти щось погане?⁷

Плоди віри

Плодами віри є досконалість у поклонінні Аллагові. Наш Пророк ﷺ, використовуючи своє неповторне пророцьке красномовство, дав коротке та ясне визначення поняттю «досконалість у поклонінні» (*іхсан*): «щоби поклонятися Аллагові, немов ти бачиш Його, а якщо ти Його не бачиш, то Він тебе бачить». (Муслім)

⁷ Тут йдеться про мусульманина, який усвідомлює свою віру в Аллага, але якого зводять на манівці поривання його пристрасті. Але Аллаг знає краще! - прим. ред. Ансар Фаундейшн

Зікр (постійне перебування з думкою про Аллага)

Зікр — це перший з плодів віри. Я читав про одного праведника, у якого був дядько, дуже богобоязливий, котрий був йому за приклад з раннього дитинства. Він запитав його: «Дядечку, що мені слід зробити, щоби стати таким як ви?» Дядько порадив йому тричі на день промовляти фразу «Воістину Аллаг спостерігає за мною, воістину Аллаг усе знає про мене».

Цілий тиждень хлопець точно виконував пораду дядька. Наступного тижня дядько звелів повторювати цю фразу після кожної молитви. Племянник точно виконав і це завдання. На третій тиждень завдання ускладнилося: треба було привчати себе до повторення цієї фрази подумки, серцем, не ворущачи губами, прагнучи таким чином завжди перебувати з думкою про Аллага й зберігати обачність (щоби не переступити меж дозволеного).

В Корані Аллаг часто звертає нашу увагу на зікр — згадування Своїх прекрасних імен, і немає іншого питання, рівного зікрові у значенні, і нікого Аллаг так не схвалював, як того, хто є стійким у зікрі.

Зікр має два способи вираження: зікр серцем та зікр уголос. Обидва види *зікру* згадані в Корані.

Приклад *зікру* серцем:

«Коли сказав Аллаг: «О Ісо, сину Мар'ям! Згадай милість Мою до тебе, коли укріпив Я тебе Духом Святим...»

(Сура 5, аят 110).

«О ви, які увірували! Згадайте милість Аллага до вас...»

(Сура 5, аят 11)

Зікр вголос:

«Тільки згадуйте ім'я Аллага...»

(Сура 5, аят 4)

Якщо ви бажаєте бути серед тих, хто згадує, згадуйте Аллага серцем (подумки), перебуваючи наодинці з собою, в товаристві інших людей, на базарі, в дорозі... Увесь час і за будь-якої ситуації пам'ятайте, що Аллаг бачить вас, отже, робіть тільки те, що викликає Його вдовolenня. Навіть виконуючи свій обов'язок, пам'ятайте, що ви це робите, корячись Його велінню. Те саме відбувається, коли ви відмовляєтесь від усього, що Він заборонив. В обох випадках ви гідні винагороди. А якщо перед вами виявилось два різних шляхи, то завжди обирайте той, який наблизить вас до Раю й вбереже від Пекла. А якщо ви, забулися й здійснили якийсь поганий вчинок, а потім отямилися, то покайтеся й попросіть прощення:

«Воістину, коли богобоязливих торкається спокуса шайтана, вони згадують Аллага й починають розрізняти!»

(Сура 7, аят 201)

Найкращий спосіб перебування з думкою про Аллага — згадування вголос одночасно зі згадуванням серця. А якщо розум відволікається й не усвідомлює того, що вимовляє язик, то згадування виявляється позбавленим сенсу. Як, наприклад, згадування Аллага продавцем тістечок у Сирії, що кричить: «Аллаг Щедрий», але ж його мета не в тому, щоби згадувати Аллага, а в тому, щоби продати тістечка; чи продавець зеленого салату, котрий вигукує: «Аллаг Вічний!»... Іноді згадування Аллага є гріхом, як тоді, коли Аллага згадує той, хто п'є вино, чи той, хто згадує Аллага в розпусних піснях та насміхається при цьому. У таких випадках згадування Бога вважається невірою (*куфр*). Найкраща форма зікру — читання Корану поряд з ушлявленням Аллага, наприклад, під час поясного та земного уклону, а також вимовляння різних фраз зікру, яким навчив мусульман Пророк ﷺ.

У наші дні влаштовуються ритуальні обряди зікру, які наші богослови називають танцем, оскільки вони супроводжуються особливими позами, а також приписаним контролем дихання для зосередження свідомості й чіткого вимовляння неясних звуків, а також координації рухів під час уклону та стояння, під час згинання й випростування, при чому у певному ритмі. Усе це заборонено релігією, якщо тільки це не зроблено кимось мимоволі в шалено-піднесеному настрої. А хто свідомо проводить такий ритуал, вважаючи, що він дозволений Богом, той можливо навіть стає невіруючим (*кяфіром*).

Страх та надія

Коли віруючий, коливаючись між страхом перед покаранням Аллага та надією на Його прощення, згадує, що Аллаг є швидким у розрахунку та потужним у покаранні, тут у ньому переважає страх. А коли він згадує, що Аллаг є Милостивим, Наймилосерднішим та вибачає гріхи, у ньому переважає надія. Однак, якщо лише його серце заповнив один страх, він вже починає зневірюватися у Божому милосерді.

«...Не втрачайте надії на милість Аллага. Воістину, втрачають надію на милість Аллага тільки невіруючі люди!»

(Сура 12, аят 87)

А людина, яка живе тільки надією, може подумати, що вона вже є захищеною від задумів Аллага. Але:

«Невже вони не мали страху перед хитрістю Аллага? Не мають страху перед хитрістю Аллага люди, які зазнають втрат!»

(Сура 7, аят 99)

Як вже мовилося, Творець не є подібним Своїм творінням, а страх перед Ним не подібний страху перед Його творіннями. Наприклад, коли ви боїтеся лева, що стоїть навпроти вас,

виширив зуби й голосно реве. Ви стоїте перед ним самі, без зброї, не можете захистити себе. Однак страх перед Аллагом не схожий на страх перед левом. Небезпечність лева можна зліквідувати якимось чином, навіть якщо він мав намір напасти на вас. А якщо Аллаг, котрий є Господом та Творцем лева, приписав вам щось, то не можливо уникнути Його визначення.

Інший приклад. Ви злякалися розбурханого потоку води, що вийшла з берегів, потекла у ваш бік, адже ви безсилі проти сили його течії. Однак, це не схоже на страх перед Аллагом, Котрий змусив потік текти, може призупинити його, висушити чи зупинити повністю, коли забажає. Встигнути втекти від потоку можливо, проте неможливо втекти від накладеної Богом кари. Ви боїтеся хвороб, негараздів, втрати коханих та втрати грошей, але це зовсім не дорівнюється страху перед Аллагом Всемогутнім, Всезнаючим, владі Якого підвладно геть усе. Якщо Він захоче, то може піддати вас важкому випробуванню, а може й зглянутися над вами. Слід мати на увазі, що жодне Його творіння у цьому світі не зможе позбавити вас від випробування, якому піддав вас Творець.

Отже, віруючий повинен усвідомити важливість і страху, і надії. Стоячи на молитві й при словах *«Усемилостивий, Милосердний»* він проймається надією, а вимовивши *«Цар Судного Дня»* — відчуває страх.

На жаль, більшість мусульман віддали перевагу надії, а не страху, й очікуванню прощення, а не побоюванню покарання. Такий мусульманин, виконуючи обов'язкову молитву та утримуючись від забороненого, вважається богобоязливим, але втрачає право на вивищене становище в раю, він уподібнюється учневі, який отримав найнижчу оцінку для переходу в наступний клас; цей учень не провалився на іспиті, але й не отримав ні вдячності, ні винагороди; він лише склав іспит на «задовільно», а не на «добре» чи на «відмінно».

Покладання на Аллага (таваккуль)

Аллаг Всемогутній сказав:

«Якщо ви повірили в Аллага, то покладіться на Нього...»

(Сура 10, аят 84)

«...Воістину, Аллаг любить тих, які сподіваються на Нього!»

(Сура 3, аят 159)

Що означає покладання на Аллага та в чому полягає його сутність? Вище зазначено, що Аллаг створив як корисні, так і шкідливі речі, а закони, які встановлені Ним для Всесвіту, здатні призводити як до одного, так і до другого. Чи можна розуміти під покладанням на Аллага те, що ми можемо відмовитися від дії, (кажучи, що Аллаг за все відповідає)?

Серед суфіїв є й такі, хто уявляє покладання на Аллага (*таваккуль*) як відмову від дії: вони не працюють, щоб заробити собі на хліб, а чекають, поки отримають його без докладання зусиль. Якщо хтось із них захворів, то його залишають без лікування, сподіваючись на одужання без ліків. Вони кочують пустелею, не маючи запасу харчів, сподіваючись отримати їх без докладання зусиль. Так само вони ставляться й до освіти, вважаючи, що вона здобувається без докладання зусиль, чим суперечать сказаному в наступному аяті Корану:

«Бійтеся гніву Вашого Владаря! Воістину, Він вчить вас, Сам про усі речі знаючи...»

(Сура 2, аят 282)

Якщо уважно прочитати аят до кінця, стає зрозуміло, що він не може бути витлумаченим подібним чином. Тому, чиє розуміння цього аята обмежується лише тим, що знання неначе б то досягається винятково богобоязливостю, без навчання, ми скажемо, що богобоязливість досягається підкоренням ісламському закону, який вимагає здобуття та

примноження знань. Це означає, що той, хто не чинить так, не може стати богобоязливим.

Ось другий аят Корану, де йдеться про покладання:

«Коли молитва завершиться, ви йдіть куди завгодно у пошуках дарів Господніх...»

(Сура 62, аят 10)

Ісламський закон також мовить: *«О раби Аллагові, лікуйтесь», «робіть запаси», та «здобуття знань є обов'язковим»*. А той, хто відмовляється від навчання, порушує встановлене Ісламом та закони природи.

Є люди, які поглинуті матеріальними інтересами, живуть лише заради матеріальних благ, вони впевнені, що дія сама по собі призводить до бажаного результату, ліки самі по собі зцілюють, а праця сама по собі призводить до успіху. Але фактично це не так: іноді дії вживаються, а результату немає, ліки приймаються, а одужання не настає. Наприклад, двоє хворих у лікарні отримують однакове лікування у одного й того ж лікаря, один з них може одужати, а другий помре! Подібно до цього, селянин може застосувати найновітніші технології, засіяти поле найкращим насінням та угноїти землю найкращим гноєм, але раптом вдарить сильний мороз чи виявляться інші суворі кліматичні умови! Тоді усі його зусилля виявляться даремними.

З одного боку, самі лише дії не обов'язково призводять до результатів, але, з іншого боку, що логічно, ними (діями) не можна нехтувати. Правильне вирішення, яке походить від розуму та встановленого Ісламом, — зробити усе необхідне, а потім просити Аллага забезпечити результати. Іншими словами, прив'яжіть верблюда та покладіться на Аллага, щоби Він його охороняв, з усіх сил готуйтеся до іспиту, покладаючись на Аллага, а потім просіть у Нього успіху.

Ось у чому полягає істинне значення таваккуль. Адже покладатися не означає нехтувати засобами, які є у нашому

розпорядженні, та Божими настановами у Всесвіті чи то забувати, що Аллаг — Єдиний, Хто зумовлює благо та шкоду, і просити благо у когось іще.

Дія — це обов'язкова умова досягнення того, що нам потрібно, у дії полягає послух настановам Ісламу, а також дотримання й використання Божих законів у Всесвіті. Однак самих лише дій недосить, оскільки усі результати — у владі Аллага. Тому той, хто істинно покладається на Аллага, докладає усіх зусиль, котрі дозволяють домогтися цілі, приймає усі законні засоби для її досягнення та вірить, що один Аллаг приводить до мети, й тому покладається на Нього та у Нього просить те, що йому потрібно.

Вдячність

Людина, яка покладається на Аллага, залишається вдоволеною, незалежно від того, отримала вона те, що просила, чи ні. Це — символ вдячності. В Корані сказано:

«...Дякуй Аллагу, бо той, хто дякує, той дякує заради самого себе...»

(Сура 31, аят 11)

«...Вдячним же Аллаг віддячить повною мірою...»

(Сура 3, аят 144)

Вдячність — це один з плодів віри. Якщо хтось зробив вам щось хороше, а ви не подякували йому, це є образою та неприємністю для нього, хоча він є лише засобом, а справжній благодійник — Аллаг. Як же тоді не подякувати Аллагу, адже Аллаг Своєю милістю обдарував вас слухом та зором, здоров'ям та безпекою, підкорив вам усе, що є на землі, дав вам незліченні блага?

Людина тільки тоді цінує важливість благодаті, коли її втрачає. Коли у неї болить зуб, найбільшим блаженством для неї здається зникнення болю, а коли біль зникає, то вона забуває

про цю благодать. Багатство видається їй благодаттю, коли вона відчуває фінансові негаразди, а коли вона розбагатіє, то забуває про неї. Коли електричний струм вимкнений і будинок занурюється у темряву, вона усвідомлює благодать світла, а коли з'явиться світло, вона забуде його цінність.

Як же не дякувати Аллагу за незліченні милості, даровані нам? Це можна виразити словами та справами. Словами, кажучи: «Слава Богу», «Хвала Аллагу!». Справами, роздаючи ці милості тим, хто їх позбавлений. Таким чином, вдячність багатій людини — подати бідним, вдячність сильного — допомогти слабкому, вдячність володаря — встановити справедливість. Якщо ви є заможною людиною і у вас п'ять страв на столі, а ваш сусід голодний і ви йому нічого не дали, тоді ви не з-поміж вдячних, навіть якщо з ваших вуст злітає тисячу разів «Слава Богу». Справи звучать гучніше, ніж слова.

Ви можете виявити вашу вдячність Аллагу, високо оцінивши усе, що вам було дано, не гніваючись, не виявляючи жадібність та не заздючи іншим у тому, що Аллаг дав їм більше, ніж вам.

Отже, справжній вдячний — це той, хто одночасно дякує Аллагові серцем, є вдоволений Ним, дякує Аллагові справою, віддаючи незаможним людям частину добра, яким Він його наділив, та дякує Аллагу вустами, часто уславляючи Його.

Терпіння

Мусульманин користується двома різними милостями: отримавши благо, дякує Аллагові, тим самим здобуваючи собі право на нагороду, а якщо його спіткає горе і він терпить, то за це він також отримає винагороду. До того ж, винагорода терплячому бідняку дорівнює чи перевищує винагороду вдячного багатія.

«...Ми неодмінно винагородимо тих, які були терплячі, за найкраще з того, що вони робили!»

(Сура 16, аят 96)

Життя в цьому світі — не благодатне житло, у ньому не виключаються такі неприємності, як хвороба, втрата майна та коханого, обман друга, втрата безпеки... Так воно протікає не даремно. Арабський поет сказав:

*Ти створений з муттю й бажаєш муті,
Щоби очиститися від бруду та смутку.
А той, хто бореться з природою днів своїх,—
Палаючий смолоскип просить він у воді, фактично.*

Аллаг сказав у Корані:

«Ми будемо випробовувати вас страхом, голодом, нестачею майна, людей та плодів. Сповісти ж добру звістку терпеливим...»

(Сура 2, аят 155)

Вони з часом забудуть горе й отримають винагороду, тоді як інші, нетерплячі, відчують лише біль та залишаться ні з чим.

Перед вами неунікні проблеми та негаразди, і у вас один вибір: або терпляче зносити їх, і тоді отримаєте винагороду, або обурюватися, і ваше обурення лише збільшить ваше страждання, але не ліквідує його. Це перша категорія терпіння — терпіння у горі.

Друга категорія — терпіння перед спокусами, терпіння молодого юнака, що побачив гарних дівчат, які оголили свої принади. Це може збудити його пристрасть, але, боячись Аллага, він опустить свої очі, і, знаючи шлях до заборонених насолод, відмовиться піти ним всупереч своєму бажанню. Терпіння чиновника, якому запропонований хабар, що дорівнює його шестимісячній зарплатні, але він відмовився від нього, не дивлячись на те, що він дуже потребує цих грошей. Чи терпіння студента на іспиті, коли він може зазирнути у книжку й знайти там відповідь, але він відмовляється від цього шахрайства, хоча його успіх залежить від цієї відповіді.

Гріхи завжди солодкі для душі, однак той, хто в змозі скоїти їх, відмовиться від них, вважається терплячим.

Третя категорія — терпіння у послуху Аллагові: коли доводиться вставати холодного ранку для вранішньої молитви, залишивши приємність сну та тепло ліжка. Це й терпіння при дотриманні посту в місяць Рамадан, коли доводиться спекотними днями терпіти голод та спрагу. Це й терпіння під час виплати благочинного внеску (закят) і милостині (садака), всупереч бажанню душі, яка любить гроші.

Як важко терпіти, дотримуючись приписів релігії у цей нечестивий час, коли релігія виявилася чужою, як це було і на самому початку її появи, і той, хто дотримується своєї релігії, опинився в становищі людини, яка тримає в руці вугілля, яке горить. Благочестива людина у такий час стала предметом кпинів натовпу та гоніння з боку влади. Деяким з них можуть знизити зарплатню, а деяких можуть вигнати зі своєї країни. Але той, хто витримає усе заради Аллага, прагнучи Його винагороди, буде захищений до тих,

«...хто стійкий у терпінні та на Господа сподівання покладає!»

(Сура 16, аят 42)

«Таким буде дарована винагорода двічі: за те, що були терплячими та смиренними...»

(Сура 28, аят 54)

«Цього досягнуть тільки ті, які мають терпіння, досягнуть тільки ті, які наділені великим щастям!»

(Сура 41, аят 35)

Покора Божому закону

Ми згадали, що віра — справа серця, таємниці якого знає тільки Аллаг. Люди ж бачать лише зовнішній бік. Тому віруючого від невіруючого можна відрізнити за його словами та справами.

Іслам — це зовнішнє виявлення, символ віри. Слово «іслам» означає покору. Хлопчик на знак довіри кориться своєму батькові, юнак на знак кохання кориться своїй коханій. Переможений, боячись переможця, кориться останньому. А віруючий повністю кориться Божій волі, кориться будь-якій Його вказівці, навіть не усвідомлюючи, у чому саме полягає Його мудрість та користь. Він тримається осторонь від усього, забороненого Богом, іноді навіть не знаючи у чому сутність заборони. Така покірливість має два аспекти: практичний аспект — упокорення словом та справою, що пояснюється у розділі «Іслам», та психологічний аспект — тема нинішньої розмови про віру. Аллаг Всевишній сказав Пророку ﷺ:

«Таж ні! Клянуся Господом твоїм, не увірують вони, поки не візьмуть тебе суддею в тому, що викликає суперечку між ними...»

(Сура 4, аят 65)

Психологічний аспект полягає у прийнятті Божої волі усім серцем та у душевній вдоволеності нею, а також у переконаному виконанні обов'язку чи уникненні забороненого, без щонайменшого коливання у серці чи заперечення проти Бога.

У цьому полягає практичний аспект.

«...Тоді в душах їхніх не знайдеться опору тому, що ти присудив, і вони цілком підкоряться йому».

(Сура 4, аят 65)

У цьому полягає психологічний аспект.

З цих двох уривків одного аята зрозуміло, що недостатньо зробити Пророка ﷺ суддею без щирої переконаності у правильності його суджень, схвалення його та вдоволеності ним.

«Слова віруючих, коли їх кличуть до Аллага та Його Посланця, такі: «Слухаємо та коримось!» Саме вони й матимуть успіх!»

(Сура 24, аят 51)

Деякі люди завжди прагнуть прояснити мудрість кожного веління та заборони, немов вони коряться, лише збагнувши цю мудрість. Божий закон без сумніву має мудрість, але ця мудрість може бути у тексті явною чи такою, що мається на увазі. Однак мудрість також може бути й прихованою від нас. У такому випадку чи можемо ми не послухатися Аллага, якщо мудрість Його закону нам не зрозуміла?

Уявіть собі, що кожного разу, коли ви наказуєте своєму синові щось, він відмовляється виконувати це, поки ви не поясните йому мету та мудрість вашої вказівки. Не дивлячись на те, що іноді час не дозволяє вам пояснити йому, чи за цим криється дещо таке, чого йому не варто знати, що не можна оголосити, хіба ви не станете вважати його неслухняним? Хіба ви не будете вважати, що він повинен коритися у всіх випадках вам просто тому, що є вашим сином, а ви — його батьком? Подібно до цього, уявіть собі, що офіцер, який отримав наказ, відмовився виконати його, поки командування не пояснило йому свій загальний план, який зумовив появу цього наказу, і те, чого воно домагається цим наказом. Хіба такий офіцер не буде вартий покарання?

Право Аллага на людину не можна порівняти ні з правом батька на сина, ні з правом командира на солдата. Це Його право, щоби ми корилися Йому у всіх відношеннях, незалежно від того, співпадає це з нашими бажаннями й пристрастями чи ні. Нам не потрібно вигадувати причини й намагатися відшукати у книгах з правознавства (фікх) якесь висловлювання, яке відповідало б нашим пристрастям. До того ж, ми не повинні використовувати запозичену іноземну цивілізацію й традицію (наприклад, демократію й соціалізм) у якості авторитетного аргументу для ісламського закону, джерела для тлумачення текстів цього закону. Щоби потім, ухилившись від прямого шляху у наших дослідженнях, оголосити, що наша релігія не суперечить цим критеріям. А якщо зміняться суспільні традиції чи джерело цієї цивілізації переміститься із заходу на схід, доведеться змінювати наші судження і все почати тлумачити спочатку.

Нам необхідно виробити свою позицію щодо цих понять в релігійному контексті. Іноді ми звеличуємо демократію й говоримо, що вона відповідає Ісламу, а коли вона нас не влаштовує, говоримо, що соціалізм відповідає Ісламу. Усі ці метання між суперечливими поглядами потрібні лишень для того, щоби лагідно догоджати пристрастям володарів різних часів.

Ні, це не джерело керівництва. У вирішенні наших проблем ми повинні посилатися лише на ісламський закон та чинити у відповідності до його положень, приймаючи його зі схваленням та вдовolenістю. Такою є позиція віруючих, які щиро впевнені у правдивості Ісламу.

Жорсткість та гнучкість

Любов заради Аллага та ненависть заради Аллага також належать до числа різновидів та показників віри. Ми любимо слухняну богобоязливу людину, хоча від неї жодної вигоди не маємо. Ненавидимо розбещеного кяфіра, хоча він не зробив нам жодної шкоди, ненавидимо його та йдемо геть від нього, навіть якщо він нам корисний та нас пов'язують з ним міцні зв'язки, оскільки у віруючого братство у релігії міцніше, ніж братство родичання, а ідеологічні зв'язки міцніші, ніж родинні.

Аллаг вказав пророку Нуху (мир йому), що його невірний син не з його родини, що справа його сина — несправедна. Аллаг Всемогутній визначив наперед, що між віруючими й тими, хто вперто бореться супроти релігії, не повинно існувати ніякої симпатії і не повинно бути ніякого мирного співіснування, якими б міцними не були зв'язки між обома сторонами. Він сказав:

«Ти не знайдеш людей, які вірують в Аллага та Останній День, але водночас приятелюють із тими, хто ворогує з Аллагом та Його Посланцем — навіть якщо це будуть їхні батьки, сини, брати чи інші родичі...»

(Сура 58, аят 22)

Це не означає, що їх потрібно змушувати приймати Іслам. Але оскільки вони стали перешкодою на шляху Іслама та його Заклику (дауа), то з цим потрібно покінчити. Якщо вони переконалися у нашій місії та прийняли нашу релігію, вони стають нашими друзями, які мають ті самі права та обов'язки, що й ми. А якщо не переконалися, але мирно поставилися до нашої місії, ми будемо мирно жити з ними, зберігаючи їхні права, не дивлячись на те, що вони залишилися вірними своїй релігії.

Аллаг Всемогутній сказав:

«Аллаг не забороняє вам бути дружніми та справедливими до тих, хто не бився з вами через віру та не виганяв вас із ваших домівок. Воістину, Аллаг любить справедливих».

(Сура 60, аят 8)

Отже, віруючий любить у ім'я віри й ненавидить у ім'я віри. Його любов виявляється у його великодушності, люб'язності, терпимості та щедрості. Він може коритися своєму братові, та не вбачати у цьому підкоренні нічого поганого, чи жертвувати заради брата тим, що потребує сам. А якщо він ненавидить, у нього виявляються ненависть у ім'я Бога, твердість заради захисту своєї релігії та хоробрість у боротьбі з її ворогами. Таким чином, він одночасно стає гнучким та жорстким, милостивим та твердим, виявляючи гнучкість та милість до своїх братів по вірі, а жорсткість і твердість — до ворогів своєї релігії та прибічників сатани. Коран констатує:

«Мухаммад — Посланець Аллага. Ті, які поряд із ним, суворі до невіруючих, але милостиві одні до одного...»

(Сура 48, аят 29)

«...яких любить Він, і які люблять Його, й будуть вони смиренними перед віруючими й непохитними перед невіруючими, борцями на шляху Аллага, і тими, хто не боїться осуду. Така ласка Аллага! Дає Він її, кому побажає. Аллаг — Всеосяжний, Всезнаючий!»

(Сура 5, аят 54)

Ці аяти описують становище віруючих у той час, коли ті не шкодували сил заради джигаду (боротьби за віру). А коли ми відмовилися від джигаду, порушили Божий закон, почали боротися між собою та підкорилися нашим ворогам, Аллаг віддячив нам за наші гріхи та віддав під владу тих, хто Його не боїться й нас не помилує, внаслідок чого такі невірні захопили наші країни й владарювали над нами.

Каяття й блання про помилування

Створивши людину, Аллаг вклав у її душу любов до покvapливості (нетерплячість), тривалу надію, бажання накопичити багатство, любов до жінок, гнів та схильність до насильства й помсти, підбурих проти неї диявола, щоби той спокушав її брідотами та непослухом, вселив у її душу огидного первня, що спонукає до зла, бажає усього забороненого, співдіє дияволу. Так що для людини властивими є непослух та скоєння гріхів. Якщо це так, то що вона повинна зробити, щоби позбутися кари й наслідків гріха? Фактично, Аллаг, завдяки Своїй милості по відношенню до людей, відчинив перед ними двері до каяття, надавши їм можливість стерти зі свого сувою усіляку скоєну ними провину, немов би її зовсім не було. Понад те, зле діяння людини може бути замінене хорошим, — неначе у звіті торгівця, де занотовано, що ви винні йому 1000 гривень, але при цьому він не тільки вибачить вам борг та викреслить його, але й запише цю суму у вигляді вашого прибутку. Аллаг Всевишній сказав:

**«...Така ласка Аллага! Дає Він її, кому побажає.
Аллаг — Всеосяжний, Всезнаючий!»**

(Сура 5, аят 54)

**«Окрім тих, хто покався, увірував і робив добро.
Аллаг замінить їхні лихі вчинки на добрі справи.
Аллаг — Прощаючий, Милостивий!»**

(Сура 25, аят 70)

Для тих, хто щиро кається, двері каяття є відчиненими, поки вони живі, і залишаються відчиненими до останньої їхньої миті, поки їхня душа не «дійде до гортані». До того часу, коли людина зустрине Істину і їй буде влаштована очна ставка з тим, про що Пророк вже сповістив словами. У такий момент каятися вже запізно, людина Америку цим не відкриє, надто пізно! Адже каяття — це добровільне повернення до Аллага, а тут — примусове й обов'язкове. І тому, хто втратив потрібний момент вибору, вже однаково, розкаювся він чи ні.

«Воістину, Аллаг приймає каяття тих, які творили зло через своє невігластво. І якщо вони швидко після цього покаються, то Аллаг прийме каяття їхнє. Аллаг — Всезнаючий, Мудрий! Але не приймуть каяття тих, які творять злі вчинки, а коли приступає до них смерть, то говорять вони: «Тепер я каюся!» І немає каяття тим, які помирають невірними. Для таких Ми приготували болісну кару!»

(Сура 4, аяти 17 - 18)

Відмовитися від скоєння зла й вирішити не повторювати злодіяння — це перша з умов каяття. Припустимо, коли ви йшли дорогою, на вас хтось вилив брудну воду, ви вилаяли цю людину, а вона, вибачившись, усе ж таки продовжувала лити воду, чи, припинивши її лити, пообіцяла повторити це завтра. Чи можете ви прийняти вибачення у такої людини?

Каяття має два аспекти — духовний та фізичний. Духовний аспект полягає у здатності уявити собі, наскільки огидним є непослух, а фізичний — у вмінні утриматися від нього. Наприклад, людина, що йде дорогою, бачить дорожний знак, який вказує на те, що це не та дорога, яка їй потрібна. При цьому, вона відчує свою помилку, і ця помилка — вихідний пункт. Адже не знаючи помилки, не можна обрати правильний шлях. Припустимо, що, отримавши таке знання, вона не змінила свій шлях, а усе ж таки, продовжувала йти неправильним шляхом, таким чином знання про її відхилення

від правильного шляху стає марним, що ще більше поглиблює її провину та відповідальність. Адже той, хто ухиляється не знаючи шляху, має якесь виправдання, але той, хто знає правильний шлях та свідомо ухиляється від нього, не має жодного виправдання. Перший є заблукалим, однак другий належить до числа тих, хто буде перебувати під гнівом Божим. Саме такими людьми і є юдеї. Адже вони пізнали істину, але не пішли за нею:

«І ось прийшло до них Писання від Аллага, яке підтверджує те, що вже є у них. Раніше вони просили перемоги над тими, хто не вірує, а коли прийшло до них відоме їм, то вони самі не увірували. Нехай же буде прокляття Аллага над невірними!»

(Сура 2, аят 89)

Друга умова каяття — здійснити благодіяння замість зlodіяння й сіяти добре замість поганого, іншими словами, виявляти каяття виправленням справи та зміною поведінки на краще.

«І коли до тебе приходять ті, які увірували в Наші знамення, то скажи: «Мир вам! Ваш Господь зробив для Себе милість обов'язком; і як хто з вас вчинить зло через невігластво, а потім покається й робитиме добро, то Він — Прощаючий, Милосердний!»

(Сура 6, аят 54)

Аллаг прощає тих,

«...які потім розкаялись і виправили скоєне ними. Воістину, Аллаг — Прощаючий, Милосердний!»

(Сура 3, аят 89)

«...хто покався, виправив скоєне та пояснив істину. Я прийму каяття їхнє, адже Я — Приймаючий каяття, Милосердний!»

(Сура 2, аят 160)

Виправлення полягає у повній відмові від гріха та у щирій рішучості не повертатися до нього. Однак, якщо, не дивлячись на свою рішучість, ви випадково чи з якихось інших причин скоїли цю провину, але покаялися, ваше каяття приймається, навіть якщо повторювалася провина й повторювалося каяття. Інша справа, коли ви ще не встигли зміцнитися у своїй рішучості і сказали собі: «Не турбуйся, якщо стане несила, я знову скою гріх та покаюся». У такому випадку ваше каяття не буде щирим і не прийметься.

Отже, коли порушення пов'язане з правом Бога, досить відмовитися від гріха, виявивши жаль щодо скоєного та щиро вирішивши не повторювати цього. А коли ви порушуєте людські права: пригноблюєте когось, крадете гроші, завдаєте шкоди тілу чи честі, свідчите неправдиво, обриваєте чи доносите і т.д., то у таких випадках вам необхідно або відновити справедливість щодо цих людей, або ж домогтися їхнього прощення, і тоді Аллаг помилує вас і примирить їх з вами.

Скільки б гріхи не примножувалися, двері для каяття завжди відчинені. Ми не повинні зневірюватися у милості Аллага, адже це — один з найбільших гріхів.

«Скажи: «О раби Мої, які порушили межі на шкоду собі! Не втрачайте надії на милість Аллага! Воістину, Аллаг прощає всі гріхи, адже Він — Прощаючий, Милосердний!»

(Сура 39, аят 53)

Таким чином, каяття — це відмова від поганого та повернення до хорошого, тоді як спокутування гріхів — благаання про прощення у Аллага, чого вимагав і до чого спонукав Іслам, як вказано в Корані:

«...Він створив вас із землі й поселив вас на ній. Тож просіть у Нього прощення, а потім кайтеся перед Ним. Воістину, Господь мій — Близький, Той, Який дає відповідь!»

(Сура 11, аят 61)

«Просіть прощення у Господа вашого й кайтеся перед Ним! Воістину, Господь мій — Милосердний, Люблячий!»

(Сура 11, аят 90)

«О народі мій! Просіть прощення в Господа вашого, а потім кайтеся перед Ним. Він проллє вам з неба щедру зливу й додасть вам сили до вашої сили. І не відвертайтеся, наче грішники!»

(Сура 11, аят 52)

Таке звернення також прозвучало з вуст кожного пророка, який наставляв свій народ та вказував йому шлях прощення у Аллага та порятунку від Його кари.

Грішники бувають різного стибу. До того ж, той, хто помер, наполягаючи на своїй невірі, не має жодної надії на прощення.

«Аллаг не прощає, коли Йому приписують рівних...»

(Сура 4, аят 48)

Політеїсти в основі своїй перебувають у глибшій невірі (куфр), ніж ті, кому було дароване Писання. Однак, цей аят стосується усіх. Таким чином, коли помирає невірний, ми не говоримо «нехай змилується над ним Аллаг» чи то «нехай пробачить його Аллаг».

Доля мусульман, які впали у непослух, які не керувалися у своєму житті Божим законом та померли не покаювшись — їхня доля в руках Аллага. Якщо захоче, Він вибачить їх:

«...але прощає все інше (за винятком політеїзму), крім цього, тому, кому побажає! І хто приписує Аллагу рівних, той чинить великий гріх!»

(Сура 4, аят 48)

А якщо захоче, то покарає їх вогнем, але вони не будуть перебувати у ньому вічно. Недооцінювати муку у вогні та зневажати її не можна. Погляньте на вогонь у нашому світі, і

хоча він є милістю, проте ніхто не витримає його й хвилини, тоді як же ми ризикуємо поставити себе у таке становище, де можна сторіччями підлягати пекельним тортурам?

Але усе ж таки Аллаг Своєю милістю та щедрістю вибачає тих, хто, скоїв гріх та покався. Однак найбільша винагорода дається тим, хто отямився, не скоїв гріха, відчув страх перед Господом та моментально відмовився від цього вчинку всупереч своїй пристрасті та величезному бажанню здійснити його. Це нагадує того, кого сатана примушує спіткнутися й підбурює до перелюбу. А коли все вже готово, і грішник ось-ось почне цим займатися, як раптом він згадує Аллага й відмовляється скоїти перелюб, хоча його пристрасть уже запалала до цього й душа була збуджена! А чи може хтось утриматися в такій ситуації, якщо Аллаг не обдарував його відповідною силою волі? Отже, ніхто не повинен піддавати себе подібному випробуванню. Це подібне до того, хто випробує на собі дію збудників небезпечної заразної хвороби. Якщо після цього він залишився живим, то отримав такий імунітет, який зробить його сильнішим того, хто не переніс цієї хвороби. Однак ймовірність не заразитися хворобою дорівнює одному відсоткові, а ймовірність заразитися й загинути — 99%.

Цей приклад стосується фізичної хвороби. А як же тоді бути з гріхами? Адже відмова від гріхів не виробляє імунітету від їхнього повторення. Таким чином, той, хто побажає убезпечити себе від зла, нехай ухилиться від нього, покінчить з ним, перегородить шляхи йому, уникає спілкування з тими, хто закликає до омани. Адже друг — супутник, а людина йде шляхом свого друга. З цього приводу є прислів'я: «Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти».

Нехай молоде покоління усвідомлює небезпеку й попросить у Аллага допомоги.

РОЗДІЛ VIII

ВІРА В СУДНИЙ ДЕНЬ

Людина й смерть

За своїм ставленням до смерті люди поділяються на чотири категорії. До однієї з них належить дурний поет, який вигукнув: «Минуле — проминуло й більше не повернеться, а те, що попереду — ми не можемо побачити. І володієш ти лише теперішнім часом. Тож насолоджуйся ним і не дивися вперед!!!»

Людина з такої категорії не думає про минуле, не готується до майбутнього, вважаючи, що вчорашній день уже проминув остаточно, а завтра не настане. Вона говорить: «Усе, що минуло, проминуло остаточно». Але я присягаюся Аллагом, це не зникне! Наші діяння, добрі вони чи погані, записані для нас у книзі, у якій не пропущені ні малі, ні великі діяння. Майбуття справді невідоме, але воно не є відомим для ока, а не для душі. Воно перебуває у віданні Аллага і неодмінно настане. Ця категорія людей, котрі не згадують про смерть та не думають про неї, — найгірша з усіх чотирьох категорій.

Позицію другої категорії людей можна порівняти з позицією перського поета Омара Хайяма. Багато людей було спокушено його брехнею. Він писав: *«Оскільки смерть — безсумнівна істина, а життя — коротке й швидкоплинне, давайте заповнимо його закоханістю та пристрасним захопленням. А якщо воно вже сповнене нещастя та смутку, давайте звернемося до келиха з вином, проведемо життя в поезії... у п'янстві... у розпусті...»*

«Є ще й третя категорія людей, які довго думають про смерть, подібно до арабського поета Абульатахії, що відомий своєю поезією про явища смерті. Але він мало говорив про те, що відбудеться після смерті, неначе погодившись із тими, хто заявляє, що «смерть — межа усього живого» і що «в могилі — тривалий сон».

І, нарешті, четверта категорія — праведні люди, які дізналися, що смерть — не кінець, а тільки початок, не сон, а бадьорість після сну. Як кажуть, «люди сплять, а коли помруть, прокидаються» та дізнаються, що за смертю йде інше, довше, навіть нескінченне, життя, де людина стріне або безмежну насолоду, або ж жахливу муку. Це категорія віруючих, що йдуть правильним шляхом.

Життя після смерті

Життя після смерті є істиною. Хто короткозорий, той його не побачить, а хто легковажний, той його не зрозуміє. Однак кожен, хто дійсно користується своїм зором та розумом, щоби бачити та розуміти істину, уявить собі, що життя людини має декілька фаз.

Людина починає своє життя малесеньким зародком, скоцюрбленим у череві матері. Якби під час цієї фази вона була наділена здатністю міркувати, то вона вважала би череву за своє остаточне житло, і тому трималась би за нього і не вийшла би без примусу. А якби протягом цієї фази свого життя вона була здатна розмовляти, то заявила б, що залишати череву матері — це усе одно, що померти і бути похованим у глибинах, хоча насправді це народження й перехід у ширший простір — світ. А те, що ми вважаємо смертю та відходом із цього світу, насправді є народженням та переходом у ширший простір — світ перешкоди (*барзаха*), що як бар'єр між зниким матеріальним світом та вічним майбутнім світом.

Приготування до смерті

Наш смак до життя є вродженим людським інстинктом. Амбіції, які ми маємо, та надії, які ми плекаємо, нескінченні. Ось чому смерть, не дивлячись на те, що вона тісно пов'язана з нашим відчуттям життя, усе ж таки далека від нашого мислення.

Ми щоденно бачимо поховальні процесії, відчуваючи, що ми залишаємося. Ми беремо участь у цих процесіях, думаючи про проблеми життя. Ми скрізь бачимо численні могили, але нам не приходить в голову, що колись нам доведеться бути серед їхніх мешканців, точніше, не нам, а нашим фізичним тілам. Як ми уявляємо собі тіло? Коли у людини сорочка забруднюється, вона скидає її. Коли народжується дитина, вона також залишає свою плаценту. Людина помирає й полишає своє тіло, залишаючи його. Воістину, тіло є сорочкою, яку можна вдягати й знімати. А в землю закопується тільки фізичне тіло.

Людина часто забуває про смерть, але віруючий завжди повинен пам'ятати про неї і завжди бути готовим зустріти її. Він готується до неї з каяттям, проханням про своє прощення тими, кого він образив, і благанням про прощення Аллага. Лягаючи спати й прокидаючись, він завжди підбиває підсумки своїх справ: дякує Аллагові за добру справу, яку він здійснив з Його допомогою, просить у Нього пробачення за скоєні ним злодіяння, згадує життя після смерті, боїться Дня, коли від жаху погляди й серця перевернуться, боїться тієї кари, яка слідує після смерті, і просить винагороди від Аллага, сприяючи цьому проханням терпінням, поклонінням та добрими справами, бажаючи догодити Богові, прагнучи отримати Його винагороду.

Момент смерті — один з показників віри

Замисліться над наступними аятами з Корану (Сура 56, аяти 83 — 87): **«І коли душа приступає до горла»**. Ось прийшов неминучий момент смерті, **«і ви дивитесь (на помираючого)»**, сидячи біля дорогої для вас людини, що помирає, ви можете дивитися зі співчуттям, кликати на допомогу лікаря, докладати зусиль, обнімати її та схилитися над нею; **«то Ми ближчі до нього, ніж ви, але ви не бачите цього»**, оскільки ваші відчуття сприймають лише матеріальний світ, а помираючому вже час перейти за межі цього світу. **«То чому ж ви, якщо не буде відплачено вам, не повернете її? Та якби ж ви були правдивими!»**, як ви заявляєте, не корячись Господу та Володарю світів, якщо і у вас є якась могутність, чому б вам не повернути душу в тіло? Тоді поверніть душу в тіло після того, як вона залишила його, використовуючи для цього знання й багатство, а якщо ви не в змозі це зробити, тоді чому ви не підтверджуєте, що цей світ належить Богові? Він же ваш Господь, Він вас оживить, Він вас умертвить, а після цього ще раз оживить.

Необґрунтована підозра

Я читав одну статтю, де деякі атеїсти зі сміхом запитують: «Якщо в один і той самий момент помруть дві людини, до того ж один помре в Америці, а другий — в Китаї, яким же чином Янгол Смерті зможе одночасно перебувати з ними, щоби забрати їхні душі...?»

У порівнянні з могутністю Янгола Смерті наша планета видається найдрібнішою часточкою, немов би один з нас дивиться на маленький контейнер з міріадами мурахів чи на склянку з мільйонами бактерій. Адже Янгол могутніший, ніж ми по відношенню до цих мурахів, а наша планета для нього виглядає не інакше як пшенична зернина у руці в одного з нас.

Янгол Смерті має помічників для забирання душ:

«Він — Всепереможний над рабами Своїми, Він посилав вам охоронців, а коли до когось із вас приходять

смерть, то його душу забирають посланці Наші, які не втрачають нічого!»

(Сура 6, аят 61)

День Воскресіння

Другим пунктом віри є віра в День Воскресіння. В Корані дуже часто віра в Аллага згадується разом з вірою в День Воскресіння.

Віруючий завжди пам'ятає про цей День, а це зумовлює його поведінку: він робить якомога більше добра, щоби зібрати плоди винагороди у цей День, і, за можливістю, уникає злодіянь, оскільки боїться покарання. А якщо йому виявляються доступними найбільш приємні та бажані, але незаконні, насолоди, то, згадавши про очікувану кару в Судний День, він одразу ж відмовляється від них, зменшуючи їхню солодкість для себе. А якщо він опинився перед важким обов'язком, то, згадавши про нагороду за це у Судний День, він одразу ж виконає його, збуджуючи у своїй душі бажання до нього. Такі люди описані в Корані наступним чином:

«Вони підводяться зі своїх лож, щоб кликати Господа свого зі страхом і надією...»

(Сура 32, аят 16)

«...У їхніх серцях немає заздрості до того, що отримали ті. Вони визнають їхню перевагу, хоча й самі перебувають у скруті. Хто здолав свою скупість, той досягнув успіху!»

(Сура 59, аят 9)

Оскільки рай приготований для тих

«які витрачають на милостиню у радості та в біді, які стримують гнів та прощають людей. Аллаг любить тих, які роблять добро!»

(Сура 3, аят 134)

І думаючи про суворе Боже покарання, серця їхні відчувають страх, а згадуючи Його милість, серця їхні заспокоюються та насолоджуються згадуванням Його.

Ознаки настання Останньої миті

Коран стверджує, що термін настання Останньої миті відомий одному тільки Аллагу:

«Тебе запитують про Час: «Коли настане він?» Скажи: «Знання про це — в Господа мого! Не відкриє часу його ніхто, крім Нього. Важкий він для небес і для землі! Прийде він раптово!»...»

(Сура 7, аят 187)

Остання мить настане раптово:

«...Прихід часу — наче мить ока, або й ще швидше. Воістину, Аллаг спроможний на кожен річ!»

(Сура 16, аят 77)

Але разом з тим в Корані зазначено, що у цьому всесвіті відбудуться деякі дивовижні події, які знаменують собою Останній час: з-під землі з'явиться тварина, яка буде розмовляти з людьми. Це достовірна інформація з сокровенного, яке незбагненне для людського розуму, а нам відомо лише те, що Аллаг нам про це повідомив. Аллаг не описав нам, як виглядає ця тварина. Тому нам доводиться вірити в це без міркувань.

Інша подія: руйнування залізної стіни, яка відділяє Яджуджа й Маджуджа (тобто Гога й Магога) від людей (*Сура 18, аят 93 — 98*). Аллаг сказав, що вони сіяли нещастя на землі, але не вказав, де вони мешкають, та де знаходиться стіна. А якби ми змогли дізнатися про це шляхом індуктивного дослідження і домоглись би результату, який не суперечить повідомленню Корана, ми би повірили в це. А якщо ж ні, то ми повинні обмежитися тим, що сказано в Корані:

«Не дозволено повернутися сюди мешканцям селищ, яких Ми винищили, доки не відкриють шлях Яджуджу та Маджуджу, які рушать униз із кожного пагорбу! Наблизиться час правдивої обіцянки, й погляди тих, які

не вірують, застигнуть: «Горе нам! Ми були неухажними до цього! Так, ми були несправедливими!»

(Сура 21, аяти 95 - 97)

Як витікає зі слів пророка Мухаммада ﷺ, є й інші передвісники Останньої миті, хоча про них не сказано в Корані. Ось деякі з них: зникає істинне знання, переважає невігластво, розповсюджуються п'янство та перелюб, збільшується кількість жінок, а чоловіків — зменшується, зростає загальна недовіра, розмиваються суспільні критерії оцінки гідності людей, потім з'являється «брехун» (Даджаль) та спускається з небес пророк Іса (мир йому), сповнюючи Божественний припис, який був проголошений печаттю посланців, пророком Мухаммадом ﷺ.

Початок Останньої миті

Коран стверджує, що Останній миті передуватиме такий страшний землетрус, подібного до якого ніхто з людей ще не бачив, і він відбудеться в період життя людей на землі. Раптово людське суспільство охопить загальна паніка і такий жах, що кожна мати, яка годує немовля, забуде про нього, всупереч природній любові та турботливості, які вона відчуває по відношенню до нього. І кожна вагітна від страху втратить плід черева свого, і люди перебуватимуть на межі безумства, немов у стані сп'яніння.

«...Хоча п'яними вони не будуть, а це буде (через те), що кара Аллага буде страшною».

(Сура 22, аят 2)

Те, що до Судного Дня відбудеться землетрус, підтверджується ще одним аятом Корану:

«Коли струснеться земля, здригаючись, і виштовхне з себе те, що в ній є, то спитає людина: «Що сталося з нею?»

(Сура 99, аяти 1 - 3)

І тоді людина стане на землі живим свідком землетрусу, дізнається про нього та побачить причини його походження. Одні тлумачать це як День Воскресіння — «Земля струснеться, здригаючись», що також можливо, але тільки Всевишній Аллаг про це знає.

Астрономічні події

Як вже було сказано, усі знання про Судний День, про те, що цей День настане і що буде після нього, є сокровенною областю. Через те, що наші відчуття є обмеженими, ми не здатні собі уявити його так само, як уявляємо матеріальний світ, у якому живемо, а людський розум не в змозі збагнути цей День так само, як світські справи: усе, на що він здатний у контексті цього Дня, обмежується лише розумінням текстів та тлумаченням їхнього сенсу.

В Корані багато явних текстів, що описують можливі зміни та новаторства у так званих законах природи. Очевидно, що тривалість їхньої дії пов'язана з тривалістю життя на землі. Іншими словами, ці закони припинять свою дію, коли це життя припинить своє існування.

Можна зробити висновок, що світ, який спостерігаємо, з його Землею та зірками, з його дивовижною системою, яка все поєднує, не інакше як тимчасова будова, створена для конкретної мети й на обмежений період часу.

У той День відбудуться страшні події: гори здригнуться від жахливого землетрусу, а їхні скелі роздробляться так, що велетенські гори перетворяться на подобу павутинок легкої вовни, великі купи сипучої породи, потім вони злетять та потечуть, немов піщані хвилі, і зникнуть у небутті, а Земля стане рівною долиною.

Про все це повідомлено в Корані. Ще у ньому повідомлено, що води в морях піднесуться й випаруються, усі зірки розсиплються й змінять свої орбіти, Сонце й Місяць зйдуться разом, небеса

розчохнуться й оголяться, а небесне склепіння зруйнується, потім небо згорнеться, подібно до того, як писар згортає великі сувої. Земля буде замінена іншою землею, і небо буде замінене іншим небом, — про усе це нам повідомив Коран.

Трубний глас — сигнал для Останньої миті та Воскресіння

Нам невідомо, що являє собою ця труба, як вона влаштована і як дмухати в неї. А все, що повідомляється про це, не вважається достовірним, якщо відповідні дані не походять з Корану чи Сунни пророка Мухаммада. У світлі того, що мовиться в Корані, ми знаємо, що трубний глас звучатиме двічі.

«У той День, коли почується трубний глас, охоплені страхом будуть усі, хто на землі та в небі...»

(Сура 27, аят 87)

«Почується трубний глас, і попрощається з життям усе суще на небесах та на землі, окрім тих, кого Господь (живими залишити) побажає».

(Сура 39, аят 68)

Потім мине певний термін. Аллагу видніше, який саме. По закінченні цього терміну ще раз дмухатимуть у трубу, і настане Воскресіння, як встановлено Кораном:

«Потім вдруге почується глас — і ось уже підводяться вони (з могил) та дивляться».

(Сура 39, аят 68)

чи:

«Почується трубний глас, і з могил своїх підведуться й попрямують до Бога люди».

(Сура 36, аят 51)

Воскресіння та зібрання усіх разом

Кожен покійник воскресне у тому ж стані, у якому він помер, вважаючи, що минуло лише кілька годин. Він буде подібний до того, кого збила автівка під час розмови чи укладання угоди. Він буде подібний до тих, хто втратив свідомість на три дні, потім прийшов до тями та продовжив свою розмову чи завершив укладання угоди, не усвідомлюючи, що вже минуло три дні. Саме у подібному стані опиняться люди у День воскресіння. У зв'язку з цим Іслам закликає нас просити у Аллага благого завершення життя.

Аллаг дав людям декілька прикладів з цього світу:

«Або того, хто проходив над селищем, яке було зруйноване до підвалин своїх. Він сказав: «Як же Аллаг оживить це все після смерті?» Тоді Аллаг зробив його самого мертвим на сто років, а потім оживив і сказав: «Скільки ж ти там був?» Той відповів: «Я був там день або частину дня!» Аллаг сказав: «Ні! Ти був там сто років! Поглянь на свою їжу та питво — вони не зазнали змін. Але поглянь на свого віслюка! Ми неодмінно зробимо тебе знаменням для людей. Тож поглянь на кістки — як Ми зберемо, а потім вкриємо м'ясом їх!» Коли стало це зрозуміло йому, він сказав: «Я знаю, що Аллаг спроможний на кожну річ!»»

(Сура 2, аят 259)

Цей випадок можна порівняти з тим, що трапалося з мешканцями печери, які проспали 309 років, а коли прокинулися, то вирішили, що вони проспали кілька годин. Вони відправили одного з них до міста з грошима, які вийшли з ужитку, не знаючи про це (*див. Сура 18, аяти 9-26*).

Наступні притчі показують стан людей під час воскресіння. Кожна з них припускає, що щойно заснула, а потім прокинулася. Вони сперечаються між собою:

«Того Дня, коли настане Час, грішники будуть присягатися, що пробули не більше години. Як вони заблукали! Ті, кому дані знання й віра, скажуть: «За приписом Аллага ви були там до самого Дня Воскресіння. І ось настав День Воскресіння, але ви цього не знали!»»

(Сура 30, аяти 55 - 56)

Ці люди наївно вважають, що вони усе ще живуть у справжньому світі. Але жах становища цього Дня перериває усілякі відносини між ними:

«...У той День родичання серед них не буде»

(Сура 23, аят 101)

Людина, побачивши свого близького друга, не стане розмовляти з ним і не зверне на нього уваги. Кожен буде заклопотаний самим собою, полишить рідного брата, батька й матір, дружину та дітей, жертвуючи ними заради себе, якщо це буде можливо. Вони будуть залишені на якийсь час — одному Аллагу відомо на скільки — і будуть підніматися один на одного, подібно до хвиль, а потім будуть зібрані та зігнані усі разом.

Усе людство, починаючи від Адама й до останнього з його нащадків, хто помер у ліжку, хто втопився у морі, кого зжер звір, хто помер у авіакатастрофі, хто був спалений та його попіл розвіяний у повітрі, — усі будуть оживлені Тим, Хто вперше їх створив з нічого, усі будуть зібрані та зігнані до купи на одне спільне місце, і з ними разом будуть зігнані демони та тварини.

«Вони кинуться до Глашатая, і скажуть невіруючі: «Важкий же цей День!»

(Сура 54, аят 8)

Потім наш Господь звелить пеклу з'явитися здалеку й скаже їм:

«Хіба Я не заповідав вам, о сини Адама, щоб ви не поклонялися шайтану, адже він для вас явний ворог, а поклоняться Мені? Це — прямий шлях! Він уже збив зі шляху багатьох із вас. Невже ви не розумієте? Ось геєна, яку й було обіцяно вам!»

(Сура 36, аяти 60 - 63)

Наш Господь звелить виокремити грішників, які будуть упізнані завдяки особливим ознакам. Тоді кожен з них пошкодує, що він не був колись віруючою людиною, і вигукне:

«Горе мені! Вже краще бути мені порохнявою!»

(Сура 78, аят 40)

Потім Аллаг збере у пеклі невірних разом з тими з-поміж демонів, кому вони поклонялися, вважаючи їх богами, обравши для них імена, як це зробили греки, які дали своїм богам імена Зевс і Афродіта, римляни — Юпітер і Венера, перси — Хурмуз й Ахріман, єгиптяни — Халі, фінікійці — Бааль, араби — Лят і Узза. Ці об'єкти були прирівняні до Аллага: римляни й греки оголосили Апполона богом сонця та мистецтва, Бахуса — богом вина, Діану й Артеміду — богинями Місяця та рослинності, Мінерву — богинею мудрості, Нептуна — богом морів... і т.д. І скаже їм Аллаг у той День:

«Того Дня Він скаже: «Кличте рівних Мені, про яких ви думали!» Вони покличуть їх, але ті не відповідатимуть їм. А Ми зведемо між ними згубну перешкоду!»

(Сура 18, аят 52)

Він запитає в них:

«Що з вами відбувається? Чому ж не допоможете ви один одному?»

(Сура 37, аят 25)

Слабкі подивляться на гордих, які зробили себе у цьому

світі вождями, ведучи свій народ до політеїзму та невіри, попросять у них допомоги і скажуть:

«Ми йшли за вами, і ось тепер ви можете позбавити нас хоч у чомусь від кар Аллага?»

(Сура 14, аят 21)

А ті відповідатимуть, що вони не причетні до цього й визнають своє безсилля допомогти собі чи їм. Усі стануть покірними, приниженими перед Господом світів, зникнуть так звані божества, зникнуть фальшиві та брехливі вожді, розірвуться пута диявольського союзу між невірними та об'єктами їхнього поклоніння, кожен об'єкт обожнювання відмовиться від тих, хто йому поклонявся, навіть сатана визнає свою брехню перед своїми послідовниками:

«Коли справу буде вирішено, шайтан скаже: «Воістину, обіцянка Аллага — правдива обіцянка, а своєю обіцянкою я обманув вас!»»

(Сура 14, аят 22)

Сатана ухилиться від цієї відповідальності, повністю поклавши її на них, визнавши свою безпорадність та безсилля у попередньому світі, а також те, що він був здатний тільки нашіптувати та уводити в оману, не маючи ні сили, ні влади і не можучи завдавати шкоди чи приносити користь. І скаже:

«...І влади не було над вами у мене. Я тільки кликав вас, ну а ви відгукнулися. А тому мене не звинувачуйте, звинувачуйте тільки самих себе».

(Сура 14, аят 22)

Адже:

«...Слабкими є його лихі намагання!»

(Сура 4, аят 76)

Розрахунок

Очікування розрахунку є неминучим. Будуть встановлені терези абсолютної справедливості, де нічим не буде знехтувано, нехай це навіть мало вагу гірчичної зернини, пилинки, електрону в атомі чи навіть ще менше, ніж це! Людині будуть підраховані усі її діяння, усі її обставини будуть оцінені. Її доброзичливі наміри й щиросердність будуть зважені та покладені на чашу терезів разом з її добрими вчинками, а будь-яке лицемірство чи святенництво у її серці будуть покладені на чашу терезів разом з її злодіяннями.

Це буде абсолютно справедливий суд, у ньому людині допоможуть тільки її добродіяння, поклоніння та благання Аллага заради прощення та помилування. Її не врятує колишнє багатство у минулому світі, за винятком того, що було витрачено заради Бога і на Його шляху. Їй не допоможе колишня влада, хіба що якщо вона використовувала її скоряючись Аллагу. У той День ніхто не буде в змозі допомогти іншому, ніхто не знайде заступника для спасіння, хіба що тільки з дозволу свого Господа.

Заступництво у майбутньому світі не має нічого спільного із заступництвом у цьому світі. Заступник у цьому світі може звернутися до правителя, користуючися своєю дружбою з ним чи авторитетом у нього, щоби той прийняв його заступництво за когось. Правитель може прийняти заступництво, хоча в душі він не буде переконаний в ньому. Йому доведеться несправедливо допомагати комусь із позивачів чи визнати невинним когось із звинувачуваних. Тоді як заступництво у майбутньому світі можливе лише у тому випадку, якщо наш Господь Своєю милістю побажає пробачити когось і Своєю щедрістю вшанувати когось, наділивши його повноваженнями як очевидною підставою для прохання, і тільки тоді той візьметься за заступництво з Божої волі та веління.

Свідки та докази

Судами у нашому світі керують люди, які мають відповідну професійну підготовку. Правосуддя у таких судах є обмеженим та аж ніяк не досконалим. Факти під час будь-якого судового процесу встановлюються на підставі матеріальних доказів. Тоді як судові процеси в Судний День здійснюються одним Суддею — Аллагом, Господом усього сутнього, і правосуддя буде абсолютним та безмежним. Свідчити на ньому будуть пророки, а також янголи, які перерахували й занотували добрі та погані вчинки, книги з цими свідченнями, а також зізнання самих грішників та свідчення їхніх органів чуття⁸.

Свідчення посланців

У День Розрахунку приведуть пророків, адже Аллаг Всевишній сказав:

«...Буде покладено Писання, приведуть пророків та свідків...»

(Сура 39, аят 69)

Кожну громаду судитимуть у присутності її пророка та у відповідності зі своїм шаріатом (Божим законом):

«Ти побачиш, що кожна громада впала на коліна. Кожну громаду покличуть до її книги...»

(Сура 45, аят 28)

«А що буде, коли Ми приведемо свідка із кожної громади, а тебе зробимо свідком над ними?»

(Сура 4, аят 41)

⁸ «А коли вони прийдуть туди, то їхній слух, погляди й шкіра будуть свідчити проти них про те, що робили вони! Вони скажуть своїй шкірі: «Чому ти свідчиш проти нас?» А вона скаже: «Нам дарував мову Аллаг, Який дарує мову кожній речі». (Сура 41, аяти 20 - 21). — прим. ред. Ансар Фаундейшн

Книги діянь

Книги, у яких записані наші діяння у цьому світі, знаходяться у згорнутому вигляді та у потаємному місці. Вони є таємницею, про яку нікому з людей нічого не відомо. А хто щиро покається у своїх записаних гріхах, у того ці гріхи зітруться. У тих, які не покаються, гріхи залишаться у книзі діянь до Дня Суду, і тоді вони будуть розкриті і оголошені усім, як результати іспиту. Екзаменаційні результати як правило залишаються у розпорядженні екзаменаторів: ніхто з родичів та друзів не дізнається про того, хто провалився. У Судний же День результати будуть оголошені перед усіма очевидцями, а це велика ганьба! Той, хто провалився, потрапить до пекла, а якщо він був *кяфіром*, то навечно утратить щастя та здобуде вічну муку.

Книги діянь у той День розгорнуться, і кожна людина отримає свою книгу у розгорнутому вигляді, і їй скажуть:

«Читай книгу свою! Достатньо сьогодні тобі й твоєї лічби!»

(Сура 17, аят 14)

Кожен, у кого кількість добрих вчинків, що записані правим янголом, більше, отримає свій розрахунок у праву руку, що означатиме легкий розрахунок:

«...отримає розрахунок легкий...»

(Сура 84, аят 8)

Така людина відчує таке саме задоволення, яке відчуває студент, котрий отримав диплом про освіту. Він побіжить до своїх близьких, сповіщаючи:

«Ось вам! Читайте мою книгу! Я знав, що настане той День, коли я зустріну свій розрахунок!»

(Сура 69, аяти 19-20)

А тому, у кого більше поганих вчинків, записаних янголом ліворуч, дадуть розрахунок ззаду у ліву руку, через що він почне оплакувати себе та, упевнений у своїй загибелі, скаже:

«...»Краще б мені не давали цієї книги, тоді я не знав би, що таке відплата. Краще б це був кінець! Не допомогло мені багатство моє! Втратив я свою владу!»»

(Сура 69, аяти 25-29)

«А той же, кому дана буде книга з-за його спини, буде накликати собі погибель, і ввійде у вогняне полум'я».

(Сура 84, аяти 10 - 12)

Грішники прочитають свої сувої та побачать, що усе, що в них занотовано, усе, що б вони не робили:

«...порахував Аллаг, а вони забули».

(Сура 58, аят 6)

Вони з подивом скажуть:

«Щоб нам згинуть! Що за книга! Там не забуто ніщо — ні мале, ні велике, усе пораховано!» Вони знайдуть там усі вчинки свої, і Господь твій ні з ким не вчинить несправедливо».

(Сура 18, аят 49)

Вони пожалкують, що втрачали час, піддавалися спокушанню Сатани та забаганкам душі, схильної до зла. Тому вони зненавидять свої душі.

«Воістину, тим, які не увірували, проголосять: «Аллаг ненавидів вас сильніше, ніж ви ненавиділи себе, коли вас закликали до віри, а ви залишалися невірними!»

(Сура 40, аят 10)

Самозахист з наступним визнанням

У Судний День невірні спробують захистити себе, вони заперечуватимуть свою провину, неправдиво присягатимуться у своїй невинності, вважаючи, що вони стоять перед суддею з-поміж людей, які судять лише за зовнішніми ознаками, та забуваючи, що вони стоять перед Господом світів, Який знає те, що у них в душах, і те, що приховується на совісті кожного.

«У той День Аллаг воскресить їх усіх. І вони будуть давати клятви перед Ним, як давали клятви вам, та й думатимуть, що це чимось допоможе їм. Воістину, вони — брехуни!»

(Сура 58, аят 18)

«Тоді не буде в них виправдання, хіба що скажуть: «Присягаємося Аллагом, Господом нашим, що ми не були багатобожниками!»»

(Сура 6, аят 23)

Аллаг у той момент позбавить їх дару мовлення, звелить їхнім вустам та органам свідчити про скоєні ними гріхи: рука доповість про ті заборонені справи, які робила, нога доповість про заборонені справи, у яких вона ходила.

«Того Дня Ми запечатаємо їхні уста. З Нами говоритимуть їхні руки, а їхні ноги будуть свідчити про те, що вони робили!»

(Сура 36, аят 65)

Коли їхні зізнання будуть записані та гріхи вже доведені, ці люди стануть дорікати своїм органам чуття:

«Вони скажуть своїй шкірі: «Чому ти свідчиш проти нас?» А вона скаже: «Нам дарував мову Аллаг, Який дарує мову кожній речі». Він створив вас уперше, й до Нього ви повернетесь!»

(Сура 41, аят 21)

Ці люди, коли жили на землі, скоювали огидні речі, і відкриття, і приховування. Телевізор — хороший приклад для ілюстрації цього. Диктор сидить у кімнаті за зачиненими дверима й веде програму, але при цьому мільйони людей дивляться, слухають та свідчать про нього. Так ось, якщо людина може таким чином створювати та поширювати інформацію, то виходить, що Аллагу ще простіше спостерігати за діяннями таких смертних, як ми. Тому Аллаг дорікає таким людям і говорить в Корані:

«Ви не закривалися від свідчень вашого слуху, ваших поглядів і вашої шкіри. Але ви думали, що Аллаг не знає про більшість ваших вчинків! Здогадки, які ви робили про вашого Господа, призвели вас до загибелі. Ви стали одними з тих, хто зазнає втрат!»

(Сура 41, аяти 22 - 23)

Ось таким є кінець кожного невірного, який заперечує Судний День, погляд якого не бачить далі цього світу, ігнорує майбутнє життя, хоча воно неодмінно настане; він приховує свій гріх від Аллага, а Аллагу усе відомо, і органи, за допомогою яких скоюються гріхи, свідчитимуть про нього. Як же тоді він зможе сховатися від свідка, який перебуває біля нього постійно та ніколи не залишає його?

Аллаг Всевишній, просимо Твого прощення та позбавлення, прихисти нас у майбутньому світі, як прихистив у цьому світі, адже тільки Ти один даєш прихисток та прощаєш.

Дурне заперечення

Коли ми були ще дітьми, деякі люди, у вигляді знуцання та кпинів над нами, задавали нам питання: «Як же руки та ноги зможуть говорити, вони ж бо не мають органів мовлення?» Пізніше були винайдені магнітофони, плівки та фотоапарати, зокрема й ті, які приховано встановлені у банках та інших найважливіших установах, вони здатні

за допомогою інфрачервоних променів сфотографувати усіх відвідувачів банку. Грабіжнику, який пограбував банк та не визнав свою провину, можуть показати відеозапис, який викриває його злочин, зафіксувавши кожен крок його грабунку: його тремтливий шепіт із самим собою чи розмову зі своїм товаришем. І всі докази тих, хто кпить, фактично, є доказами проти них самих, вони свідчать про те горе, яке їх спіткає. Горе вам, адже людина лишень винайшла касету, яка розмовляє, записує рухи, слова, які приховує грабіжник, таким чином, підтверджуючи його злочин. І після цього ви не можете повірити, що у Судний День руки та ноги заговорять?

Якщо людина змогла винайти такі дивовижні винаходи, чи не буде Творець людини спроможним винайти дещо таке, що виходить за межі людської винахідливості?

Розрахунок та його наслідки

Розрахунок буде неоднаковим: легкий розрахунок — для тих, хто отримав свою книгу у праву руку, а суворий розрахунок отримають ті, хто не послухався Аллага. В результаті розрахунку люди опиняються у різних категоріях: ті, що випередили (наближені), брати правого боку та брати лівого боку.

«Якщо він був одним із наближених, то отримає спокій, втіху та сад насолоди. І якщо він був одним із тих, хто праворуч — мир тобі! Ти — один із тих, хто праворуч! Та якщо він був одним із тих, які заперечують і блукають, то напуватимуть його окропом, і палатиме він у геєні. Ось це насправді і є достеменна істина! Тож прославляй ім'я Господа твого Великого!»

(Сура 56, аяти 88 - 96)

Проходження над пеклом

Усі люди на шляху до своєї остаточної долі пройдуть стежкою (ас-сират), під якою палає вогонь пекла. Швидкість,

з якою вони пройдуть цією стежкою, залежить від їхньої наближеності до Аллага та кількості їхній благодіянь. Отже, богобоязливі врятуються від пекла, а нечестиві потраплять до нього. Аллаг Всевишній сказав:

«І, воістину, нема серед вас таких, хто не пройде над геєною! Це вирішено Господом твоїм остаточно. Потім Ми врятуємо тих, які богобоязливі, а несправедливих залишимо там на колінах».

(Сура 19, аяти 71 - 72)

«Побачили б ви полум'я Пекла. Воістину, ви на власні очі побачите його!»

(Сура 102, аяти 6 - 7)

Ці аяти вказують на два різних бачення пекла. Богобоязливі здатні побачити полум'я пекла під час безпечного проходження стежкою. Нечестиві — матимуть інше бачення з падінням у пекло. Аллаг краще знає. Можливо, перше бачення передує розрахунку, коли пекло буде показане людям, як сказано вище.

Рай та пекло

Коран описує рай наступним чином: «сади, у яких течуть ріки», та мешканці його «прикрасяться золотими браслетами», перли та одяг у них шовковий, і ріки там з молока, вина й меду. Там є товаришки з великими ясними очима та юнаки. Усе це описано в Корані у стилі, який зрозумілий для людського сприйняття. Адже людська мова фактично є пристосованою для опису земних об'єктів, але річки раю не схожі на земні ріки, його молоко, вино й мед не схожі на земні молоко, вино й мед, його товаришки та юнаки не схожі на земних жінок та юнаків, і т.д. З цього приводу в Корані сказано:

«Жодна душа не знає, яка насолода очей прихована для них за те, що вони робили!»

(Сура 32, аят 17)

І наш Посланець ﷺ передав те, що сказав Аллаг: «Я приготував для своїх праведних рабів те, що не бачило жодне око, жодне вухо не чуло і не прийшло на гадку жодному з людей» (Бухарі, Муслім та ат-Тірмізі).

Це є ще одним доказом того, що ми обговорювали раніше: людина не здатна уявити собі сокровенне чи збагнути його.

На жаль, коментатори Корану, під час тлумачення подібних питань, не спиралися на певні докази. Вони наполегливо намагалися уявити собі наочний образ майбутнього життя, співставляючи його з життям у цьому світі. Але тим самим вони уподібнювалися вченим, які намагалися виміряти справедливість та якості Аллага міркою людської справедливості та людських якостей: вони заплуталися у павутинні теорій та аргументів. Було б мудріше, якби вони прийняли точку зору ранніх мусульман, які твердо дотримувалися меж посланих текстів та визнавали нездатність людського розуму уявити собі усе це.

Одним з таких порожніх та беззмістовних доказів, який висувають ці коментатори, є тлумачення ними місць Корану, де мовиться про красивих дівчат раю й про те, чи буде насолода з ними подібна до земної насолоди. Вони забули, що подібна насолода у цьому світі має перед собою таку мету, як продовження роду. І якби людина замислилася, вона б знайшла це недоречним і навіть вважала б такий метод гріховним для продовження роду. Однак Аллаг створив усе це так, що ми, отримуючи насолоду, навіть не замислюємося про такі питання. Це подібне до наркозу, який упереджує біль. Але оскільки такої мети у майбутньому житті немає, подібні питання стають недоречними. Тому більш розважливо для нас — вірити у все те, що було згадано в Корані, і займатися добрими справами, які ведуть до раю, а не займатися подробицями та поясненнями, що не є сумісними з його текстом.

Доступ до раю

Доступ до раю отримується не завдяки волі чи бажанню, а тільки вірою та послухом:

«І це не залежить від ваших бажань чи бажань людей Писання. І хто чинить зло, тому відплатять тим же, і не знайдеться йому, окрім Аллага, ні покровителів, ні помічників!»

(Сура 4, аят 123)

Тому, віруючий, який отримав доступ до раю, — це той, хто сіє добро, закликає до Аллага, докладає усіх зусиль для вивищення Божого слова, жертвуючи собою та своїм майном. Тоді він включається до числа тих, хто є ревним на шляху Аллага. А якщо йому на це не стає сили, то він повинен уникати зла й тим паче участі у його скоєнні, зберігати себе та свою сім'ю від облуди, утримуватися від зла та з терплячою стійкістю зустрічати усі труднощі, які стають на шляху релігії, і тоді він буде серед терплячих.

«Невже ви думаєте, що увійдете до раю і Аллаг не буде знати тих серед вас, які вели боротьбу, і не буде знати тих, які були терпеливими?»

(Сура 3, аят 142)

Порятунок, у кінцевому рахунку, досягається після завершення розрахунку та після того, як віруючий пройде стежкою:

«Тих, які були богобоязливими, поведуть у рай натовпами. Коли вони прийдуть туди, його врата відкриються, а вартові скажуть: «Мир вам! Ви були добрими! Увійдіть сюди навіки!» Вони скажуть: «Хвала Аллагу, Який дав нам правдиву обіцянку й дарував у спадок землю. Ми можемо оселитися у раю, де побажаємо. Яка прекрасна винагорода для тих, хто робив (добро)»!»

(Сура 39, аяти 73 - 74)

Опис раю

Його простір — це увесь обшир небес та землі. Не потрібно дивуватися, якщо це не вкладається у вашу уяву, ви тільки уявіть собі, що майбутній світ у порівнянні з цим світом — неначе цей світ у порівнянні з черевом матері. Як вже мовилося раніше, зародок, перебуваючи у череві, думає, що воно — його остаточний світ. Таким чином, виходить, що один будинок на землі в мільйони разів більший, ніж черевко матері.

Рай призначений для богобоязливих. Цікаво тоді, хто вони? Що робили? Можливо, нам потрібно чинити подібно до них та бути блаженними разом з ними? Аллаг вказав, що рай для тих,

«...які витрачають на милостиню у радості та в біді, які стримують гнів та прощають людей. Аллаг любить тих, які роблять добро! І ті, які вчинили щось мерзотне або вчинили несправедливо із самими собою, згадують Аллага та благають у Нього прощення гріхів їхніх; а хто прощає гріхи, окрім Аллага? Ті, які не повторюють скоєного, знаючи про це...»

(Сура 3, аяти 134 - 135)

Це деякі якості богобоязливих. А тих, хто, виправив свою віру, набув цих якостей та повірив у монотеїзм, Аллаг допустить Своєю милістю до приготованого для них раю.

Рай має різні ступені: там є Сад благодаті, який є недосяжним для кожного, хто туди прагне:

«3-поміж них, адже, кожен бажає увійти до (Райського) саду».

(Сура 70, аят 38)

Такий сад призначений для тих,

«...хто благочестям перевершував інших, вони наближеними будуть до Бога. В Садах насолоди (благодаті)...»

(Сура 56, аяти 10 - 12)

Місце в раю, яке Аллаг назвав «світлицею», обіцяне рабам Милосердного, які, як це витікає з опису в сурі 25 «Розрізнення», поєднують у собі праведність, прямоту, безперервне поклоніння Богові та високі моральні якості. Звідси витікає, що «світлиця» — це високий ступінь у раю, призначений для тих, хто набув усіх чеснот, терпляче беріг їх у собі та утримувався від бажання ухилитися від них.

Аллаг вказав, що в раю є місце під назвою «сад прихистку» (Сура 53, аят 15) і місце під назвою «сад 'адн» (Едемський сад). А тому, хто боїться величі Господа свого — «два сади» (Сура 55, аят 46), а не один сад. Аллаг також вказав, що в саду є «ільліїн» (Сура 83, аят 18), тобто високі ступені. З цього можна зробити висновок, що насолода раю має певні ступені та мешканці його поділяються на певні категорії.

Мешканці раю та їхнє становище

Мешканці раю зберуться разом зі своїми друзями та родичами.

«Увійдіть до Раю і ви, і ваші дружини, радійте ж (тому, що там є)».

(Сура 43, аят 70)

«Вони з дружинами своїми там у затінку на ложах лежать».

(Сура 36, аят 56)

«А ті, які увірували, і пішли за ними у вірі їхні нащадки, — Ми приведемо до них їхніх нащадків...»

(Сура 52, аят 21)

Вони будуть дружніми та щирими.

«Ми видалимо з їхніх сердець образи...»

(Сура 7, аят 43)

Для них встановлюються ліжка та ложі.

«Й лежатимуть вони на ложах, які стоять рядами».

(Сура 52, аят 20)

«...І стануть братами вони, і сидітимуть на ложах, один до одного повернувшись обличчями».

(Сура 15, аят 47)

Вкриті вони килимами, які гаптовані дорогою парчею, навколо них два темно-зелених сади, з доступними плодами, які низько звисають. Там їм догоджають молоді слуги:

«...Прекрасні юнаки, що чистотою своєю подібні до перлів, які дбайливо зберігаються».

(Сура 52, аят 24)

Що стосується питва та наїдків:

«Вони проситимуть кожен плід, перебуваючи в безпеці».

(Сура 44, аят 55)

«Їх обходитимуть із чашею джерельного напою, чистого, який дарує задоволення тим, хто його п'є! Він не позбавляє глузду, тож вони не сп'яніють від нього! Поряд із ними будуть ті, чий погляд смиренний, чиї очі прекрасні!»

(Сура 37, аяти 45 - 48)

«Їх будуть обходити із золотими тарілками й чашами. Там вони матимуть усе, чого прагнуть душі та в чому знаходять насолоду очі. Там ви будете вічно!»

(Сура 43, аят 71)

А напій постачається їм

«...із чашами, глеками та кубками з джерельним напоєм...»

Сура 56, аят 18)

Їм приносять будь-яку їжу, яку вони забажають. Перед ними будуть таці

«...з плодами, які вони вибирають, пташине м'ясо, якого вони побажають...»

(Сура 56, аяти 20 - 21)

«Вони будуть серед лотосів, позбавлених шипів, під бананами, на яких рядами висять плоди, у широких затінках, серед розлитих вод, і багатьох плодів, яких завжди вдосталь, і вони під рукою».

(Сура 56, аяти 28 - 33)

«Лежачи на ложах, вони не побачать там ні сонця, ні морозу. Їхні тіні стануть близькими, а плоди будуть покірними».

(Сура 76, аяти 13 - 14)

«На обличчях їхніх побачиш ти світло блаженства».

(Сура 83, аят 24)

Їхні обличчя у той день

«...радісні, стараннями своїми вдоволені».

(Сура 88, аяти 8 - 9)

Вони можуть вільно пересуватися усім раєм, буваючи у всіх його кутках, зустрічатися та розмовляти з ким їм завгодно і як їм завгодно.

«Для них — привітання там: «Мир!»»

(Сура 14, аят 23)

Вони говорять тільки хороше,

«...адже вони були (у ближньому житті) спрямовані до Благого Слова...»

(Сура 22, аят 24)

«Віруючі будуть звертатися одне до одного: «Воістину, раніше, перебуваючи серед наших рідних, ми боялися,

та Аллаг дарував нам милість і врятував від пекучої кари! Ми закликали до Нього перед цим; воістину, Він — Добрий, Милосердний!»

(Сура 52, аяти 25 - 28)

Ведучи бесіду, вони згадають, як проводили дні у цьому (вже минулому для них) світі. Ще вони згадають справи інших людей, як ті поводити себе, а також подумують про їхню долю у світі, що настав.

«Один із них скаже: «Був у мене приятель, який говорив: «Невже ти належиш до тих, хто вірить, що, нам відплатять після того, як ми помremo й станемо прахом і кістками?» І скаже: «Чи не поглянете ви?» Він погляне й побачить того в середині пекла! І скаже: «Клянусь Аллагом! Ти мало не знищив мене! Якби не милість Господа мого, я неодмінно був би серед тих, хто потрапив (у пекло)!»»

(Сура 37, аяти 51 - 57)

Аллаг виявить їм милість тим, що дасть у подружки найпрекрасніших дівчат.

«...і одружимо Ми їх з чорноокими!»

(Сура 52, аят 20)

«...схожі на приховану перлину...і зробили їх цнотливими».

(Сура 56, аяти 23, 36)

«Там будуть ті, які опускають свої погляди — не торкалися їх раніше ні людина, ні джин».

(Сура 55, аят 56)

А ось що говорить Аллаг про мешканців раю:

«Їхнім закликом там буде: «Слава Тобі, Аллаг!»; там вітатимуть їх словами: «Мир!»; кінцем їхніх закликів буде: «Хвала Аллагу, Господу світів!»

(Сура 10, аят 10)

«Ми очистимо їхні серця від ненависті, а під ними тектимуть річки. Вони скажуть: «Хвала Аллагу, Який привів нас сюди. Ми б не йшли прямим шляхом, якби Аллаг не повів нас ним! Посланці Господа нашого приходили з істиною!» Їм буде сказано: «Оце — рай. Ви успадкували його за те, що робили!»

(Сура 7, аят 43)

«Там не торкнеться їх втома, і не вийдуть вони звідти».

(Сура 15, аят 48)

«Їм не пізнати там смерті, окрім першої».

(Сура 44, аят 56)

«...сади Едему, куди вони ввійдуть разом зі своїми праведними батьками, дружинами й нащадками. До них будуть входити ангели через усі ворота: «Мир вам за терпіння ваше!» Яка ж прекрасна остання обитель!»

(Сура 13, аяти 23 - 24)

«...Там вони матимуть усе, чого прагнуть душі та в чому знаходять насолоду очі. Там ви будете вічно!»

(Сура 43, аят 71)

«Воістину, це — великий успіх! Нехай працюють заради цього ті, хто працює!»

(Сура 37, аяти 60-61)

«...Нехай же змагаються заради цього».

(Сура 83, аят 26)

О Аллаг, Своєю милістю, яка охоплює кожну річ, Своїм прощенням та поблажливістю врятуй нас від мук пекла та з миром уведи нас до раю.

Пекло

Під час згадки про пекло ми уявляємо собі вогонь, який бачимо у цьому світі. Однак, хоча і той і інший є вогнем за своєю природою, вони непорівнювані за силою. Ретельне вивчення опису пекла в Корані показує, що пекельний вогонь має іншу природу. Так, якби він був таким, як відомий нам земний вогонь, він спалив би усе та обернув на попіл. Але у пеклі є дерева, вода й тінь, проте вони призначені спричинювати страждання, а не насолоду. Якщо людина потрапить у вогонь у цьому світі, вона одразу ж помре і таким чином буде позбавлена від муки й страждання. А той, хто увійде до пекла (Боже порятуй!), буде приречений на вічну муку.

«...Із ними не покінчать так, щоб вони померли, і не буде полегшено їм кари!...»

(Сура 35, аят 36)

«...Коли їхня шкіра згорить, Ми будемо замінювати її на нову шкіру — для того, щоб вони спробували цю кару на смак...»

(Сура 4, аят 56)

А мешканці пекла живуть, міркують, пригадують та сперечаються. У пеклі є дерево, котре називається заккум,

«...Воістину, це — дерево, яке росте з самого дна пекла, а його плоди наче голови шайтанів! Вони їстимуть їх і будуть наповнювати ними свої черева».

(Сура 37, аяти 64 - 66)

«Воістину, дерево заккум буде їжею для грішника і, наче олійний осад, кипітиме в черевах так, як кипить окріп!»

(Сура 44, аяти 43 - 46)

А ті, котрі куштують плодів цього дерева, п'ють напій, який шумує.

«...а напуватимуть його напоєм із гною. Він питиме його ковтками, проте ледь зможе проковтнути...»

(Сура 14, аяти 16 - 17)

І оскільки вони відчувають невгамовну спрагу, вони п'ють як верблюди, котрі блукають зморені від спраги. Таким шумуючим напоєм

«...будуть розтоплюватися і (нутроці) у їхніх черевах і шкіра».

(Сура 22, аят 20)

Ще у пеклі є одяг.

«...Для невірних з вогню буде викресний одяг...»

(Сура 22, аят 19)

У пеклі є тіні та шари з вогню.

«Над ними будуть завіси з вогню й під ними будуть завіси».

(Сура 39, аят 16)

«У затінку чорного диму, ні прохолоди їм, ні блага!»

(Сура 56, аяти 43 - 44)

Такою є доля тих, хто віддав перевагу цьому життю та її розкошам, наполягав на невірі та заперечував воскресіння.

«Раніше, перед цим, вони розкошували, були впертими у своєму гріху, і говорили одне одному: «Невже, коли ми помremo та перетворимося на прах і кістки, ми справді воскреснемо, або наші батьки?»

(Сура 56, аяти 45 - 48)

«Щодо тих, які будуть нещасні, то вони опиняться у вогні. Чекає там на них плач і стогін. Вони будуть там довіку, доки існуватимуть небеса й земля, якщо Господь твій не побажає чогось іншого. Воістину, твій Господь робить те, що побажає!»

(Сура 11, аяти 106 - 107)

Вхід до пекла

Коли розрахунок буде завершено і невірним буде оголошено присуд, їх поженуть натовпами до пекла. Саме пекло буде задихатися від їхньої невіри та їхньої неповаги до Божих посланців, і вартові пекла здивуються їхній дурості та наполегливості (у невірі).

«Коли їх вкинуть туди, вони почують гуркіт від її кипіння. Вона ледь не розривається від люті. Кожного разу, коли туди вкидатимуть натовп, її вартові будуть запитувати: «Невже до вас не приходив застерігач?» Ті скажуть: «Так, приходив. Але ми сприйняли його за брехуна та сказали: Аллаг нічого не відсилав, а ви потрапили в глибоку оману!»»

(Сура 67, аяти 7 - 9)

Вони визнають, що були глухими та відстороненими і якби вони слухали проповіді й думали про себе та про довколишній Всесвіт, вони пізнали б Аллага, повірили б у Нього, прислухалися б до Його посланців і не потрапили б до пекла.

«І ще скажуть: «Якби ми прагнули почути чи зрозуміти, то не були б серед жителів полум'я!» Вони визнають свій гріх. Нехай же відійдуть жителі пекла!»

(Сура 67, аяти 10 - 11)

Пекло — в'язниця

Аллаг Всевишній змалював пекло наступним чином:

«...У нього — сім воріт, і кожні (ворота) — для призначеної частини (грішників)...»

(Сура 15, аят 44)

«Це — вогонь Аллага розпалений, який здіймається над серцями. Воістину, він замкнеться над ними, на ланцюгах простягнутих».

(Сура 104, аяти 6 - 9)

«...Зв'язаними разом там у місце тісне їх вкинуть...»

(Сура 25, аят 13)

«Ми приготували для невіруючих ланцюги, кайдани та полум'я».

(Сура 76, аят 4)

Спроби позбавлення від пекла

Аллаг надав людині певний термін життя у цьому світі, дарував їй розум, щоб та могла обирати, яким шляхом йти, та силу волі, щоби втілити у життя свій вибір. Одні люди обрали шлях, що веде до пекла, та скоїли те, що веде туди, а коли вони досягнуть його, докладуть усіх своїх зусиль, щоби вийти з нього, обіцяючи, що якщо вони будуть повернуті у цей світ, то увірують і робитимуть добрі справи. Вони думають, що це подібне до іспиту на землі: хто провалився на іспиті, може успішно скласти його на наступному курсі, не знаючи, що той, хто полишив цей світ, не повернеться у нього, а хто увійшов до вогню, не вийде з нього, як Аллаг Всевишній постановив у Корані:

«Ми дарували їм Писання, пояснивши його зі знанням, дарували як прямий шлях і милість для віруючих людей! Невже вони, замість виконання обіцяного,

чекають чогось іншого? Того Дня, коли це здійсниться, скажуть ті, які раніше забули про (Писання): «Посланці Господа нашого приходили з істиною. Чи маємо заступників, які б заступилися за нас? Чи повернуть нас назад, щоб ми робили не те, що робили раніше?» Вони втратили самих себе. Залишили їх ті, кого вигадували вони!»

(Сура 7, аяти 52 - 53)

«Кого Аллаг зіб'є зі шляху, тому вжене буде покровителя замість Нього! Ти побачиш, як нечестивці, побачивши кару, скажуть: «Чи немає шляху до повернення?»»

(Сура 42, аят 44)

«Там вони заголосять: «Господи наш! Виведи нас звідси, ми будемо робити добро, а не те, що ми робили раніше!» Невже Ми не дарували вам достатньо довге життя, щоб замислився той, хто замислився? До вас приходив застерігач! Тож скуштуйте! Не буде в нечестивих помічників!»

(Сура 35, аят 37)

Тоді вони у відчаї звернуться до вартових пекла, як ув'язнений звертається до вартових в'язниці, вважаючи, що вони мають можливість допомогти йому чи позбавлять його від горя.

«Ті, які опинилися у вогні, скажуть вартовим геєни: «Покличте вашого Господа, нехай полегшить нашу кару хоча б на один день!» Ті скажуть: «Невже ваші посланці не приходили до вас із ясними знаменнями?» Вони скажуть: «Так!» А їм скажуть: «Моліться самі!» Але ж молитви невіруючих марні!»

(Сура 40, аяти 49 - 50)

У відчаї, вони звернуться до Маліка — голови пекельних вартових:

«Вони волатимуть: «О Маліку! Нехай твій Господь знищить нас!» Він скаже: «Ви залишитесь тут!»»

(Сура 43, аят 77)

Тоді вони задумають відкупитися, як вони відкупалися своїм багатством у земному житті. Але все це даремно.

«Якби ті, які чинять несправедливо, мали все, що на землі, та ще стільки ж, то неодмінно спробували б відкупитися від лихої кари в День Воскресіння! Їм відкриється від Аллага те, про що вони й не думали! Їм відкриються їхні лихі вчинки та вразить їх те, з чого вони глузували!»

(Сура 39, аяти 47 - 48)

Але усі їхні намагання виявляться марними, і вони залишаться у пеклі.

«На них чекають залізні палиці. Щоразу, коли вони бажатимуть вийти звідти й позбутися розпачу, їх повертатимуть назад: «Скуштуйте палючої кари!»»

(Сура 22, аяти 21 - 22)

Їхні суперечки та чвари

Мешканці раю — друзі, і смуток, який був у їхніх грудях, видалено, вони на сидіннях високих будуть зверненими один до одного. Вони полинуть до благого слова. У їхній мові не буде ні нісенітниць, ні брехні, ні гріха. Тоді як мешканці пекла перебуватимуть у постійних суперечках та чварах.

«Скажуть їм: «Увійдіть у вогонь разом із громадами з людей і джинів, які жили до вас!» Завжди, коли входить туди один народ, він проклинає подібних

собі! Коли всі вони зберуться там, то останні з них скажуть про перших: «Господи наш! Саме вони збили нас зі шляху! Тож відплати їм подвійною вогняною карою!» Він скаже: «Кожному відплатять подвійно, але ви цього не знаєте!» Перші з них скажуть останнім: «Немає у вас переваги над нами, тож скуштуйте кари за те, що робили ви!»»

(Сура 7, аяти 38 - 39)

«Цей натовп порине у вогонь разом із вами. Немає для них привітання; воістину, вони палатимуть у вогні!» А ті скажуть: «Таж ні, це ви! Для вас немає привітання! Адже ви принесли нам це. Яке мерзотне це місце!» І скажуть: «Господи наш! Збільши двократно покарання у вогні тому, хто нам це приніс!» І скажуть: «Що з нами? Чому ми не бачимо чоловіків, яких ми вважали за найгірших та з яких глузували? Чи наші погляди їх не досягають?» Воістину, ця суперечка жителів пекла — правда!»

(Сура 38, аяти 59 - 64)

«Ті, які не вірують, скажуть: «Господи наш! Покажи нам тих джинів і людей, які збили нас зі шляху, — ми скинемо їх собі під ноги, щоб вони були одними з найнижчих!»

(Сура 41, аят 29)

Розмова між мешканцями раю та мешканцями пекла

Вище було сказано, що мешканці раю можуть спостерігати за мешканцями пекла. В Корані описуються їхні репліки та мова:

«Жителі раю звернуться до жителів вогню: «Ми переконалися, що обіцяне нам Господом нашим — істина! Чи переконалися й ви, що обіцяне Господом

вашим — істина?» Ті скажуть: «Так!» І глашатай проголосить усім: «Нехай же буде прокляття Аллага над нечестивцями...» І звернуться жителі вогню до жителів раю: «Пролийте на нас воду або те, чим наділив вас Аллаг!» Ті скажуть: «Воістину, Аллаг заборонив це для невіруючих, які сприйняли свою релігію як гру й забаву, та яких звабило мирське життя!» Сьогодні Ми забудемо їх так само, як вони забули про зустріч із Нами в цей День і як відкинули Наші знамення!»»

(Сура 7, аяти 44, 50 - 51)

Аль-А'раф (перешкода)

З аятів, які входять до складу сури Аль-А'раф, можна зрозуміти, що це слово означає місце, котре відділяє рай від пекла, де зупиняються на деякий час ті, у кого сьогоднішнь не достатньо для входження до раю, а їхніх гріхів не так багато, щоби вони увійшли до пекла. Звідти вони спостерігають за раєм, сподіваючись увійти до нього, та звертаються до його мешканців. Ще вони спостерігають за пеклом, звертаючись до Аллага з благанням врятувати їх від нього, спілкуються з його мешканцями.

«Між обома групами буде перепона; а на загорожі — мужі, які впізнають тих за їхніми ознаками. І звернуться вони до жителів раю: «Мир вам!» Але вони поки не ввійдуть туди, хоч і бажатимуть цього!» А коли їхні погляди зупиняться на людях пекла, то скажуть вони: «Господи наш! Не вміщай нас туди разом із нечестивими людьми!»»

(Сура 7, аяти 46 - 47)

Вони побачать у пеклі знайомих їм людей, які у земному житті були гігантами, якими захоплювалися їхні приборники та народні маси, які підтримували їх, що збуджувало їхні гордощі та розбещувало їх. Люди *Аль-А'рафу* вигукнуть їм:

«Не допомогло вам ні зібране вами, ні зверхність ваша!»

(Сура 7, аят 48)

Їм стане зрозуміло, що ніяке багатство і ніяка влада не допоможуть їм і жодним чином не полегшать їхніх мук, що все це пішло навічно, залишилося у минулому світі. Адже після смерті разом з померлим ніхто не зійде до могили: ні друг, ні товариш, ні спільник, ні приятель, ні війська, ні помічники. Усі його полишать та підуть, а він один залишиться в могилі, один воскресне і вийде з могили, один встане для розрахунку.

Смерть є неминучою майбутньою реальністю. Однак сліпими є погляди наші, а свідомість затупленою. Тому ми звертаємося до Аллага, щоби Він відкрив наші очі, щоби ми могли побачити Божу істину, та просвітлив наш погляд, щоби ми могли бачити шлях, який веде до Нього. О Аллаг, захисти нас від усіляких спокус, явних чи прихованих, і на знак Твоєї прихильності обдаруй нас раєм і захисти нас від Свого гніву та вогню. О Прощаючий та Поблажливий!

РОЗДІЛ IX

ВІРА У ПЕРЕДВИЗНАЧЕННЯ

Поняття передвизначення та долі

Коран вказує на передвизначення та долю у різних аятах, наприклад:

«...і немає речей, сховищ яких не було б у Нас. Ми відсилаємо їх тільки у визначеній мірі».

(Сура 15, аят 21)

«Воістину, Ми створили кожну річ згідно з передвизначенням».

(Сура 54, аят 49)

Про землю:

«Він поставив над нею міцні гори, благословив її та розподілив засоби для прожиття — за чотири повних дні, для тих, хто цього потребує!»

(Сура 41, аят 10)

Про місяць:

«Ми визначили для місяця стани, доки він не стає наче стара пальмова гілка».

(Сура 36, аят 39)

«...Він створив кожну річ і розмірив її мірою!»

(Сура 25, аят 2)

«...Воістину, кожна річ у Нього має міру!»

(Сура 13, аят 8)

Звідси стає зрозуміло, що передвизначення (кадар) — це положення, закони, взаємні зв'язки та дії, встановлені Аллагом Всевишнім для цього Всесвіту. Будь-яке творіння у

ньому було створено у певних кількостях та співвідношеннях. Усіляка істота була визначена наперед до свого існування: її величина, кількість атомів, кількість та якість елементів, що входять до її складу, зміни, які відбуваються у ній: змішування з іншими речами, відділення від них, рух та спокій, — усе це від початку передвизначено.

Мені хочеться зробити аналогію з питання передвизначення й долі з наступною притчею [«...**Поганий приклад тих, хто не вірує в наступне життя! Аллагу належать найвищі якості, а Він — Всемогутній, Мудрий!**» (Сура 16, аят 60)]:

Мабуть ви помітили, що багатоповерхові будівлі часто мають дошку з написом «архітектор — такий-то, інженер, будівельник — такий-то, виконавець...» Інженер робить «передвизначення» для будівлі: його роль — передбачити різні деталі будівлі, такі як кількість та якість матеріалів, товщина стін, кількість дверей та вікон, висота будівлі. Це приклад аль-кадар (призначеного, тобто передвизначення) А виконавець виконує те, що визначив інженер. Ось це приклад аль-када' (того, що сталося, тобто долі). І те, і друге (передвизначення та доля) належать одному Аллагу: як інженер зможе (за наявності бажання) уточнити та змінити деякі деталі проекту, так і Аллаг Своєю милістю зробив «молитовне благання та милостиню» підставою для скасування того, що було визначено. Він сам визначає наперед, і Він же, відгукуючись на благання віруючого, скасовує це визначення⁹. Замисліться: якби кожна дія людини була вимушеною і їй не було б дано жодного права вибору, то яка користь була б від місії посланців, спрямованих на боротьбу з невірою, а також від молитовного благання до Аллага?! Слід згадати, що я натрапив на один зі старовинних рукописів Шаукані на цю тему та був вражений рівнем написаного.

⁹ Вчені поділяють долю (када') на два різновиди: незмінну та ту, яка може бути скасованою, що залежить від певних дій. Про це згадується в одному з висловів Пророка: «Тільки благочестя сприяє довголіттю, і тільки молитовне благання скасовує те, що було визначено наперед. І воістину, людина позбавляється наділу через скошений нею гріх» (Ахмад, Ібн Маджа, Ат-Тірмізі). — Прим. ред.

Винагорода та покарання

Ми в загальних рисах пояснили поняття передвизначення, а також те, що воно торкається будь-якого творіння, зокрема й людини. Аллаг встановив та відміряв передвизначення, знаючи, що буде з Його творінням до та після. Стосовно людини потрібно вирішити проблему, яку багато обговорювали та про яку багато сперечалися, а саме — винагороду та покарання. Часто виникає питання: «Оскільки усе, що відбувається у Всесвіті, зарані визначено Аллагом та відомо Йому, і якщо Його постанови незмінні, за що ж тоді буде винагорода та покарання?»

Перш ніж детально обговорювати це питання, необхідно спочатку з'ясувати різницю між видимим, відчутним положенням людини та невидимими проявами та справами Аллага, які людському розуму збагнути не стає сили: він знає про них тільки з Одкровення.

Людині дано право вибору

Давайте спочатку поговоримо про видиму реальність, а потім звернемося до текстів Одкровення.

Насправді людина наділена свободою, наділена розумом, за допомогою якого вона може робити висновки щодо матеріальних питань та розрізняти добро та зло, благочестя та погане. Вона наділена волею, за допомогою якої може здійснити добрий або поганий вчинок. Кожна розумна людина розуміє, що молитва — добро, а перелюб — зло. Виходячи з дому, вона, без сумніву, може піти праворуч, до мечеті, — молитися, або ліворуч — до шинка — скоїти перелюб. Я можу здійняти свою руку, якщо вона здорова і не паралізована, і хто зможе заперечити, що я не можу її здійняти? А якщо я в змозі здійняти свою руку, я можу здійняти її, щоби дати бідакові грошей, чи щоб відлупцювати палицею невинного.

Хіба ж це одне й те саме? Чи не є подання бідакові милостині благодіянням, котре заслуговує на захоочення, а лупцювання невинного — злочином, гідним покарання?

Студент може гуляти й розважатися напередодні іспитів або серйозно займатися ночами, хіба ні? Тоді хто зможе сказати, що провал студента-нехлюя є несправедливістю, а успіх старанного студента — забаганкою викладачів?

Невільність людини

Мені вдалося поворушити рукою з власної волі, оскільки Аллаг підкорив мені м'язи. Однак, я не можу керувати м'язами моїх серця та шлунку.

Якщо студент здібний, він зможе, прочитавши урок один раз, зрозуміти та засвоїти його, а потім гуляти та розважатися. Але якщо він дурний, то може займатися днями й ночами, але нічого не розуміти та не запам'ятовувати.

До того ж, один студент може походити з родини, яка має культурні традиції, де панує спокій, а просвітлений батько сприяє його навчанню. Тоді як у іншого студента може не бути такого типу сприяння. Його родина може не мати високих прагнень, а атмосфера у будинку може бути розбалансованою, його батько — невігласом та упертюхом, і тоді йому важко навчатися. Отже, людина не може обдарувати себе талантом, підібрати собі батьків чи обрати сприятливий час для свого народження та життя, створити сприятливу атмосферу для свого дитинства. Усе це за межами можливостей людини, як за межами її можливостей вкоротити собі зросту. З усіма подібними аспектами свого життя людина повинна примиритися, оскільки у даному випадку вона перебуває у стані невільності, тобто, у ситуації, яка від неї не залежить.

Людина має свободу та вибір у людських межах

Воістину, людина є вільною та має волю у межах своїх людських здібностей, і, хоча й змушена у певних

випадках миритися з дечим, вона не позбавляється якості вільнолюбства.

Це можна уподібнити машині. Відомо, що машина їде, але в межах потужності та ресурсу її двигуна. Якщо це вантажівка, вона не може їхати зі швидкістю спортивної автівки, призначеної для змагань з автоперегонів. А якщо вона призначена для того, щоби їздити по землі, її не можна пустити сходами чи використовувати для пробою стіни. Вона їде дорогою, а зустрівши якусь перешкоду, вона не втрачає здатності їхати і не подібна до скелі. Те саме й людина, яка не втрачає своєї свободи тільки тому, що на її шляху зустрілися якісь труднощі, котрі не можна подолати, виходячи з людських можливостей. Вона усе одно залишається вільною, зоставляючи за собою право вибору, та прямує наміченим шляхом, виходячи зі своїх можливостей.

Але у той же час людина не є подібною Богові, вона не має сили, яка дозволяє їй безперешкодно робити усе, що заманеться.

Винагорода й покарання — природний наслідок свободи

Якщо немає свободи у виборі дії, не буде й покарання. Змушеного до скоєння зла не карають. Воістину, Аллаг карає нас лише за те, що ми самі обирали чи від чого самі відмовлялися. Людині дасться те, що вона набула.

«Аллаг не вимагає від людини понад можливості її...»

(Сура 2, аят 286)

Аллаг не покладає на людську душу нічого, окрім того, що для неї можливо. Аллаг не ігнорує жодних людських справ, нехай навіть вагою з порошинку. А якщо людський суд зі своєю відносною справедливістю бере до уваги умови, причини, суспільне середовище та можливості звинувачуваного як вирішальні фактори справедливості, то чи могли бути ці умови

не врахованими на Суді Господа світів, де справедливість — абсолютна? Чи може бути винесений один і той самий присуд за однаковий злочин, скоєний двома звинувачуваними юнаками, один з яких походить з неблагополучної родини з розбещеними батьками та зіпсованим середовищем, де він жив безпритульним, як волоцюга, а другий — з благополучної родини з порядними батьками, жив у прекрасних умовах?

Критерії справедливості

Застосовувати критерії людської справедливості до Аллага — це помилка, якої припустилося багато вчених. Я коротко викладу маленьку історію зі свого життя, яка відкрила мені істину, хоча, можливо, вона не дуже доречна у нашій книжці.

У 1931 році я був викладачем початкової школи в Дамаску. Тоді я був у розквіті ентузіазму та молодості. Я був сповнений ідеями, душа — сповненою гордості, а язик вправлявся у красномовстві та сміливості. У мене виник сумнів щодо питання передвизначення, про яке я запитував учених, але не знайшов задовільної відповіді. Моя самовпевненість спровокувала мене на суперечки з ними, що занепокоїло їх.

Одного разу я покарав одного учня ударами палиці (справа в тому, що лупцювання палицею було одним з методів виховання на той час). Хлопчик зухвало та грубо відреагував, заволавши: «Це несправедливість, ти тиран!...»

Коли я почув ці слова, палиця випала з моїх рук, і я раптом забув про хлопчика та про школу, мені здалося, немов я опинився у темряві, серед якої раптово засяяло світло. Я сказав собі: «Учень вважає побиття несправедливістю, а я вважаю це справедливістю. Одна й та сама дія, але думки про неї різні. А якби цей учень пожалівся про це своїм батькам, вони б відповіли, що у цьому я був справедливим і що це йому на користь. Таким чином, якщо учень не має права застосовувати свої незрілі поняття про справедливість

учителя, як же я можу, перебуваючи на землі, порівнювати критерії справедливості, встановлені людиною, з критеріями справедливості Аллага?»

Хіба не могло те, що я вважаю несправедливим, фактично бути істинною справедливістю? Хворий хлопчик жаліється на лікаря, який встромляє йому голку з ліками під шкіру, вважаючи це пригнобленням. Тоді як його батько вважає це досить розумною дією. Різниця у поглядах полягає у тому, що хлопчик дивиться на голку з точки зору болю, який вона викликає, а батько — як на сприяння одужанню свого сина.

Суддя не може виносити присуд за якоюсь справою, поки не вивчить її ретельно та поетапно. Ми у більшості випадків схильні розглядати справу лише з одного боку та робимо неправильні висновки внаслідок поверхового вивчення.

Припустимо, що ви з вашим другом, заблукавши в пустелі, побачили розкішне авто, яке рухається повз. Господар автівки запросив вас, і ви сіли в неї. Дорогою ваш друг витягнув ножа та почав різати сидіння автівки. Чи не вважаєте ви це виявом несправедливості? Безумовно, це несправедливість. Однак уявімо, що ви дізналися, що на дорозі лютує банда розбійників, які забирають будь-яку автівку, що рухається повз, за винятком тих, сидіння яких є порізані. Тоді поведінка вашого друга буде виправданою. Адже господар автівки, знай він про таку загрозу, міг би зробити те саме для врятування свого транспортного засобу.

Такий само висновок можна зробити з притчі про Мусу та Хидра¹⁰, що викладена в Корані (Сура 18, аяти 60 - 82). Коли вони сіли до човна, Хидр пробив його та здійснив ще кілька дивних вчинків, за якими приховувалися виправдані цілі.

¹⁰ Хидр - ім'я "...одного з Наших слуг, якому Ми дарували милість від Себе та навчили мудрості та знання від Нас" (Сура 18, аят 65). Йому, волею Аллага, судилося стати "провідником" Муси в оволодінні ним побутової мудрості, яка набувається лише під час тісного контакту з реальним життям та з усіма його виявами, - прим. ред. Ансар Фаундейшн

Мораль, здобута з цієї історії, полягає в тому, що не варто робити надто швидкі висновки з приводу якоїсь справи не вивчивши її усебічно.

Передвизначення та доля у світлі Корану та Сунни

Перш ніж обговорити питання напередвизначення та долі у світлі текстів Корану та Сунни (життєвого шляху Посланця ﷺ), я волів би спочатку нагадати читачам про наступні основні принципи:

1. Функція розуму є обмеженою розумінням текстів Одкровення (Коран та Сунна), він сам по собі не здатний проникнути у саму сутність напередвизначення, оскільки, як вже було доведено вище, розум безсилий, коли йдеться про метафізичні аспекти. Тому слід ухилитися від будь-якої дискусії, яка не має підтвердження у тексті.
2. Ми повинні завжди усвідомлювати, що основою усього є Коран. І якщо виникла якась логічна суперечність між аятом з Корану та хадисом, повідомленим кількома оповідачами (сподвижниками Пророка, котрі передали його слова), візьмемо за основу аят з Корану, оскільки неможливо, щоби Пророк говорив те, що суперечить Корану¹¹.

¹¹ Один із загальновідомих критеріїв науки про хадиси полягає в тому, що Пророк "не говорить того, що суперечить Корану чи видимій або відчутній реальності". Якщо ж нам зустрічається хадис, який суперечить Корану чи видимій реальності, ми автоматично вважаємо, що Пророк цього не говорив, навіть якщо цей хадис має достовірний існад (ланцюжок оповідачів). У даному випадку йдеться про хадиси зі ступенем ахад, тобто про хадиси, які були передані кількома оповідачами, кількість яких не дозволяє надати їм ступінь мутаватір, тобто хадисів, кількість оповідачів яких така велика, що це за самою логікою виключає неправдивість повідомлених про них даних. Однак серед вчених немає одностайності з приводу мінімальної кількості оповідачів, необхідних для віднесення того чи іншого хадису до ступеню мутаватір (називаються цифри від 4 до кількох сотень). Див., наприклад: М.М. Азамі Дослідження методології

3. В Корані чи достовірних хадисах зовсім не може бути текстів, які суперечили б будь-якій видимій та відчутній реальності, оскільки Коран зведений нашим Господом, Який Сам є Творцем усього сутнього, отже, наш Господь не може суперечити Своєму творінню.
4. У багатьох аятах Корану мовиться про значення передвизначення та про обмеженість свободи вибору людини. Ось деякі з них:

«Він — Той, Хто ще в зародку дарує вам образ ваш, такий, який побажає...»

(Сура 3, аят 6)

«Твій Господь творить, що побажає, та обирає, але вони не мають вибору».

(Сура 28, аят 68)

Новонароджена дівчинка не може зробити себе хлопчиком, і вибір кольору шкіри також не за нами.

Є аяти, у яких розповідається про явища природи, котрі невідвладні людині:

«Чи бачили ви те, що ви сієте? Ви пророкуєте його — чи це Ми пророкуємо його? Якби Ми побажали, то перетворили б його на порох, і ви залишилися би здивованими...»

(Сура 56, аяти 63 - 65)

«Якщо Аллаг торкнеться тебе лихом, то ніхто не відверне цього, крім Нього! А якщо Він торкнеться тебе добром, так Він спроможний на кожную річ!»

(Сура 6, аят 17)

Є обставини, які призводять до добра чи зла, але не залежать від дій людини, від її прозріння «про те, що праведне, а що погане»

(Сура 91, аят 8)

та літератури хадисів. — 1977, с.42-44 (М.М. Azami. Studies in Hadith Methodology and Literature — готується до видання російською мовою) — прим. ред. Ансар Фаундейшн

Настановлення на шлях істини (хідайя) розглядається у наступних аятах як пояснення та вказівка.

«Хіба не створили Ми її володарем двох очей, язика та вуст? Хіба Ми не вказали їй на дві вершини?»

(Сура 90, аяти 8 - 10)

«Воістину, Ми повели її шляхом, буде вона вдячною чи невдячною».

(Сура 76, аят 3)

З цих аятів зрозуміло, що є деякі фактори, котрі не залежать від людини, але впливають на її праведність чи зіпсутість. І як було вказано вище, Аллаг не питає за них зі Свого раба, і не може бути так, що Аллаг змусив Свого раба зробити щось, а потім покарав його за це, хоча воно стало для нього неминучістю.

Це були тексти, на яких зосереджували свою увагу заблукалі секти, котрі неправильно зрозуміли їхнє значення і тому зловживали їхнім застосуванням. Однак їм слід було:

1. відрізнити аяти, у яких розповідається про волю, могутність та царювання Аллага, від аятів, у яких йдеться про винагороду та покарання;
2. розглядати тексти як одне ціле і не наполягати на їхньому розгляданні окремо один від одного. А хто вивчить тексти у їхній цілісності, той переконається в тому, що Коран дає людині свободу волі, яка тягне за собою або винагороду, або покарання.

«Воістину, Аллаг не посоромиться навести як приклад комара або й щось менше за нього. Тож ті, які увірували, знають, що така притча — істина від Господа їхнього, а ті, які не увірували, говорять: «Що хотів сказати Аллаг цією притчею?» Багатьох Він збиває нею зі шляху, а багатьох веде прямим шляхом. А зі шляху Він збиває лише нечестивців...»

(Сура 2, аят 26)

Поверховий погляд на цей аят створює враження, що праведність та омана так само визначені наперед, як і інші явища, і що Аллаг визначив їх людям, одних зробивши заблукалими, а других — такими, що йдуть правильним шляхом. Але таке враження швидко зникає після прочитання наступних аятів:

«...Ось так Аллаг збиває зі шляху, кого побажає, та веде, кого побажає, шляхом прямим!»

(Сура 74, аят 31)

«Так що ж від напучень Наших їх змушує відвернутися, подібно до переляканих віслюків, які від лева рятуються втечею?... Нехай так буде! Адже цей (Коран), воістину, є нагадуванням, і хто захоче, той його почує...»

(Сура 75, аяти 49 - 51, 54 - 55)

Стає зрозуміло, що Аллаг нікому не нав'язує ні праведного шляху (напучення), ані омани, і що це залежить від самої людини: якщо вона — богобоязлива, то Коран сприйметься нею як настанова, а якщо вона — лицемір, то вона не спроможеться розпізнати істину в Корані.

Але той, у кого ще залишилися сумніви, запитає: «Як же мені знати: Аллаг призначив мені місце серед богобоязливих чи серед нечестивих?» На це він зможе знайти відповідь у наступних аятах:

«Це — Писання, в якому немає сумніву, — прямий шлях для богобоязливих, які вірують у потаємне, звершують молитву та жертвують із того, чим наділили Ми їх, які вірять у те, що зіслано тобі та в те, що зіслано перед тобою, і впевнені в існуванні наступного життя».

(Сура 2, аяти 2 - 4)

«...А зі шляху Він збиває лише нечестивців, тих, які порушують завіт Аллага після прийняття його,

розривають те, що Аллаг наказав з'єднати, та й чинять безчестя на землі! Саме вони втраять усе!»

(Сура 2, аяти 26 - 27)

Тому стає зрозуміло, що у цьому немає примусу, а все залежить від якостей та дій в межах власного бажання людини та її здібностей.

Таким чином, ви можете повірити у потаємне, вистояти молитву заради Аллага та заради Нього витратити зі свого майна. І навпаки, ви можете порушувати веління Аллага, не доводити до людей того, що звелів Аллаг, і творити нечестя на землі! Усі ці дії у ваших руках, ви можете це робити, а можете і не робити. Отже, якщо ви виконали перші три умови, ви опинитесь серед богобоязливих і цим заслужите право отримати праведне керівництво. А якщо ви виконали три інших умови, то опинитесь серед нечестивих і будете заслуговувати на оману.

Порожня дискусія

З цього приводу може виникнути питання: «Чи скоїв я зло по волі Аллага чи ні? Чи міг би я цього не робити? Згідно з чийм задумом я здійснив діяння — згідно зі своїм власним чи згідно із задумом Аллага?» і т.д. Подібні докази заповнювали численні томи вчених книг. Усе це — порожня дискусія, адже не можна порівнювати Творця з творіннями, а людський розум не в змозі судити про Аллага та Його якості (сифати).

З Аллага не буде запитано про те, що Він робить. Це Він нас запитує про наші діяння. Аллаг справедливий, немає сумніву у Його справедливості. Нам варто було би слідкувати за собою, правильно вживати свій розум, намагатися спрямовувати свою волю на благо та утримуватися від дискусій про Аллага, як утримувалися наші праведні попередники. Вони не займалися такими ДИСКУСІЯМИ!!!

Напередвизначення як привід для виправдання

Багато грішників виправдовують свій непослух передвизначенням. Так, якщо запитати перелюбника: «Чому ти чинив перелюб?», він скаже: «Тому, що так мені було визначено наперед!» Такий аргумент є недоречним та спростовується з двох боків.

По-перше, розрахунок та покарання залежать від дій як таких, а також від мотивів та приводів для цих дій. Адже цей перелюбник не познайомився з опікуваною скрижаллю та, дізнавшись, що йому наперед визначений перелюб, пішов, як він стверджує, чинити перелюб, виконуючи визначене рішення. Ні, він підкорився своєму пристрасному потягові та, поспішаючи отримати насолоду, послухався заклику сатани.

Політеїсти також використовували для виправдання подібний аргумент:

«Скажуть багатобожники: «Якби Аллаг побажав, то не додавали б йому рівних ні ми, ні батьки наші; і нічого б не забороняли!» Так само заперечували (посланців) і ті, які жили перед ними, поки не зазнали кари! Скажи: «Якщо маєте хоч якесь знання, то відкрийте його нам! Але ви йдете за припущенням і вигадуйте!»»

(Сура 6, аят 148)

Інакше кажучи, коли ви почали додавати Аллагу рівних, звідки вам було відомо, що вам визначений наперед політеїзм? Хіба ви пізнали віру та встановили, що вона для вас є недосяжною?

По-друге, якбий той, хто виправдовується передвизначенням, був щирим, він із задоволенням прийняв би те, що йому визначив Аллаг: бідність, хвороби, голод, втрату коханих людей чи майна. Однак, як ми бачимо, він не вдовольняється цим, хоча це йому визначено наперед, і не мириться із цим, а докладає зусиль, щоб накопичити грошей, уникати хвороби та гамувати голод. Він страждає від втрати коханих людей чи майна. Тож чому він докладає

усіх своїх зусиль та використовує усі свої почуття та відчуття, прагнучи цього світу насолоди та уникаючи болю, однак не вживає свій розум для того, щоб чинити опір своїй пристрасті та відмовити душі у бажаному для неї незаконному діянні, знаючи, яку кару потягнуть за собою такі діяння?

Ми та наші попередники перед доктриною передвизначення

Вороги Ісламу звинувачують мусульман у в'ялості та лінощах внаслідок віри у передвизначення. У цьому звинуваченні є деяка доля справедливості, яка витікає, однак, з досить неправильного розуміння цієї концепції деякими мусульманами останніх епох. Багато неграмотних мусульман прийняли для себе цю доктрину як виправдання для скоєння гріхів та привід для лінощів та бездіяльності. Хоча наші праведні попередники сприймали передвизначення як стимул для праці та священної боротьби.

Ми читаємо про доктрину передвизначення, про те, що наділ встановлений для кожної людини: «Те, що вам наділено, прийде до вас, навіть якщо ви слабкий, і того, що призначене для іншої людини, ви не охопите, не дивлячись на усі ваші зусилля». Одні люди прийшли звідси до висновку про те, що немає необхідності заробляти собі на життя, можна не працювати і байдикувати, очікуючи, поки небо обсипле нас золотом та сріблом, та відправлятися у подорож без підготовки та грошей...

Однак, наші праведні попередники, прочитавши про цю доктрину, тлумачили її таким чином: «Потрібно працювати якомога стане сили, щоби заробити гроші законним шляхом». А вичерпавши усі свої можливості, вони вдовольнялися тим, чого досягли, не гніваючись на Бога, не заздрячи тим зі своїх товаришів, яким вдалося заробити більше, ніж їм. Багатство не робило їх зухвалими, а бідність не доводила їх до відчаю.

Ми чули про неунікність смерті і почали використовувати це як виправдання недбалого ставлення до заходів безпеки

та обережності, втрати відповідальності та невміння відрізнити свідомий злочин від того, що трапилось через передвизначення без будь-яких ознак злочину. Подібно до водія, який, порушуючи правила дорожнього руху, зіб'є когось, а потім заявить, що це зіткнення було наперед визначеним. Чи подібно до студента, який погано вчився і в результаті не складе іспиту, а потім раптом заявить, що неуспіх був йому визначений наперед.

Наші праведні попередники також чули про неминучість смерті. Вони сказали: «Якщо смерть є неминучою, ніхто не помре передчасно, навіть якщо плавитися у полум'ї вогню та грудьми піти на списи. І ніхто не відтермінує її, навіть заховавшись всередині фортеці за сімома стінами. Тож давайте зробимо те, що вдовольняє Аллага: будемо ревними своєю душею на шляху Аллага, не боячись смерті, оскільки вона є визначеною наперед і має термін, який не можна встановити чи відкласти, будемо ревними у своїй мові, заперечувати погане та протистояти зіпсутому тиранові справедливим словом». Тому наші праведні попередники відважно боролися, не боячись нікого у боротьбі за справедливість і не маючи страху ні перед ким та ні перед чим, окрім Аллага.

Визнавши, що кожна річ є визначеною наперед, ми не звернули уваги на порядок, встановлений Аллагом у Всесвіті, і на закони природи, які наш Господь зробив джерелом і блага, і шкоди. Наші ж бо праведні попередники серйозно вивчали ці закони, опанували сутність цих наук та розвивали способи їхнього застосування на благо людства. Однак наша недбалість привела нас, мусульман, до падіння з вершини слави, і ми виявилися підданими забуттю.

Наші благородні попередники, спираючись на свою віру, стали відомими спеціалістами у різних галузях науки та життєдіяльності. А ми дали можливість іншим панувати над нами та стати нашими господарями. Наші попередники силою праведної зброї завоювали одну третину цивілізованого світу, а ми дозволили нашому ворогу завоювати нашу батьківщину мечем підступності.

Причина приписування ореолу святості нашим попередникам

Деякі з нас, бачачи усю зіпсутість цього життя та приниженість тих, хто зараз живе, згадуючи славу та велич наших попередників, прагнуть перетворити наш сьогоднішній відчай на надію на повернення часів, що минули. Звідси приписування ореолу святості мертвим, покладання на їхню підтримку та допомогу. Нам здається, що їхні успіхи можуть допомогти нам опанувати ситуацію з нашими невдачами. Тому ми будемо їм грандіозні мавзолеї з високими банями та почали вихваляти їх аж настільки, що уподібнилися культу поган доісламської доби: ми почали приносити обітниці могилам, прагнучи отримати заступництво у мертвих, що є забороненим. Ми навіть дозволили собі просити у них благ та шкоди, а самі нічого не робимо для досягнення своєї мети. Усе це є реакцією на нашу сувору дійсність у порівнянні з величчю нашого минулого.

Невиправдане змішування

Усе це призвело до неправильного розуміння доктрини передвизначення, і в результаті — до змішування того, що перебуває у розпорядженні людини, з тим, що поза межами її доступності, а також за межами її волі та можливостей, якими наділив її Аллаг.

Ця плутанина спочатку виявилася у вчених сектах. Одні стверджували, що людина — керована, не має свободи волі, оскільки вона не може, наприклад, керувати м'язами свого серця та обирати собі батьків та первинне середовище. Вони забули, що Аллаг обдарував людину багатьма контрольованими м'язами, а також силою розуму, яку вона може використовувати до певної межі для виправлення помилок, яких припустилися під час її виховання у її середовищі.

Інші вчені, навпаки, перебільшували простір свободи волі, зводячи її у більш високу ступінь, ніж це є насправді, і в результаті змішали такі поняття, як воздаяння та покарання, забувши, що Аллаг воздає людині за вчинки, зроблені тільки в межах її свободи та можливості, і не карає її за ті погані вчинки, які вона робить з примусу. До того ж, у пошуках Божої справедливості вони забували первісну істину: Божу справедливість не можна порівнювати з людською справедливістю.

Тому найбільш безпечним шляхом, якого слід дотримуватися там, де справа торкається переконаності у передвизначенні та інших віровченнях, — це повернутися до основного джерела — Корану, та йти шляхом Пророка, його сподвижників та праведних попередників, відкинувши порожні дискусії, які виникли в результаті вивчення примітивної та поверхової грецької філософії.

РОЗДІЛ X

ВІРА У ПОТАЄМНЕ

Потаємний світ

У розділі IV «Правила віровчень» ми вже встановили, що органи чуття не в змозі сприймати усе існуюче в природі. Понад те, є багато реальних світів, які наші органи чуття не можуть сприймати. Найближчий приклад цього — «світ душі». Ніхто не може заперечувати наявність душі, наслідком чого є наше життя. Ніхто не сумнівається в наявності душі. Але хто зміг встановити її сутність? Звісно, ніхто. Інакше кажучи, той світ, що сприймається, є видимим та може бути спостережений, названий у Корані «світом явним», а світ метафізичний, який перебуває за межами наших органів чуття, — це «невидимий», «потаємний» чи «таємничий» світ.

Кожна без винятку людина визнає та виражає свою віру у «явний» світ. Навіть позбавлені дару мовлення тварини відчувають його існування. Тому ніхто не має заслуги у набутті віри в нього перед іншими людьми, оскільки ця віра є невід'ємним знанням для кожної людини. Однак заслуга належить тим, хто вірить у сокровенне виходячи з достовірності повідомлення про нього.

Саме цим і відрізняються богобоязливі. Це перший епітет, яким Аллаг наділив їх у Корані:

«...ті, які вірують у потаємне...»

(Сура 2, аят 3)

Як повірити у потаємне?

Як повірити у потаємне, якщо Аллаг не дав нам відповідних органів чуття?

Якби ми були обмеженими тільки відчуттями для пізнання навколишнього світу та розумом для судження тільки про те, що ми безпосередньо сприймаємо, ми б геть нічого не знали про метафізичний світ. Однак, Аллаг, Мудрий та Милостивий, не залишив людський розум безпорадним. Він наділив його необхідним знанням. А таке знання про потаємне може бути отримане не з середини душі, а із зовнішніх джерел, які не пов'язані ні з людською інтуїцією, ні з духовним натхненням людини, ні з його розумовим просвітленням чи висновком. Це знання походить не від людського вміння та вправності, а добувається зовні трьома способами:

1. Аллаг може передати ці знання людині за допомогою одкровення, сновидіння чи іншого способу без жодного зусилля з боку людини, чого остання не може домогтися сама, якби вона не старалася. Таким чином, вона зможе відчувати присутність цих знань у собі, а також виразити їх.
2. Шляхом сприйняття мови на слух, не бачачи при цьому того, хто говорить (Аллага чи Його янгола). Ця інформація сягає слуху людини, після чого вона її сприймає та обдумує.
3. І частіше від усього — це коли Аллаг посилає одну зі Своїх добрих, слухняних та невидимих для нас істот, що називаються янголами, до однієї обраної людини, щоби вона (янгол) передала їй Боже послання та звеліла їй повідомити його людям.

Усі три способи описані в Корані:

«Не дано людині того, щоб із нею говорив Аллаг, окрім як через одкровення, через завісу чи скерування посланця, який, із Його дозволу, відкриває те, що Він бажає. Воістину, Він — Всевишній, Мудрий!»

(Сура 42, аят 51)

Необхідна віра у потаємне

Віра у потаємне — одна з головних настанов Ісламу. Той, хто ігнорує повідомлення Корану про невидиме та потаємне, вважається невірним. А хто ігнорує те, що про це сказано у достовірній Сунні Пророка ﷺ, вважається невірним, а нечестивцем (фасік).

Така різниця між Кораном та Сунною потребує пояснення. Адже все, що передав Пророк ﷺ з Одкровення, і все, що він сам розповів, має один і той самий ступінь достовірності. Отже, Коран є Божим Одкровенням за словами та змістом, тоді як Сунна є Божим Одкровенням за значенням, яке Пророк ﷺ передав своїми словами.

Аллаг Всемогутній сказав.

«Це не пристрасть говорить, адже це — одкровення, яке відкривається йому!»

(Сура 53, аяти 3 - 4)

Сподвижники, які почули від Пророка ﷺ аяти Корану чи його власні пояснення, сприймали усі його слова як достовірні та, відповідно, дотримувалися усього почутого на практиці.

Однак різниця полягає у передачі. Коран був точно переданий від Самого Аллага янголом Джібрілем безпосередньо Мухаммадові ﷺ. Пророк ﷺ же передав ці аяти своїм сподвижникам, нічого не додавши, не віднявши та не змінивши. Тут слід згадати, що ті мусульманські секти, які стверджували, що Коран не є Одкровенням від початку до кінця, чи те, що деякі його місця не є Одкровенням, виходять за межі Ісламу. Винятком тут є лише той випадок, коли йдеться про скасовані аяти, за умови, що останнє не встановлено хадисами зі ступенем аль-мутаватір. Але у більшості випадків хадиси Пророка ﷺ були передані від окремих джерел після смерті Пророка ﷺ (хадиси зі ступенем

ахад). І хоча вчені — знавці хадисів докладали усіх можливих зусиль для того, щоби встановити істинність того чи іншого хадису та правдивість джерела, яке передало його, усерівно ми не можемо стверджувати, що хадиси, які опрацювали аль-Бухарі, Муслім та інші збирачі та дослідники хадисів, в оригіналі передані з повним збереженням фразеології самого Пророка ﷺ, подібно до того, як ми це стверджуємо стосовно Корану.

Оскільки віровчення, чи доктрина (*акида*), є основою віри, а порушення віровчення призводить до невіри та віровідступництва, але ми не маємо права вважати людину віровідступником, якщо є хоча б найменша ймовірність того, що це не вийшло за межі віри, то можна зробити наступний висновок: хто ігнорує будь-яке віровчення, що явно вказане в Корані — той невірний, а хто ігнорує віровчення, вказане в достовірній Сунні, той — нечестивий (*фасік*). Це в тому випадку, якщо така людина вперто та злісно ігнорувала віровчення Сунни. А якщо вона була серед знаючих той чи інший хадис та його історію та сприймала цей хадис на науковій підставі як недостовірний з точки зору *існаду* (ланцюжка оповідачів) чи *матну* (змісту), тоді ця людина не підлягає ніякому звинуваченню.

Потаємне

У Божій настанові детально описано Потаємне, що є частиною нашої віри. Його заперечення призводить до невіри. Ось воно: янголи, джинни (демони), зведені книги, посланці, Майбутній День (під час якого стануться розрахунок та наступні воздаяння чи покарання) та напередвизначення. Ми також повинні вірити у все, що сказано в Корані про створення небес та землі, створення людини, а також у все, з чим прийшов Коран.

Підозра та її спростування

Матеріалістам, які сприймають на віру лише те, що вони відчують, відповімо третім правилом віровчення, яке полягає в тому, що ми не повинні заперечувати те, чого ми не відчуваємо. Ще у другому правилі вказано, що шире повідомлення свідчить про «достовірність» поряд з відчуттям.

Оскільки нам точно відома достовірність слів Мухаммада صلى الله عليه وسلم у повідомленні про Боже одкровення та достовірність передачі нам цього повідомлення, то в нас, мусульман, ствердилася впевненість в існуванні цих невидимих сторін.

Класифікація невидимого світу

Невидимий світ можна поділити на декілька категорій.

Перша категорія охоплює те, що ми не бачили, але бачили інші покоління. Наприклад, розповідь про Юсуфа (мир йому), про що в Корані сказано: «**Це із оповідань про потаємне, яке Ми відкриваємо тобі...**» (Сура 12, аят 102). Адже ні Мухаммад صلى الله عليه وسلم, ні його сподвижники не сприймали цього своїми органами чуття, не бачили цього і не чули про це. Але сини Ізраїлеві (Іакова) — Юсуф та його брати — були свідками та учасниками цих подій.

Друга категорія охоплює події, які людствомглобспостерігати, якби воно тоді існувало. Наприклад, ті, які мали місце на землі до появи роду людського, інформацію про створіння, які існували на землі у ті часи, інформацію про створення Адама — першопредка людства та початок людського життя. Єдиним засобом пізнання цих подій було Одкровення.

Третя категорія невидимого світу — це все, що нам не вдається ні сприймати за допомогою органів чуття, ні доводити розумом, ні уявляти собі за допомогою фантазії. Це, наприклад, якості Аллага, істоти, яких Аллаг приховав від нас (янгולי, джинни й дияволи), події в Судний День, розрахунок та наступні воздаяння та покарання.

Підозра та її спростування

Хтось може сказати про невидиме наступне: «До тих явищ, які відомі тільки Аллагові, належать і випадіння дощів, і те, що сховане у череві! Як же тоді гідрометцентр передає нам прогноз, повідомляючи, що завтра буде ясна чи дощова погода? І як медицина визначає стать зародка у череві вагітної жінки: жіноча вона чи чоловіча?»

Відповідь

1. Оскільки Аллаг послав Коран і Він же створив Всесвіт та все, що у ньому відбувається, то в Корані не може бути тексту, який заперечував би якийсь фізичне явище. А якби нам здалося, що якийсь текст суперечить реальності, треба ретельно вивчити його, і тоді виявиться, що його справжній зміст полягає не в тому, що ми зрозуміли з нього з першого погляду. Звісно, якщо це аят з Корану. Адже в Корані немає такого аяту, який би заперечував логіку як таку. (Якщо ж виявилось, що якийсь з хадисів *ахад*, навіть якщо він переданий ланцюжком праведних людей, суперечить дійсності, то ми одразу доходимо висновку, що Пророк не говорив цього, оскільки він не міг сказати того, що суперечить дійсності).

2. Метеорологічний прогноз передбачає дощ після того, як будуть підтверджені усі відповідні ознаки та утворення дощової хмари. Наприклад, можна отримати прогноз погоди про те, що на сирійському узбережжі Середземного моря випаде дощ. Якщо ми будемо вивчати закони Аллага у цьому світі, то дізнаємося, що цей дощ виникає в результаті вітру, який дме з Атлантичного океану, проходить через Гібралтарську протоку та стикається з масою стоячого повітря, і внаслідок різниці температури повітря обох мас утворюються хмари. Далі, знаючи встановлені Аллагом закони, можна припустити, що через деякий час ці хмари

дійдуть до сирійських берегів і піде дощ.

Подібний прогноз чи передбачення можна порівняти з таким прикладом: якимось, побачивши зі свого вікна листоношу, який іде в напрямку свого будинку, визначив скільки часу потрібно, щоби він дійшов до дверей. Таким чином, він може передбачити, що листоноша прийде через три хвилини. Ще один приклад. Хтось, побачивши через телескоп автівку, яка наближалася, повідомив про неї іншим перш ніж вона з'явилася у них перед очима.

Таке знання не є пізнанням невидимого світу. Це просто бачення реальності раніше від інших. Це можна порівняти з передбаченням про стать дитини після того, як зародок вже сформувався у череві матері.

З іншого боку, виникнення хмар та випадіння дощів на землю там, де Аллаг встановив, що вона суха, чи припинення дощів там, куди Аллаг зволив їх надіслати раніше, а також встановлення статі зародка, поки він ще перебуває на початковій стадії розвитку, — усе це з категорії потаємного, адже тільки Аллагу відомо все.

Віра в янголів, книги та посланців

Віра в янголів, книги та посланців — одна з основ віровчень, без визнання яких людина не вважається віруючою.

Янголи є Божими посланцями до пророків, пророки — Божими посланцями до людей, а Книги — посланнями, які янголи передали пророкам, а пророки — людям.

Одкровення: його можливість та необхідність

Важливість Одкровення доводиться розумом (іншими словами, зумовлюється самою логікою), оскільки Аллаг створює янголів, обирає посланців та встановлює закони.

Розум не заперечує цього, якщо він повірив у існування Аллага, Його могутність та волю. До того ж, Одкровення було переданим з повною достовірністю. Ми вже зазначили, що правдиве повідомлення — один зі шляхів пізнання (у сенсі «достовірного знання»). Адже ми віримо повідомленим нам даним та визнаємо їх так само, як і ті, які бачимо та чуємо самі.

Боже Одкровення є необхідним, адже інакше, не будь його, люди захоплювалися б лише матеріальним світом, забуваючи сам факт існування Майбутнього світу. Без цього Одкровення люди стають схожими на тварин, живуть лише заради свого цьогобічного життя, піклуючись тільки про їжу, вдоволення плотської пристрасті та фізичні насолоди, не маючи ніякого зв'язку зі своїм Господом та не роблячи нічого для майбутнього життя.

Без Божого Одкровення людина втратила б свої моральні цінності та людську великодушність. Вона жила б у світі ілюзій, беручи натхнення з різних теорій суспільної етики. Однак усіяка система, що не має Божественного первня, подібна до палацу, що збудований на сипучому піску. Адже людина за своєю природою є егоцентричною, вона прагне вдовольняти власні потреби та позбавлятися незручностей, не роблячи нічого окрім того, що приносить їй насолоду чи вигоду.

Уявімо собі, що хтось має лише один фунт, на який він має намір придбати собі вечерю. Раптом цей хтось помічає касу для збору милостині сиротам. Чи зможе він опустити цей фунт у касу тихо й непомітно для оточуючих, відмовивши собі у вечері, якщо він не вірить в Аллага та Судний День?

Віруючий у цьому випадку пожертвує гроші, усвідомлюючи, що Аллаг бачить його і, що віддаючи останній фунт, він буде винагороджений у Судний День винагородою, яка дорівнює семистам фунтам. Тільки віруючий здійснює добру справу незалежно від того, бачили чи не бачили його люди, дякували чи не дякували йому, винагородили його та відшкодували те, що він віддавав, чи ні.

Тільки віруючий утримується від злодіяння, чи то наодинці з собою чи серед людей. Але той, хто робить добро, прагнучи визнання чи вигоди, зробить це тільки в присутності того, хто віддячить йому та винагородить. У цьому він схожий на людину, яка утримується від злодіяння, побоюючись сорому чи покарання, але не відмовиться від такого вчинку, якщо буде переконана, що міліціонер чи люди не побачать її.

Якби Аллаг, під час воздаяння людям у Судний День за їхні гріхи, не скеровував до них посланців, щоби ознайомити їх з Божим Законом, вони б заперечили та сказали:

«...»Господи наш! Чому Ти не відіслав до нас посланця? Ми пішли б за його знаменнями ще перед тим, як стали приниженими та зганьбленими!»»

(Сура 20, аят 134)

Точно так само вони могли б стверджувати, що якби вони отримали послання, вони твердо дотримувалися б його, і якби вони знали Божий Закон, вони б застосовували його. Тому Коран встановлює, що посланці — ті,

«...(розповідали і про) посланців-благовісників та застерігачів, щоб не мали люди після цього доказу проти Аллага, Аллаг — Великий, Мудрий!»

(Сура 4, аят 165)

Підозра та її спростування

Деякі люди задають такі питання: «Чому Аллаг не спрямував кожную людину на шлях істини, який веде до раю? Навіщо Він наділив нас плотською пристрастю, а потім карає нас за перелюб? Чому Він вселив у нас жадобу до багатства, а потім питає з нас за те, що ми здобували незаконно?»

Ці питання можна порівняти з питаннями школярів, які запитують: «Чому нам не дають екзаменаційні питання на самому початку навчального року, чому їх приховали та змушували нас готуватися до іспитів?» і т.д.

Зайве пояснювати сенс нерозголошення екзаменаційних питань — це означає дати учням можливість вивчити увесь обсяг програми. А якщо екзаменаційні питання будуть дані зарані, тоді немає сенсу проводити іспити.

Наш світ — екзаменаційний центр, який дає можливість відрізнити слухняного від неслухняного, праведного від неправедного. Іншими словами, якби не було перешкод у змаганні з бігу з перешкодами, неможливо було б відрізнити слабкого бігуна від сильного.

Якби Аллаг побажав, то Він зробив би усіх людей одним народом. А якби побажав, Він створив би їх для абсолютної покірливості Йому, як янголів. Але Він побажав зробити по-іншому, і немає того, хто Його бажанню може протистояти. З Нього не буде запитано за те, що Він вершить.

Аллаг має повний контроль над нами: наші долі в Його руках, ми — Його власність і до Нього повернемося, у нас немає бога, окрім Нього, Він може нас за своїм бажанням і покарати, і пробачити. У Аллага просимо прощення та милості, у Нього шукаємо прихистку від Його ж покарання, адже ми не можемо сховатися від Його кари без Його прощення, адже Він один, Хто дає прощення.

РОЗДІЛ XI

ВІРА У ЯНГОЛІВ

Існування янголів підтверджено в Корані, і той, хто заперечує це, виходить за межі віри. Ось інформація про них:

1. Вони створені до створення людського роду.

«І коли сказав Господь твій ангелам: «Я поставлю намісника на землі!», то вони запитали: «Ти хочеш поставити там того, хто чинитиме безчестя та проливатиме кров, тоді як Ми прославляємо Тебе хвалою та славимо святість Твою?» Він відповів: «Я знаю те, чого не знаєте ви!»

(Сура 2, аят 30).

2. Янголи були створені для абсолютної покірності. Вони говорили Аллагу:

«... Ми прославляємо Тебе хвалою та славимо святість Твою...»

(Сура 2, аят 30).

Янголи

«...Не порушують того, що звелів їм Бог, та виконують усе, що Він накаже».

(Сура 66, аят 6).

«...Славлять Його ім'я, смиренно схилившись перед Ним».

(Сура 7, аят 206).

«...прославляють Господа свого хвалою, вірують у Нього...»

(Сура 40, аят 7).

3. Завершивши створення Адама, Аллаг навчив його «назвам усього сутнього», потім випробував янголів, сказавши: **«Тепер ви назвіть Мені усе це». Янголи відповіли: «Хвала Тобі! Ми знаємо лише те, чому Ти нас навчив...» (Сура 2, аяти 31 – 32).** Після цього Аллаг звелів Адаму повідомити янголам усі назви речей, що той і зробив. Аллаг не пояснював, що це за назви. Але, мабуть, це імена янголів, або назви речей, які існували на той день. Аллаг також не вказав мову, якою були згадані ці назви. І після того, як перевага Адама над янголами стала очевидною, Аллаг звелів янголам зробити йому земний уклін, таким чином вітаючи його.
4. Янголи іноді набувають фізичних обрисів та з'являються у людській подобі. Коран зазначає це у розповіді про Мар'ям:

«І Ми послали до неї Нашого Духа, який уподібнився статному чоловіку».

(Сура 19, аят 17).

І гості пророка Ібрагіма (мир йому) були янголами, які постали у людській подобі, і він, не знаючи, що це янголи, поквапився пригостити їх смаженим телям.

«Та коли він побачив, що їхні руки навіть не торкнулися цього, то почав сумніватися в них і відчув страх. Вони сказали: «Не бійся! Воістину, послано нас до народу Лута!»»

(Сура 11, аят 70).

5. Їхнє місце перебування — небеса, і вони сходять на землю за велінням Аллага.

«Сходимо (на землю) ми лише за велінням Бога твого».

(Сура 19, аят 64).

Замисліться над тим, що подолання відстані до деяких зірок потребує мільярда світлових років, а Небеса знаходяться за

цими зірками, тож з якою швидкістю тоді сходять янголи? Розум не в змозі уявити собі таку швидкість!

6. Янголи мають різні категорії та призначення.

«...янголів посланцями зробив і дав їм дві, чи три, чи чотири пари крил...»

(Сура 35, аят 1).

Вони говорять:

«І немає жодного з нас без місця, призначеного йому...»

(Сура 37, аят 164).

Серед них — Джібріль, призначення якого полягає у передачі одкровення.

«Скажи: «Якщо хтось є ворогом Джібрілу», — а це саме він із волі Аллага відкрив (Коран) твоєму серцю на підтвердження істинності того, що було раніше за тебе, як прямий шлях та добру звістку для віруючих...»

(Сура 2, аят 97).

«А це — зіслане Господом світів. Вірний дух зійшов із ним на твоє серце, щоб ти був одним із застерігачів»

(Сура 26, аяти 192-194).

Серед них є янгол смерті — Азраїль, призначений для того, щоби забирати людські душі.

«Скажи: «Вас забере ангел смерті, який має над вами опіку. А потім вас повернуть до вашого Господа!»

(Сура 32, аят 11).

Серед них — Ісрафіль, який дме у ріг, та Мікаїль, який приносить дощ, та носії трону.

«А ті, котрі носять трон Господній...»

(Сура 40, аят 7).

«...і вісім янголів з усіх кінців його у той День над ними (небесними янголами) понесуть трон Божий»

(Сура 69, аят 17).

Деякі з них призначені для створення комфорту мешканцям раю.

«...До них будуть входити ангели через усі ворота: «Мир вам за терпіння ваше!»...»

(Сура 13, аяти 23-24).

Інші призначені для мук мешканців пекла.

«О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди й камені, над якими ангели — суворі та сильні, які не ухиляються від того, що Аллаг наказав їм».

(Сура 66, аят 6).

Є янголи, які записують діяння людини.

«Двоє писарів записують сидячи праворуч і ліворуч. Не вимовить ані слова людина, щоб наглядач не був готовий записати його».

(Сура 50, аяти 17-18).

«Та, воістину, над вами є наглядачі — благородні писарі, які знають те, що ви робите!»

(Сура 82, аяти 10-12).

Певні янголи приводять людину до розрахунку у Судний День та свідчать про неї.

«Прийде кожна душа, а з нею — погонич і свідок».

(Сура 50, аят 21).

7. Коран також повідомляє, що янголи вселяють стійкість у віруючих під час бою:

«Ось Твій Господь відкрив ангелам: «Я — з вами! Зміцніть же тих, які увірували!...»

(Сура 8, аят 12).

Янголи благословляють, моляться та просять прощення для них.

«Він — Той, хто вас благословляє, і вторять янголи Йому...»

(Сура 33, аят 43).

«Ті, які несуть Трон і які перебувають коло нього, прославляють Господа свого хвалою, вірують у Нього й благають про прощення тих, які увірували: «Господи наш! Кожну річ Ти охоплюєш милістю й знанням! Прости тих, які покаялись і йшли Твоїм шляхом, захисти їх від пекельної кари! Господи наш! Введи їх до садів Едену, які Ти обіцяв їм і їхнім батькам, дружинам і нащадкам, які робили добро. Воістину, Ти — Всемогутній, Мудрий! Захисти їх від лихих вчинків, адже кого Ти захистиш від лихих вчинків того Дня, над тим Ти змилуєшся! А це — великий успіх!»

(Сура 40, аяти 7-9).

Янголи свідчать про вранішню молитву разом із віруючими.

«А на світанку читай Коран — адже читання на світанку, воістину, має свідків».

(Сура 17, аят 78).

Вони несуть благі вісті віруючим перед смертю та дорікають непокірним.

«Воістину, до тих, які говорять: «Господь наш — Аллаг!» а потім ідуть прямим шляхом, (перед смертю) сходять ангели: «Не бійтеся, не сумуйте й радійте від звістки про рай, який вам обіцяно!»

(Сура 41, аят 30).

«Воістину, коли ангели принесуть смерть тим, які були несправедливими самі до себе, то скажуть їм: «У якому стані ви були?» Ті дадуть відповідь: «Ми були слабкими на землі!» Їм скажуть: «Хіба земля Аллага не широка? Ви ж могли здійснити переселення!» Притулком для таких буде геєна! Мерзотне ж це місце для повернення!»

(Сура 4, аят 97).

«Якби ти бачив, як ангели забирають невірних! Вони б'ють їх по обличчю та спинах: «Скуштуйте палючої кари!»

(Сура 8, аят 50).

Янголи після цього поженуть невірних у Вогонь, дорікаючи їм:

«Тих, які не увірували, поведуть до геєни натовпами. Коли вони прийдуть туди, її врата відкриються, а вартові скажуть: «Невже до вас не приходили посланці з вас самих, не читали вам знамення вашого Господа й не застерігали вас від зустрічі з цим днем?» Ті скажуть: «Так!» Але справдилося слово про покарання невірних! Скажуть їм: «Увійдіть у врата пекла, де ви будете вічно!» Який же мерзотний притулок у тих, які вивищувалися!» Тих, які були богобоязливими, поведуть у рай натовпами. Коли вони прийдуть туди, його врата відкриються, а вартові скажуть: «Мир вам! Ви були добрими! Увійдіть сюди навіки!»

(Сура 39, аяти 71-73).

Янголи не одружуються, не розмножуються, вони не мають статі.

Ось, у цілому, все, що повідомлено у Корані про янголів.

У достовірних хадисах Пророка також часто згадуються янголи. І, як зазначено вище, оскільки їхнє існування підтверджено в Корані, це означає, що той, хто не приймає якусь інформацію з Корану про янголів, стає невірним.

Віра у янголів є одним з стовпів ісламського віровчення.

«Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллага, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його...» (Сура 2, аят 285).

Плоди віри у янголів

Віра в янголів посилює наше усвідомлення Аллага та Його милості, оскільки Він доручив янголам благословляти віруючих та молити про прощення для них.

Пам'ятаючи, що янголи записують усе, що ми говоримо та робимо, ми будемо по можливості стерегтися гріхів. А, уявивши собі, що вони, за велінням Господа світів, підтримують тих, хто бореться на шляху Аллага, ми набуваємо хоробрості та відваги у нашій боротьбі. І ми постараємося увійти до раю так, щоб вони вітали нас, і віддалимося від усього, що веде до пекла, щоби не опинитися серед тих, кому янголи дорікають.

Основні плоди віри у янголів — це уподібнення до них у послуху, в утриманні від непослуху, та посиленні янгольських якостей у собі.

Джинни (демони)

Всемогутній Аллаг повідомив у Корані ще про одне творіння, яке не можуть бачити наші очі, так само, як вони не бачать янголів, інфрачервоні та ультрафіолетові промені, звукові хвилі та електричний струм, який проходить через мідний дріт. Такі творіння називаються джиннами.

На відміну від віри у янголів, віра в джиннів не є одним зі згаданих стовпів віри, але, тим не менш, у джиннів вірити потрібно, оскільки вони згадані в Корані і, таким чином, той, хто заперечує їхнє існування, стає невіруючим (кафіром).

Джинни в Корані

1. Коран повідомляє, що джинни створені з вогню. Однак це не означає, що вони є вогняними тілами, які запалюють усе, що стикається с ними. І цілком ймовірно, що згодом Аллаг надав їм іншої подоби, як це Він зробив з людиною. Адже людина була створена з глини, але потім була перетворена на іншу істоту — плоть, що складається з кісток, м'язів, крові та нервової системи. Це означає, що творіння можуть переходити з одного стану в інший у відповідності з Божими законами у всесвіті. Таким чином, одна клітина може бути перетворена на різноманітні живі організми, які наділені різними якостями, формами та властивостями. З атома Аллаг може створити різні метали, а із сухого насіння — зелене дерево з яскравими квітами.

2. Джинни були створені до створення людини.

«Ми створили людину із дзвінкої глини..., А перед цим Ми створили джиннів із палючого вогню».

(Сура 15, аяти 26-27).

3. Вони нас бачать, а ми їх ні, і в цьому немає нічого дивного. Хтось у бінокль може побачити людину здаля, але та людина його не бачить. Нам у цьому світі вдалося винайти таку техніку, як телевизор та відеотелефон, за допомогою яких ми бачимо того, хто говорить, а він нас не бачить.
4. Джинни й люди мають однакові обов'язки. Їх судять за їхні дії, як і нас, і після розрахунку вони, як і ми, будуть або покарані, або винагороджені. Пекло сповниться людьми й джиннами одночасно.

«Адже Я створив джиннів і людей лише для того, щоби вони поклонялися Мені».

(Сура 51, аят 56).

«...І цим Слово Бога твого звершиться: «Я пекло наповню людьми та джиннами»».

(Сура 11, аят 119).

5. Посланнтя Мухаммада було передане джиннам так само, як і посланнтя Муси (мир йому).

«Вони (джинни) сказали: «О, народе наш! Ми Книгу слухали щойно, яка була зведена після Муси, для ствердження того, що було до неї; вона веде до (Господньої) Істини та скеровує на правильний шлях»».

(Сура 46, аят 30).

6. Серед них є: доброзичливі та неслухняні, як і серед людей.

Джинни так говорили про себе:

«Серед нас є ті, хто доброчинний і хто зіпсутий, — йдемо ми різними шляхами...»

(Сура 72, аят 11).

«Серед нас є ті, хто Богові віддався, але є й ті, хто відступив».

(Сура 72, аят 14).

7. Аллаг їх підкорив пророку Сулейману (мир йому):

«Вони будували для нього все, що він бажав: прекрасні споруди, статуї, глеки, наче водойми, а також нерухомі котли. О роде Давуда! Працюйте на знак подяки! Але ж мало вдячних серед Моїх рабів!»

(Сура 34, аят 13).

8. Вони не знають потаємного, тому продовжували трудитися для Сулеймана навіть після його смерті.

«Коли Ми встановили для нього час смерті, їм вказала на це лише земляна тварина, яка підточила

його палицю. Коли ж він упав, то зрозуміли джинни, що, якби їм було відоме потаємне, вони б не зазнали принизливої кари!»

(Сура 34, аят 14).

9. Аллаг, так само як і людям, кинув джиннам виклик створити щось подібне до Корану:

«Скажи: «Якби люди й джинни об'єдналися разом для того, щоб створити щось подібне Корану, то вони не зробили б цього, навіть допомагаючи одне одному!»

(Сура 17, аят 88).

10. Джинни заради цікавості вивідували новини небес у янголів. Але з приходом Ісламу джиннам це було заборонено, і в них були кинуті палаючі світочі. В Корані читаємо, що джинни говорять:

«Раніше ми сиділи в засідках, щоб підслуховувати. Але хто підслухає тепер, той знайде, що на нього чекає палаюче світло!»

(Сура 72, аят 9).

Шайтани (дияволи)

Невірних серед джиннів називають шайтанами, а їхнього «першопредка» — Іблісом. Деякі стверджують, що Ібліс є одним з янголів, але правильніше буде сказати, що він є одним із джиннів, тому що:

1. Так стверджує Коран:

«Ось Ми сказали ангелам: «Вклоніться Адаму!» І вклонилися всі, крім Ібліса. Він був джинном і не послухався наказу Господа свого. Невже ви берете його та його нащадків покровителями замість Мене, хоч вони ваші вороги? Мерзотна ця заміна для нечестивців!»

(Сура 18, аят 50).

2. Ібліс не послухався свого Бога, тоді як янголи
«...не порушують того, що звелів їм Бог, і виконують все, що Він накаже...»

(Сура 66, аят 6).

3. Коран повідомляє, що Ібліс створений з вогню:
«Аллаг сказав: «Що завадило тобі поклонитися, коли Я наказав це тобі?» Той відповів: «Я кращий за нього! Ти створив мене з вогню, а його Ти створив із глини!»

(Сура 7, аят 12).

Шайтан в Корані

1. Шайтан — відвічний ворог людей. Він вивів їхнього батька з раю, він же докладає зусиль для того, щоби не допустити їх до раю та завести на манівці, закликаючи йти шляхом, що веде до пекла. На жаль, вони йдуть за ним, позабувши Божий Закон, слухаються його напучень та, відкинувши настанови пророків (мир їм), слухаються омани, у яку він прагне їх завести.

Аллаг дорікає людям за подібні дії та за їхню дурість у тому, що вони слухаються свого ворога, який бажає для них покарання, і не слухаються свого Господа, Який кличе їх, щоби пробачити їм гріхи та помилувати:

«...Так невже ви його, його нащадків, візьмете у покровителі собі, замість Мене? Вони ж — вам вороги! Якою ж облудною є ця заміна для невірних!»

(Сура 18, аят 50).

2. Цей аят вказує на те, що дияволи мають нащадків і що вони є нащадками Ібліса.
3. Аллаг наділив Шайтана певною владою над людьми, однак не наділив його здатністю та силою творити

благо чи шкоду, а також не дав йому нездоланної сили.
Він наділив його підступністю.

«...Воюйте ж з друзями Сатани, слабкими є його підступні намагання!»

(Сура 4, аят 76).

«Бесіди таємні йдуть від Сатани, щоби посіяти розбрат серед віруючих. Але він не нашкодить їм (ніколи) без дозволу Аллага...»

(Сура 58, аят 10).

«Але не було над ними влади у нього...»

(Сура 34, аят 21).

Справа Сатани полягає в підбиванні до зла, стимулюванні у цьому напрямку та заклику до мерзоти та негідних вчинків:

«Вас бідністю лякає Сатана та підбурює вас до вчинків непристойних...»

(Сура 2, аят 268).

«Він обіцянками (їх тішить), та збуджує у них (гріховні) бажання — але обіцянки Сатани — самоомбан, і тільки!»

(Сура 4, аят 120).

Він причаровує їх до вина, азартних ігор і тому подібного.
Усе це

«...мерзота, що вигадав Сатана».

(Сура 5, аят 90).

Уся його програма полягає в розповсюдженні зла, розпусти та чвар. Перша стаття цієї програми та перша спокуса, якою він спокусив Адама та Єву, — це оголення тіла, виставляння своєї голоти на загальний огляд, як результат поїдання плоду.

«О діти Адамові! Ми дарували вам одяг, щоби ними ви прикрили свою сороміцьку голизну, і (Ми послали вам) прекрасні шати. Але благочестя є найкращим із усіх убрань».

(Сура 7, аят 26).

«О діти Адамові! Нехай Сатана не спокусить вас, як (спокусив він) ваших пращурів, і тим вигнав їх із Раю, стягнувши з них одяг їхній, щоби показати їм їхню сороміцьку голизну».

(Сура 7, аят 27).

Шайтан підбурює своїх послідовників до злодіяння таким чином, щоби це видалося їм добрим вчинком, та прикрашає для них погане, щоби вони не змогли побачити усю його гидоту.

«...І Сатана їм прикрасив (усю скверну) їхніх (гріховних) справ».

(Сура 6, аят 43).

Він також підбиває своїх послідовників до того, щоби вони сіяли підозри серед віруючих, та відвертає їх від проповідування істини, сприяючи виникненню у їхньому середовищі суперечок та конфліктів. Аллаг Всемогутній попередив нас і сказав:

«Адже шайтани переконують своїх прихильників, щоби вони сперечалися з вами, а якщо ви їх послухаєте, ви тоді — багатобожники».

(Сура 6, аят 121).

Шайтан також намагається нашіптувати віруючим, щоби вони забули свого Господа, а забувши Його, стали чинити усілякі мерзоти та гріхи.

«Їх диявол здолав, змусивши забути про Бога. Вони — брати Сатани, і, істинно, вони — його брати, їм усім судилося загинути».

(Сура 58, аят 19).

Одначе:

«І ті, хто справді благочестивий, — коли їх Сатана видінням поганим схиляє, вони Господнє ймення закликають, і одразу ж прозрівають знову».

(Сура 7, аят 201).

4. Однак, не дивлячись на старання та зусилля Шайтана у безчесті та упертості у ворожості до синів Адама, а також на те, що він піддає їх спокусам спереду та ззаду, з правого боку та з лівого, влаштовує для них засідки, спокушає їх своєю мовою, збирає проти них свою «кінноту» та «піхоту» і прагне отримати свою долю у їхньому майні, заволодіти мізками їхніх дітей, — не дивлячись на це він реально спроможний лише на одне — навчання злу та підбурення до нього. Він не може нікому принести ні користі, ані шкоди. Під час суперечки з невірними у Судний День він скаже їм:

«Коли справу буде вирішено, шайтан скаже: «Воістину, обіцянка Аллага — правдива обіцянка, а своєю обіцянкою я обманув вас! Я не мав над вами влади, а тільки кликав вас. Ви мені відповіли, тож не докоряйте мені, а докоряйте собі! Я не помічник вам, а ви не помічники мені. Я непричетний до того, що ви раніше поклонялися мені (поряд з Аллагом)!» Воістину, невірних чекає болісна кара!»

(Сура 14, аят 22).

Коли Ібліс просив свого Господа відтермінувати йому смерть і Господь вдовольнив його прохання, він відповів Йому:

«...»Господи! За те, що Ти спокусив мене, я прикрашу для них те, що на землі й неодмінно спокушу їх усіх, окрім Твоїх рабів серед них, які обрані». Він сказав: «Це — прямий шлях до Мене! Воістину, немає в тебе влади над Моїми рабами, крім тих, які спокусяться й підуть за тобою!»

(Сура 15, аяти 39-42).

«У нього немає влади над тими, які увірували й покладаються на Господа. Під його владою тільки ті, які вважають його за свого прихильника й стали багатобожниками».

(Сура 16, аяти 99-100).

Шайтан відмовиться від тих, кого він підкорив собі, й покине їх напризволяще, коли вони опиняться у тяжкому становищі, і порушить свою обіцянку.

«Ось шайтан прикрасив для них вчинки їхні та сказав: «Сьогодні вас не переможе ніхто з людей! Я — ваш покровитель!» Та коли два загони побачили одне одного, то він повернувся на своїх п'ятах і сказав: «Я зрікаюся вас! Я бачу те, чого ви не бачите й боюся Аллага! Аллаг — суворий у покаранні!»

(Сура 8, аят 48).

«Схожі вони на шайтана, коли мовив він до людини: «Не віруй!» Коли ж та стала невіруючою, він сказав: «А я відрікаюся від тебе, бо ж я боюся Аллага, Господа світів!»

(Сура 59, аят 16).

Шайтани серед людей

Вище ми навели деякі риси Шайтана у тому вигляді, у якому нам їх подає Коран. Шайтани серед людей прагнуть розповсюдити невіру, зіпсутість, голизу, прикрашаючи для людей їхню безсоромність, щоби вони постійно перебували у такому стані. Вони сіють сумніви, ведуть геть від істини, сіють чвари та суперечки серед мусульман. А коли люди навернуться до шайтана й підуть за ним, а потім, у Судний День, попросять його підтримки та допомоги, звернувшись до нього, він покине їх та зречеться їх. Таким чином він набуває характеру диявола й буде вважатися одним з його посіпак.

«Скажи: «Шукаю захисту в Господа людей, Володаря людей, Бога людей, від зла спокусника зникаючого, який зваблює серця людей, від зла джиннів і людей»».

(Сура 114, аяти 1-6).

Таким чином, кожен, хто витрачає свої сили на розповсюдження мерзоти серед людей, прикрашаючи її порнографічними картинами, розбещеними книжковими романами та літературою відверто непристойного змісту, той долучається до числа шайтанів у людському вигляді.

А той, хто пропагує невігластво у вигляді расизму (доісламське невігластво чи сучасне невігластво) з метою розділення *умми* (громади) Мухаммада ﷺ на декілька ворогуючих між собою націй — той також з-поміж них. Як і той, хто зводить людей зі шляху до раю та підштовхує їх до шляху до пекла, змушуючи їх забути про Аллага та Судний День.

«Скажи: «Господи! Шукаю в Тебе захисту від навіювання шайтанів, шукаю в Тебе захисту, Господи, щоб не стикатися з ними».

(Сура 23, аяти 97-98)

РОЗДІЛ XII

ВІРА У ПОСЛАНЦІВ

Коран повідомляє, що янголи, джинни та посланці є одними з творинь Аллага та Його рабами. Він їх створив. Він же ними й розпоряджається. Вони не вільні завдавати собі користі чи шкоди (не кажучи вже про когось іншого), хіба що тільки з Господнього дозволу.

Усі посланці — люди; вони, подібно до інших людей, народжуються, помирають, хворіють на одужують. Вони не відрізняються від решти людей ні будовою тіла, ні формою органів, ні системою кровообігу, ні ритмом серцебиття. Вони так само, як і всі люди, їдять та п'ють. Мабуть, єдина різниця (у даному контексті) між рештою людей та посланцями полягає у тому, що останнім не властиві якісь недуги чи зовнішність, яка не сприяє виконанню ними своєї місії (заклику — *да'уа*), оскільки це, фактично, суперечило б місії пророцтва.

Пророки (мир їм) не мають жодної ознаки божественності, оскільки божественність належить тільки Аллагові. Однак вони, на відміну від звичайних людей, отримують Одкровення. У відповідь на це Аллаг сказав в Корані:

«Невже подивовані люди тим, що Ми відкрили чоловіку з них самих: «Застерігай людей і сповіщай добру звістку тим, які увірували, що на них чекає справжня винагорода в Господа їхнього?» Невіруючі кажуть: «Воістину, він — справжній чаклун!»

(Сура 10, аят 2)

Людей дивувало те, що посланець призначався Богом з числа людей, і вони відмовлялися від віри, кажучи:

«Невже Аллаг посланцем призначив людину (таку ж смертну, як і ми)...?»

(Сура 17, аят 94)

Аллаг відповів, що посланець буває з того ж роду, до якого він посланий. Якщо його послали до людей, він має бути людиною.

«Скажи: «Якби янголи спокійно ходили землею, Ми би їм янгола посланцем з небес звели».

(Сура 17, аят 95)

Вони сперечалися зі своїми посланцями:

«Вони сказали: «Ви — тільки люди, такі, як і ми...» (Посланці їм відповідали так): «Ми — тільки люди, такі, як і ви, але Аллаг робить благо тому зі Своїх рабів, кому побажає...»

(Сура 14, аяти 10-11)

Тобто, Аллаг зробив їм благо, надіславши Божий устав, і звелів їм передати цю місію. Але люди всеодно дивувалися:

«Що ж він за посланець, якщо їсть він їжу та ходить базарами? Якби до нього був посланий янгол і разом з ним проповідував би!»

(Сура 25, аят 7).

У відповідь на ці аргументи Аллаг звернувся до Свого посланця Мухаммада ﷺ:

«І до тебе Ми не послали посланців, які не їли б їжі та не ходили базарами».

(Сура 25, аят 20).

А у відповідь, тим, що сумніваються, Він сказав:

«І кажуть вони: «Що ж янгол з неба не зведений до нього?!» Але якби Ми звели янгола, вирішилася б їхня справа одразу, і після цього не було б їм відтермінування. А якби зробили б Ми янгола (причетним до цих суперечок), то Ми б його послали у вигляді людини, і тим для них затемнили б сутність (питання), яке вони самі затемняють».

(Сура 6, аяти 8-9)

Сутність посланця

Посланець — це людина, якій даровано одкровення.

Аллаг Всевишній сказав Мухаммаду ﷺ:

«Скажи: «Я — людина, така сама, як і ви. Мені тільки відкрито, що ваш Бог — Бог Єдиний!...»

(Сура 41, аят 6)

Він у цьому аяті підтвердив його людську природу, використавши слова «я — людина», що виключають для нього нелюдські якості, а також підтверджуючи це значення словами «така сама, як і ви».

Фізично посланець подібний до вас, але не всі ми подібні до нього ні за його високоморальністю, ні за характером, ні за величчю. До того ж, якби Мухаммад ﷺ не був печаттю пророків, він неодмінно був би найвеличнішим з великих та героєм з героїв.

Однак, будучи людиною, чи може пророк помилятися так як ми? Спробуємо відповісти на це запитання (поміркувавши про ймовірність помилок у пророка).

Помилка під час передачі Божих слів та навчання Божому Законові. Подібна помилка є неможливою для жодного з посланців. Адже, передаючи Боже Одкровення чи навчаючи Божому Закону,

«...це не пристрасть говорить, адже це — одкровення, яке відкривається йому!»

(Сура 53, аяти 3-4)

Ще Аллаг каже:

«О люди! До вас прийшов посланець з істиною від Бога».

(Сура 4, аят 170)

Отримавши послання, пророк у жодному випадку не може скоїти провину чи те, що ганьбить справедливість,

великодушність чи повноцінність. Адже Аллаг призначив його чистим зразком для нас, щоби ми брали з нього приклад у нашій поведінці.

«Був вам у посланці Аллага хороший приклад...»

(Сура 33, аят 21)

Усі посланці неодмінно мають бути прикладом:

«Воістину, для вас вони є прекрасним взірцем...»

(Сура 60, аят 6)

Така якість передбачає безгрішність та досконалість посланця.

Помилка може статися, коли посланець намагається самостійно вирішити питання суспільно-релігійного характеру, щодо якого немає Божого Одкровення. Помилка такого типу у посланців є ймовірною. Однак Аллаг виправить подібні помилки; Він неодмінно відкоригує їх, вказуючи їм правильне рішення. Приклад — випадки зі сліпим чоловіком та з полоненими Бадру. В обох випадках пророк Мухаммад ﷺ вчинив на свій розсуд, але Аллаг не схвалив його рішення.

Я розмірковував про позицію Пророка ﷺ у ситуації, коли до нього підійшов сліпий. Я сказав собі: «А що, якби Аллаг не відкривав аятів з цього приводу (Сура 80, «Той, що насупився»), а про позицію Пророка було б повідомлено наймудрішим та політично зрілим особам того часу. Чи міг хтось із них розкритикувати його позицію, чи вони усі вирішили б, що така позиція — сама правильна?»

Справа в тому, що у цей час Пророк ﷺ спілкувався з визначними людьми, намагаючись переконати їх та прихилити на бік своєї місії, і тут прийшов один з його прибічників (сліпий) з одним не нагальним питанням, яке можна було спокійно відкласти та пояснити у будь-який інший час. Пророк ﷺ не став відповідати на це питання, поки не завершив свою розмову. Отже, хіба хтось інший вчинив би інакше? Чи може хтось у цьому світі вважати такий вчинок неправильним?

Не дивлячись на те, що за людською логікою Пророк вчинив правильно, цей вчинок був відхилений Божим Одкровенням, що було недосяжно для людського розуму. Фактично, Боже міркування не може мати недоліків чи викликати сумніви, тоді як людське міркування може бути звивистим та упередженим.

Те саме можна сказати про позицію пророка Мухаммада ﷺ стосовно полонених у битві при Бадрі, коли він погодився на їхній викуп (Сура 8, «Військові трофеї»). Ця позиція була неправильною з точки зору Божого Одкровення, але, не дивлячись на це, його рішення було б високо поціноване наймудрішими людьми. Однак такі випадки не можна вважати помилками, скоєними Мухаммадом ﷺ, котрий є одним із великих людей, це потрібно сприймати як доказ того, що Боже Одкровення вище земної мудрості.

Посланець може здійснити помилки в адміністративних та військових справах, оскільки він є людиною, думає та чинить як людина. Сподвижники запитували Мухаммада ﷺ у подібних випадках: «Чи було рішення прийнято за велінням Аллага через Одкровення чи просто на твій розсуд?» Коли він відповідав, що це не Боже Одкровення, а просто його думка, вони висловлювали свої точки зору, а він міг їх прийняти чи ні.

Для ілюстрації цього можна розглянути питання про вибір району дислокації військ у день битви при Бадрі. Сподвижники запитали: «О Посланцю Аллага, чи це розташування вже призначено тобі і нам не можна пересуватися ні вперед, ні назад? Чи ти вирішив прийти сюди згідно з твоїми власними тактичними міркуваннями?» Коли ж він відповів, що це його власне рішення, вони запропонували йому інший варіант, котрий одразу ж був ним прийнятий, після чого він відмовився від свого рішення. Подібна зміна рішення відбулася і під час іншої битви під час копання рову в Медіні, а також під час укладання перемир'я з племенем Гатафан у цій битві.

Посланець висловлював власну точку зору щодо поточних життєвих питань, як ремісничих, сільськогосподарських, так і медичинських. Звичайно, він міг помилятися, оскільки кожна галузь знання має власних спеціалістів. Наприклад, він припустився помилки, коли радив, як запилювати фінікову пальму.

Проте, у цьому немає нічого ганебного, оскільки велика людина, навіть якщо вона найбільший вчений, не може знати усього того, що знають спеціалісти у галузях промисловості, сільського господарства, торгівлі та інших галузях. А питання запилення фінікової пальми — суто сільськогосподарське, і Посланець صلى الله عليه وسلم випадково висловив свою думку, не зобов'язуючи приймати її, і не приписуючи її Божому Одкровенню. А зрозумівши свою помилку, він заявив: «Ви краще знаєте те, що стосується ваших світських справ».

Посланець не знає потаємного

Коран констатує, що посланець не має знання про метафізичний світ і те, що Аллаг звелів йому повідомляти людям про це:

«Скажи: «Я вам не говорю, що у мене скарби Аллагові, і потаємне мені не відомо, не говорю я вам, що янгол я. І я лише йду за тим, що мені відкрито в одкровенні».

(Сура 6, аят 50).

«Скажи: «Я не маю влади зробити собі добро чи заподіяти шкоду, хіба що побажає цього Аллаг. Якби я знав потаємне то примножив би собі добро, а зло не торкнулося б мене. Воістину, я — застерігач і добрий вісник для віруючих людей!»

(Сура 7, аят 188).

Посланець صلى الله عليه وسلم повідомив людям про це і прочитав їм ці аяти, котрі читаються в мечетях і під час молитов і сьогодні.

Посланців багато, а послання, фактично, єдине

Аллаг Всевишній згадав у Корані, що кожній нації Він дав посланця.

«І немає жодного народу, до якого не приходив би застерігач!»

(Сура 35, аят 24).

«Для кожного народу — свій посланець».

(Сура 10, аят 47).

Однак, Аллаг у Корані згадав не всіх, а лишень деяких із них.

«І були серед посланців від Нас ті, про яких розповіли Ми тобі, але були також і такі, про яких Ми тобі не розповіли».

(Сура 4, аят 164).

Усі посланці були послані, щоби поширювати віру у єдність Аллага та в Майбутній День і щоби дотримувалися Божих настанов. Тому Іслам має такі ж основи, як і попередні релігії, для поширення яких посилалися ранні посланці:

«Він встановив вам у релігії те, що заповів Нуху, те, що Ми відкрили тобі, те, що Ми заповіли Ібрагіму, Мусі та Ісі: «Тримайтеся релігії та не розходьтеся поміж собою в ній!» Важко багатобожникам те, до чого ти закликаєш їх. Аллаг обирає Собі того, кого побажає та веде прямим шляхом того, хто до Нього звертається!»

(Сура 42, аят 13).

Кожен посланець посилався до свого народу, щоби його мовою пояснити йому свою місію.

«Ми надсилали посланців тільки з мовою їхнього народу, щоби вони пояснили їм».

(Сура 14, аят 4).

Завершенням цих місій була місія Мухаммада, звернена до всього людства, він став печаттю пророків, і після нього не буде пророків, усі Божі одкровення після його смерті припинилися. Таким чином, на ньому була завершена релігія та милість Бога.

«Я завершив для вас сьогодні релігію (Ісламу), і виявив сповна Свою вам милість, і постановив для вас релігією Іслам...»

(Сура 5, аят 3).

Відповідь на питання: «Чому місія Мухаммада ﷺ — унікальна та завершальна?»

Хтось може задати таке питання: «Чому місія Мухаммада призначена для всього людства, а місії інших посланців — для відповідного народу? Як же так, що ця місія не підлягає скасуванню та виправленням до самого пришествя Дня Воскресіння, тоді як усі попередні місії підпали скасуванню та виправленню?»

Відповідь: Аллаг краще знає, адже ісламський закон (шаріат) є гнучким та придатним для будь-якої епохи та будь-якого часу. З одного боку, віровчення та акти поклоніння (ібадат) в Ісламі встановлені в категоричних текстах, які не підлягають ні зміні, ні виправленню, оскільки ці віровчення та акти поклоніння не потребують змін з часом і не підлягають узгодженню з різними традиціями та звичаями.

А з іншого боку, необхідно зазначити, що з питань, які стосуються законодавства, фінансів та управління, які підлягають впливові часу та традицій, Божі вказівки були викладені в загальних рисах як фундамент та опора будівлі, а її добудова була залишена на розсуд людей у відповідності з конкретною епохою та конкретним суспільством, за умови збереження цього фундаменту й опори. Ось коротко декілька прикладів.

Іслам передбачає, щоб правитель обирався волею народу і щоб він був наділений необхідними якостями, які дозволяють йому виконувати обов'язки управління. Він також повинен твердо дотримуватися ісламської конституції — Корану та радитися з компетентними та уповноваженими особами.

Кожному суспільству фактично була надана можливість вирішувати, як обирати своїх правителів та як призначати компетентних та уповноважених представників влади.

Іслам зобов'язує вершити справедливий суд між людьми. Але нам дана свобода вибору шляху до справедливості, визначення методу призначення суддів та правил провадження судового процесу. А що стосується договірних відносин, то були встановлені загальні правила, які гарантують права та привілеї обох сторін, правильність формулювання положень договору, для того, щоб точно висловити наміри кожної з них. Договори будь-якого типу, що завдають шкоди інтересам суспільства чи призводять до обману однієї з сторін, в Ісламі є забороненими. Однак нам надана свобода у розробці деталей усіх договорів. А що стосується приватних підприємств та фінансового співробітництва, це все схвалено Ісламом, якщо тільки немає Божого Одкровення, яке містить відповідну заборону, чи то воно не передбачає чогось незаконного за сутністю; у протилежному випадку це заборонено.

Іслам відчинив нам двері реформ. Будь-яка справа, до якої ісламський закон не зобов'язує і яку він не забороняє, але яка приносить користь для мусульманського суспільства і за якою мусульманський правитель прийняв рішення, як, наприклад, фінансові закони, основи судочинства, адміністративні інструкції (правила регулювання руху, муніципальні правила та ін.).

Отже, Іслам є настільки гнучким, що його можна застосовувати у всіх епохах та суспільствах. Однак деякі ісламські вчені більш пізніх епох з причини вузькості свого

мислення почали обмежувати людям те, що ісламський закон розширив, тим самим змушуючи їх (як сказав Ібн Аль-Кайїм) шукати вільного рішення, яке не узгоджується з Ісламом.

Ще один висновок: у часи ранніх посланців народи жили у віддаленні один від одного, маючи у якості засобів пересування лише верблюдів та коней. Тоді як народи, які жили в добу після послання Мухаммада ﷺ почали спілкуватися та зближуватися один з одним, а технічний прогрес дав можливість долати простір та відстані настільки швидко, що промова, виголошена у Нью-Йорку, може бути почутою в Китаї одночасно чи навіть раніше, ніж її почує той, хто сидить в аудиторії. Наукою встановлено, що електромагнітні хвилі (швидкість яких дорівнює швидкості світла) поширюються швидше, ніж звукові хвилі, які видаються під час розмови. Світ став немов би однією країною, а нації — єдиною нацією. Тому місія Ісламу могла би розповсюджуватися у всіх куточках світу, якби мусульмани з усією відповідальністю поставилися до її поширення.

Іслам не робить відмінностей між посланцями

Деякі люди, котрі заявляють, що вони йдуть за якДжібрілемимось одним посланцем, можуть упереджено ставитися до інших посланців. Однак Іслам зробив обов'язком кожного мусульманина шанувати усіх пророків та посланців (мир їм), тому будь-яка упередженість чи неповага по відношенню до одного з них суперечить сутності Ісламу:

«Посланець увірував у те, що зіслано йому від Господа його, а разом із ним — віруючі. Усі увірували в Аллага, в ангелів Його, у книги Його, у посланців Його: «Ми не проводимо межі між посланцями». Вони говорять: «Слухаємо та підкоряємось! Даруй нам прощення, Господи наш, і до Тебе — повернення!»

(Сура 2, аят 285).

Отже, мусульманин любить Мусу та 'Ісу (мир їм) так само, як він любить Мухаммада ﷺ, та ставиться до них з такою ж пошаною та повагою.

Юдей, який прийняв християнську віру, послану 'Ісі, не втратив Мусу, а разом з ним набув ще й 'Ісу. Християнин, який сьогодні навернеться до Ісламу, не тільки не втратить Ісуса й Мойсея, а набуде з ними ще й Мухаммада ﷺ.

Нехай благословить Аллаг Мухаммада ﷺ та усіх пророків і посланців.

Посланці в Корані

Мусульманин вірить, що Коран — слово Аллага, що воно послане Мухаммадові його мовою через янгола Джібріля, і що Мухаммад передав це послання людям у тому ж вигляді, у якому отримав його, і що обкладинка книжки уміщує весь Коран таким, яким він був посланий через янгола Джібріля. А той, хто заперечує щось із Корану чи сумнівається у ньому, вважається таким, що зрікся Ісламу.

В Корані згадані двадцять п'ять пророків (мир їм), їхні імена перераховані у п'яти аятах:

«Такі докази Ми дали Ібрагіму проти його народу. Ми підносимо на вищий ступінь, кого побажаємо. Воістину, твій Господь — Мудрий, Всезнаючий! І Ми дарували йому Ісхака та Якуба, і Ми вказали їм прямий шлях. А ще раніше Ми вказали прямий шлях Нуху, а з нащадків його — Давуду, Сулайману, Аюбу, Юсуфу, Мусі та Гаруну. Так Ми винагороджуємо тих, які роблять добро! А також Закарїї, Ях'ї, Ісі та Ільясу — усі вони з праведників! А також Ісмаїлу, Аль-Йасау, Юнусу та Луту — усіх їх Ми вивищили над світами!»

(Сура 6, аяти 83-86).

«Нагадай їм про Ідріса у цій Книзі. Воістину, він праведником був — пророком. І піднесли Ми його високо (над рештою)».

(Сура 19, аяти 56-57).

«...І до адитів — брата їхнього Гуда».

(Сура 7, аят 65).

«...І до самудян — брата їхнього Саліха».

(Сура 7, аят 73).

«...І до мадйанітів — брата їхнього Шу'айба».

(Сура 7, аят 85).

«І Ісма'іла, і Ідріса, і Зу-л-Кіфла... Усі — з терплячих».

(Сура 21, аят 85).

Ще Коран згадав про Адама, явно не називаючи його посланцем, але ми можемо зробити висновок з аятів, у яких він згадується, про те, що, швидш за все, він був посланцем.

Їх двадцять п'ять. Одні були згадані лише за своїми іменами, як Ідріс та Зу-ль-Кіфль, інші — з короткою оповісткою про них, як Ісмаїл, Ісхак та Юнус, а треті — з детальною розповіддю, як Ібрагім, Муса, Юсуф та 'Іса.

Усі розповіді про пророків у Корані є достовірними, і в них потрібно вірити:

«Такими є посланці. Одним із них Ми віддали перевагу над іншими. Є серед них такі, з якими говорив Аллаг, а деяких Він підніс на (вищі) ступені...»

(Сура 2, аят 253).

Чудеса

Плем'я курайш не могло повірити, що посланець Мухаммад ﷺ міг перенестись із Мекки в Єрусалим за одну ніч, і вважало це нісенітницею, оскільки транспортним засобом у ті часи були коні та верблюди, які не могли зробити щось подібне. Однак така начебто нісенітниця у наш час стала звичайним та нічим не дивним явищем.

Навіть якби найвидатнішим фізикам, які жили сто чи двісті років тому назад, сказали б, що люди зможуть літати на борту залізних та сталевих кораблів, перенестися через повітряну атмосферу у космічний простір, зможуть записувати розмову та виступ оратора й слухати цей звукозапис, коли їм буде завгодно (навіть якщо особи, котрі розмовляли чи виступали, померли), ці знавці сказали б, що це повний абсурд, хоча усе це здійснилося вже сьогодні і усім це відомо.

Як же здійснилося «неможливе»?

Відповідаючи на це питання, нагадаємо, що «неможливе» буває двох різновидів: перший — неможливе, що походить від невиконваності чогось на практиці, як у вище наведених прикладах. Другий — неможливе, що походить від логічної суперечності, як, наприклад, поєднування непеєднуваного (двох протилежностей), наприклад: буття та небуття. Адже одна й та сама людина не може одночасно бути присутньою та відсутньою в одному й тому ж місці. Ще один приклад — неможливе, що витікає зі спроби змінити сутність якогось об'єкта: адже один об'єкт не може мати дві сутності, адже книга не може стати ложкою, при цьому як і раніше залишаючись книгою.

Те, що неможливо чи нездійсненно за логікою, здійснювати ніхто й не подумає, тоді як неможливе на практиці стало можливим за допомогою науки — знання законів природи, встановлених Творцем для Всесвіту. А якщо це може зробити раб, хіба не зможе цього зробити Усемогутній Творець?

Безумовно, зможе. Здійснення «неможливого» для Аллага Всевишнього цілком можливо. Тому, переконавшись у джерелі інформації, ми повинні прийняти її як істину та повірити у неї.

Карам (Божа щедрість)

В Корані згадані три види прояву «неможливого». Перший вид втілюється через посланців (мир їм), коли їхні народи вимагали від них, щоб ті доводили достовірність своєї місії та підтвердили свою щирість. Це називається чудом (*му'джіза*). Ібрагіма (мир йому) вкинули у вогонь, але Аллаг змінив природу палючого вогню, зробивши його холодним та безпечним для Ібрагіма. Муса кинув свою палицю, і та перетворилася на змію; вдарив нею у скелю, і одразу ж з неї потекла вода; а коли він нею вдарив по морю, море розійшлося, і люди пішли ним. Іса оживляв мертвих з дозволу Господа, а також творив багато інших чудес, які згадані в Корані.

Другий вид втілюється у праведних людях. Наприклад, наявність їжі в міхрабі у Марйам чи перенесення за одну мить трону королеви Білкіз з Ємену в Палестину людиною, яка була знавцем Писання. Таке чудотворство називається *карама*.

І третій вид: «неможливе», здійснене невірним (*кяфіром*). Так, Самірі змайстрував синам Ізраїлевим теля з прикрас, яке видавало мукання. Такий вид називається спокусою (заманюванням).

Ми повинні вірити, що вказані три види існують, оскільки вони згадані в Корані, а також повинні вірити у всі деталі, які описані в Корані. А що стосується чудотворних діянь, приписаних наближеним до Аллага (авлія), то це усього лишень вість, яка може бути реальною й нереальною. Якщо подібна дія дійсно була зроблена одним з наближених до Аллага, то він неодмінно віруючий та богобоязливий, як це вказано в Корані:

«О так! Не знати друзям Аллага страху, їх ніколи смуток не огорне. Тим, хто увірував та був благочестивим...»

(Сура 10, аяти 62-63).

І якщо у ньому немає гріха, тоді ви можете увірувати в це, не несучи відповідальності перед Аллагом. А якщо ви вважали це нереальним та не повірили в це, у такому випадку ви також невинні перед Аллагом.

А якщо удаваний «Божий дар» передбачає непослух чи продемонстрований невіруючим чи неблагочестивою людиною, то його не можна називати даром від Аллага (чи Божою щедрістю — карама).

Чудеса та чари

Коли відбулося змагання між Мусою (мир йому) та чаклунами Фараона, вони кидали свої мотузки, які на очах у глядачів перетворювалися на змій. Потім Муса кинув свою палицю, і вона перетворилася на змію, яка пожерла тих змій. Чи рівноцінні ці дії? Хіба дія Муси була подібною до дій чаклунів Фараона?

Якщо обидві дії були рівнозначними, чому тоді чаклуни одразу ж повірили у Бога? Справа в тім, що дія чаклунів була обманом та ілюзією. Вони показали людям змій, хоча насправді мотузки та палиці не змінилися, тоді як палиця Муси (мир йому) дійсно перетворилася на змію. І якби тоді був фотоапарат і це можна було б зафіксувати, то на світлині була б видна одна справжня змія, а змії чаклунів виглядали б як мотузки.

Ось чому чаклуни так швидко увірували, адже вони побачили, що це не чаклунство, не ілюзія, не фокус, а щось справжнє, що справило на них величезне враження. В результаті чого вони усією душею увірували в Аллага. Їхня віра зміцніла до того, що, коли вони оголосили про неї, Фараон розцінив це як дещо досить приголомшливе та образливе

для себе. А коли вони уявили собі Всемогутність Аллага, в Якого вони увірували, для них стала очевидною облудність могутності та обожнювання Фараона.

Вони одразу ж змінили свій погляд на світ, і він постав перед ними у всій своїй минушості, тому вони не злякалися погроз Фараона розіп'яти їх та відсікти їм руки й ноги. У них зародилося почуття внутрішнього спокою, яке врятувало їх від паніки. Вони усвідомили, що Фараон володіє силою, здатною покарати їх тільки у цьому світі, а ця нетривала та хвилинна кара незрівнянна з вічною насолодою у майбутньому світі. Тому вони зневажливо кинули у вічі Фараону:

«...Кажі свій вирок! Але ж він чинний тільки в цьому житті!»

(Сура 20, аят 72)

Присягаюся Аллагом, я мрію, — хоча я й народився серед мусульман та предки мої були мусульманами, — щоби у мені була закладена така ж віра, як у чаклунів Фараона, що народилася всередині них протягом лічених хвилин після прийняття ними Ісламу.

Поняття «Іслам» має три аспекти: широкий, вузький та особливий. У цьому контексті поняття «мусульманин» також може мати три значення: 1) широке — «той, хто підкорився Богові», тобто кожен, хто відгукнувся на заклик одного з посланців Бога, будучи його сучасником; 2) вузьке — той, хто пішов за посланням Мухаммада صلى الله عليه وسلم; 3) особливе — значення, згадане в хадисі про Іслам, іман (віру) та іхсан (вдосконалення у поклонінні Богові).

Чудеса Мухаммада صلى الله عليه وسلم

Йому було дано два великих чуда: Коран та досконалу мораль, які дозволили йому втілити у собі ідеал особистості в Ісламі. До того ж його біографія сама по собі є чудом.

Він був такою ж людиною, як і інші люди, і Аллаг звелів йому оголосити про це, щоби люди не обожнювали його і не приписували йому божественних якостей. Його Всемогутній Господь звелів йому:

«Скажи: «Воістину, я — така сама людина, як і ви. Тільки відкрито мені, що Бог ваш — Бог єдиний...»

(Сура 18, аят 110)

Тобто людина, подібна до нас за загальнолюдськими критеріями. Однак у всьому людському роді немає людини, подібної до нього за величчю. Серед усіх синів Адама Аллаг створив тільки одну людину з подібними якостями, ім'я якої — Мухаммад (нехай благословить його Аллаг, і його пращура Ібрагіма, і Мусу, і Ісу, і усіх пророків).

Буде несправедливо по відношенню до Мухаммада та по відношенню до істини порівнювати його з будь-яким із міриадів великих людей, імена яких яскраво сяяли з самого початку історії. Адже будь-хто великий був відомий тільки завдяки якимось конкретним виявам величі: одні мали великий розум, але були людьми нечулими та недорікуватими; інші були наділені красномовством і творчою фантазією, але мали посередні розумові здібності; треті були чудовими командирами й адміністраторами, але з розбещеною моральністю та безсоромною поведінкою. І кожен з нас може переконатися у цьому, читаючи життєписи Олександра Дюма, Бодлера, Байрона та усіх європейських правителів, починаючи з Наполеона Бонапарта й закінчуючи самими маловідомими з них.

Наш пророк Мухаммад ﷺ був єдиним, хто втілював у собі велич у всіх відношеннях. Багато інших людей мали свої «темні плями» та слабкості, які вони намагалися приховувати, побоюючись, що це стане відомо громадськості. Це «плями», пов'язані з їхньою пристрасстю та сімейними відносинами чи такі, що вказують на їхню слабкість та вади.

Мухаммад ﷺ — єдиний серед усіх, чия біографія — немов розкрита книга, у ній немає жодної прихованої сторінки і жодного закресленого рядка, кожен може прочитати у ній те, що його цікавить.

Він був єдиним, хто дозволяв своїм сподвижникам повідомляти про нього все, що з ним відбувалося. Вони описували його таким, яким бачили: у години його задоволення та радості, у години його людської слабкості, у години його нервування, бажання та душевного хвилювання.

З розповідей його дружин можна також дізнатися про його сімейне життя. З його дозволу 'Айша розповідала про усі подробиці їхнього сімейного життя, не випускаючи нічого, оскільки усі його дії та вчинки скоювалися у відповідності з Божим Законом та настановою. Якби не моє збентеження перед жіночою та юнацькою аудиторією моїх читачів, я би розповів про деякі детальні епізоди. До того ж, про усі ці аспекти можна прочитати в книгах *хадисів*, *фікху* та *сіри*. Ви можете прочитати книгу про суто особисті сторони його життя: про його звички, пов'язані з їжею, вдяганням, про те, як він спав, як випорожнювався та очищувався.

Отже, покажіть мені іншу велику людину, яка б наважилася привселюдно оголосити: ось моя біографія і всі мої діяння, читайте й повідомляйте про них друзям та недругам; прихильно сприйму будь-яку критику!

Покажіть мені іншу велику людину, біографія якої була б описана у таких деталях та зберігалася б недоторканою впродовж 14 сторіч, як у нашого Пророка?

Велич може полягати в характері, моральних чи особистих якостях, чи у величезному подвигіві великої людини, чи ж у її інтелектуальному блискі, залишеному як спадок в історії її народу та усього світу.

Кожна велика людина наділена якоюсь із цих якостей, які дають можливість оцінити її велич, тоді як велич

Мухаммада ﷺ оцінюється усіма цими критеріями, оскільки він увібрав у себе усі сторони величі: він великий за якостями, великий справами, великий за залишеним ним спадком.

Потрібно ще враховувати той факт, що великі люди можуть служити тільки своєму народові, приносячи стільки ж користі йому, скільки шкоди іншим народам. Наприклад, велич військових героїв та завойовників. Велич також може бути світовою, але в обмеженому аспекті: у відкритті одного з численних законів, встановлених Аллагом у природі, які Він приховав від нас, щоб ми задіяли свій розум та прийшли до них; чи в отриманні певних ліків для лікування якоїсь хвороби, у встановленні якоїсь філософської теорії; чи у створенні літературного шедеву, геніальної повісті чи поезії...

А велич Мухаммада ﷺ була всеохопною за широтою, та за галузями знань.

Він увірував у все, що сам проповідував. Нам відомо багато проповідників з минулого та сучасного, справи яких, скоєні подалі від людських очей, суперечать тому, що вони так гучно проповідують, а природа їхньої душі виявляється в години їхньої слабкості: пристрасті, страху, гніву, голоду, спраги, бідності. У такі хвилини вони можуть повністю забути те, чому навчали. Я не буду розповідати про когось із них. Розповім про самого себе.

Під час читання лекції чи написання статті я намагаюся вивищитися, закликаючи людей твердо триматися істини, добродійності та праведності. Але варто мені тільки досягнути деякого вивищення, як раптом я відчуваю себе під натиском душі, що спонукає до зла. І я знову спускаюся на землю, до звичайного життя. Люди, помітивши таку поведінку ораторів та проповідників, припиняють звертати увагу на їхні виступи, в результаті чого проповідь втрачає свою цінність та гідність.

Що стосується нашого пророка Мухаммада ﷺ, він жодного разу не запросив людей слухати змістовну лекцію про пояснення сутності ісламських законів. Він не заснував

школу з релігійною програмою та не вів заняття гуртка проповіді. Однак він повідомляв одкровення, які посилалися йому, скрізь: вдома, в мечеті, по дорозі. Він закликав до добра й забороняв зло. Він висловлював це язиком і справою. «Його характером був Коран...» (Ахмад, зі слів 'Айші). Ми не замислюємося над цим простим реченням. А воно бач означає, що будь-яка його дія, кожна риса його характеру були подібними до промовляння аятів Корану, читанню лекції й заняттю гуртка для навчання та проповіді, оскільки його поведінка цілком і повністю відображала те, до чого він закликав.

Він вистоявав нічну молитву так довго, що ноги його пухнули. Він постійно просив допомоги у Аллага. 'Айша якось одного разу запитала його: «Хіба Аллаг не вибачив тобі колишні гріхи та майбутні?» На що він відповів: «А хіба мені не слід бути вдячним рабом?» (Бухарі). Усі його дії були поклонінням Богові, оскільки усіляке прагнення до добра та запобігання злу і будь-яке сприяння інтересам суспільства з єдиним наміром — прагнути до Лику Аллага — буде зараховане цій людині як поклоніння.

Досить навести один приклад щодо його впевненості у тому, що він проповідував, і щодо неухильного дотримання цих принципів, які були для нього вищими усіх інших міркувань. Але, перш ніж розповісти про це, давайте послухаємо наступний вступ.

Припустимо, що дівчину із самої шляхетної родини звинуватили у грабунку. Чи посадять її до в'язниці, як саджають циганку, що скоїла подібний грабунок? Швидш за все, що ні! Багато з представників знаті заступатимуться за неї, щоб цей злочин не підлягав розголосу чи щоб до неї виявили поблажливість у суді та пом'якшили присуд.

Аналогічний випадок мав місце і за життя Посланця ﷺ. Одна дівчина з видатної родини вождя Халіда ібн аль-Валіда, якого прозвали «єдиний» (на знак того, що його родина була однією з найбільш шляхетних та відомих мусульманських

родин) крала й була визнана винною, після чого їй оголосили присуд. Незабаром деякі люди почали звертатися до Пророка ﷺ із заступництвом, думаючи, що він завдяки своїй великодушності та схильності до прощення помилує її. Але таке заступництво тільки розсердило його. Він нагадав їм про те, як попередні народи були знищені за те, що людину зі шляхетної родини, яка скоїла злочин, не карали, але якщо його робила проста людина, то її карали. І зробив наступну подивугідну заяву, яка заклала один з непорушних принципів в Ісламі: «Присягаюся Аллагом, якби Фатіма, дочка Мухаммада ﷺ, вкрала, я би відрубав їй руку» (Бухарі). Цей принцип покінчив із втручанням у законні рішення.

Така позиція була для нього нормальною, оскільки він жив тільки заради своєї місії Заклику (да'уа) та займався лише цією місією. Він цілковито віддавався служінню тому, що було йому послано. Усі його зв'язки з людьми, такі як родинні зв'язки, дружба й вигода, уривалися, якщо вони суперечили його місії да'уа.

Мухаммад ﷺ віддалився від того, чого люди пристрасно прагнули, у тому числі й від їжі та одягу. Він віддалився від будь-якої пристрасті, що властива душі. Однак він не прагнув до аскетизму чи голодування, як роблять ті, хто претендує на побожність. Він не завжди ходив у поношеному вбранні, намагаючись виділитися таким чином. Він їв усе, що йому приносили з благословенної їжі, яка не заборонена Божим Законом, а якщо вона була йому не до смаку, він не їв її, але й не паплюжив, і ніколи не цурався якоїсь їжі. А якщо у нього їжі не було, він терпів голод, а якщо голод виснажував його, тоді він прив'язував камінь до свого живота (для полегшення страждань).

Що стосується одягу, він не дотримувався певного стилю чи певного кольору та якості. Іноді він вдягав на шапку чалму, іноді — щось одне. Як правило, він носив сорочку, *izar*

(фартух), *ріда* (халат), *бурд* і *джуббу*, при цьому остання не була відомою нам широкою верхньою одежиною з широкими рукавами, а була вузькою з вузькими рукавами. Його чалма не була відомою нам сьогодні чалмою, а такою, яку вдягають мешканці Хіджазу: довгий шматок тканини, обмотаний навколо голови, а коли не було необхідності в чалмі, цю тканину він накидував собі на плече. Така чалма може бути використана для різних потреб у мирний час чи для зв'язування полоненого у військовий час. Іноді він залишав вільно висіти кінець чалми. В Аравії, з урахуванням погодних умов, тобто палючого сонця, необхідно було вдягати чалму для захисту голови. Звідси походить приказка: «Чалми — корони арабів». Стосовно кольору: він не дотримувався певних відтінків. Так, у день завоювання Мекки на ньому була чорна чалма.

В Ісламі забороняється тільки той одяг, який оголює ту частину тіла, яку не можна показувати. Мусульманка не повинна показувати нічого, окрім обличчя та кистей рук. Чоловікам заборонений шовк. Мусульманин чи мусульманка не повинні вдягатися в одяг, який носять представники інших релігій, з наміром бути схожими на них. Наприклад, вдягатися в одяг монахів та жерців. Чоловікам не належить вдягатися у суто жіночий одяг чи навпаки — жінкам у чоловічий. Окрім того, треба уникати надмірних розкошів та витратності в одязі. За винятком цього, будь-який одяг в Ісламі є дозволеним.

Посланець ﷺ не наклав заборони ні на прекрасні дари Аллага, ні на принади земного життя, якими наділив нас Аллаг. Він не відмовлявся від них, якщо вони були йому доступними, але й не прагнув їх, не захоплювався ними й не вважав їх самою головною турботою свого життя.

Ще він вивищувався над пристрастю до багатства та величі. Відомо, що плем'я *курайш* було ладне дати йому стільки багатства, скільки б він забажав, якби він прагнув багатства, і дати йому силу й владу, якби він хотів влади.

Вони спокушали його різними подібними пропозиціями, щоби відволікти його від дорученої йому місії. Однак він наполегливо відмовлявся від цих пропозицій, відчуваючи співчуття та жалість по відношенню до тих, хто їх робив.

Посланець ﷺ піднісся над плотською пристрастю. Однак питання про жінок уводило у спокусу деяких сходознавців, які своїм коротким земним розумом досліджували його життя за критерієм «величі». Вони використовували той факт, що він одружився з дев'ятьма жінками, як підставу для того, щоби стверджувати, що він, начебто, був «заклопотаним чоловіком». Вони оцінювали його за тими ж критеріями, за якими оцінюють інших діячів слова та шаблі. Наприклад, Наполеон, відчуваючи пристрасть по відношенню до жінок, змусив цілу націю служити звідниками та сприяти йому в отриманні руки коханої польської дівчини Марії Валевської. Понад те, він змусив її батька допомогти йому, щоби домогтися жаданого гріха, і зробив незалежність Польщі ціною цієї розпусної пристрасті. Це ще не все, в історії є багато великих людей, подібних до Наполеона, таких як, наприклад, Олександр Дюма, Байрон, Гете, Бодлер та інші, біографії яких відгоняють поганими сексуальними скандалами. І ці сходознавці, не вивчивши ні психології, ні історії життя Мухаммада ﷺ, зі властивим їм менталітетом почали вивчати біографію Посланця Аллага та дійшли висновку про те, що він був таким же хтивим, як і інші. До того ж, їхні висновки були упередженими та свідчили про неповагу до моральності.

Плотські поривання найдужче виявляються в людині з віку статевої зрілості до двадцятип'ятиріччя. У такому віці кожна грамотна людина — юнак чи дівчина — повинна бути обережною з усім, що уводить у спокусу: оголення краси, багатогодинні роздуми про це, спільне перебування юнаків та дівчат навіть під приводом освіти чи навчання.

Отже, давайте подивимося яким чином поведив себе наш Посланець ﷺ у цьому віці! Чи збився він зі шляху? Чи

захоплювався тими насолодами, якими захоплювалися його ровесники, враховуючи, що він був вільною людиною, яка жила у вільному суспільстві, яке у той час не підкорялося ніякій релігії чи закону? Він був вільним робити усе, що бажав.

Як вже відомо, біографія Мухаммада ﷺ була відкритою книгою для друзів та ворогів, для кожного критика. Тому чи може хтось стверджувати, що він у розквіті молодості захоплювався хтивими чи розпусними задоволеннями? Кажуть, що одного разу він мало не вирішив розвіятися так, як це робили його ровесники, але, на щастя, Аллаг утримав його від цього. Він приспав його, таким чином не давши йому цього зробити. А якби він зробив якусь мерзоту чи непристойність, чи стали б погани-вороги мовчати, тим більше, що вони прагнули боротися з ним за допомогою будь-якого засобу та шкодити йому?

Наш Пророк ﷺ одружився, коли йому було двадцять п'ять років, але чи взяв він собі за дружину прекрасну незайманку? Ні, він одружився із сорокарічною вдовою віку його матері. До того ж, більшість його дружин були вдовами на той час, і він одружився з ними тільки з благочестивих мотивів. Аллаг дозволив йому мати більше чотирьох дружин, даючи йому тим самим більше прав, ніж іншим мусульманам. Але Аллаг не дав йому права, наданого кожному мусульманину, тобто права на розлучення.

Безумовно, плотська енергія не є вадою, понад те, вона — один із виявів чоловічої сили. Але вада виявляється тоді, коли чоловік опанований однією лише плотською пристрастю, живе тільки заради неї та вдовольняє її незаконним шляхом.

Супротивники Ісламу часто наводять розповідь про одруження Пророка ﷺ із Зайнаб, намагаючись відшукати у цьому якусь помилку, спотворюючи факти чи неправильно їх тлумачачи. Тому їхні твердження, фактично, не заслуговують на увагу.

Зайнаб була красунею, родичкою Пророка ﷺ. Якби він постійно думав про неї, то міг би одружитися із нею з самого початку, що було б найвищою честю для неї самої та її батьків. Але Пророк ﷺ сам сприяв тому, щоби Зайнаб одружилася із Зайдом. Божа воля постановила, щоб її шлюб став важливим уроком для всіх мусульман. Перший урок — випробування її самої, а другий — випробування Пророка ﷺ та його вчинок як приклад для інших.

По-перше, Іслам прагнув зліквідувати аристократичні гордості та класову дискримінацію шляхом одруження Зайнаб — дівчини із самої шляхетної арабської родини — із Зайдом — полоненим, який свого часу був всиновлений Пророком ﷺ та згідно з суспільними критеріями того часу вважався не гідним її. Одначе, їхній шлюб відбувся, адже сам Пророк ﷺ попросив її руки від імені Зайда, і її родина ніяк не могла відмовити цій пропозиції, хоча така згода далася їм аж ніяк не легко. Отже, їй було важко пристосуватися до свого нового життя, яке перетворилося на суцільну смугу соціальних несумісностей. У кожного із партнерів у шлюбі було бажання взяти розлучення. Але Пророк ﷺ на відріз відмовив їм у цьому, сказавши Зайдові: **«Ти повинен утримати дружину при собі та боятися гніву Господа...»** (Сура 33, аят 37). Саме так згадує Коран про цю історію.

Але чаша терпіння переповнювалася та переливалася через край, єдиним виходом було розлучення... і нарешті Зайд дав його.

Тут починається друге випробування, до того ж, найважче, і весь тягар упав тут на самого Пророка ﷺ, коли той одружився із Зайнаб, щоби таким чином покінчити з основними принципами звичаю, який тоді існував, всиновлення та показати світові, що, по-перше, будь-яка людина має право одружуватися із колишньою дружиною свого всиновленого сина, і, по-друге, що всиновлений син не повинен прирівнюватися за статусом до рідного. Це було важке випробування для Мухаммада ﷺ,

який не бажав носити на собі тавро суспільного осуду за те, що він одружився з дружиною свого усиновленого сина. Він терпляче витерпів це випробування, виконуючи Божу волю.

Справа не в тім, як саме критики Ісламу уявляють це собі та тлумачать. Їхні висновки про цей випадок є справжньою нісенітницею та не заслуговують на жодну увагу. Я ж коротко згадав цю історію, щоби пояснити істину для тих, хто її не знає.

Людська сила виявляється самими різними шляхами: тілесною силою людина долає фізичне навантаження, силою серця перемагає суперників. Ще є найбільша сила, яка перемагає те, що є сильнішим від фізичного навантаження та суперників, — це моральна сила, яка полягає у перемозі над душею з усіма її звичками, інстинктами, пристрастями та схильностями.

Це всім відоме психологічне питання. Наш Пророк різному визначав сутність сили, яка застосовується у різних випадках, і один із його висловів став прислів'ям: «Сильним є не той, хто сильний у борні, але той, хто володіє собою у гніві» (Бухарі). Ця істина всім відома. Якщо силу, необхідну для подолання ворога, оцінити в один бал, то сила, яка необхідна для того, щоб подолати гнів та загасити його вогонь у грудях, перевищує першу у сто разів. Ви самі можете у цьому переконатися. Підійдіть до сердитої людини, засліпленої гнівом до такого стану, що вона вже нічого перед собою не бачить, і спробуйте їй нагадати про пристойність, смирення та прощення. Чи знайдеться хоча б один із тисячі, хто у цьому випадку відгукнеться на ваші слова?

Уявіть собі, що ви проповідник, і хтось вбив найдорожчу та найулюбленішу для вас людину, а потім до вас, як до проповідника, прийшов той самий вбивця, який відгукнувся на ваш заклик. Чи зможете ви забути, скільки сліз пролили ваші очі через вбитого друга і скільки сліз пролило через нього ваше серце?... А потім, чи зможете ви його вибачити?

Пророк ﷺ помилував Вахші (вбивцю Хамзи), коли той прийняв Іслам. Хоча людська природа Пророка ﷺ взяла гору над рештою його почуттів, але це зовсім не суперечило нормам Ісламу та не завдало жодної шкоди Вахші: Пророк сказав йому: «Не трапляйся мені на очі». Тоді той не став траплятися йому на очі.

Ще послухайте розповідь про Хінд — дружину Абу Суфйана. Її ненависть до Пророка ﷺ та його місії сягнула того, що вона зробила те, чого не зробить жодна жінка, жодна людина, жоден вовк чи тигр: вона розпорола живіт вбитого Хамзи, та, видерши з нього печінку, почала жерти її... Але Пророк ﷺ, недивлячись на її страшні злочини у боротьбі проти нього, усе ж таки вибачив її; вона принесла йому присягу, як посланцю Аллага, і він прийняв її до громади Ісламу.

Ви, звичайно ж, знаєте, як погано до Пророка ﷺ ставилися мешканці міста ат-Тайф, але коли вони прийняли Іслам, він так само пробачив їх.

А ось найбільш великодушний подвиг та найвищий ідеал у всій історії — загальне прощення, надане Пророком ﷺ мешканцям Мекки, які чинили йому багато горя, як і його сподвижникам, та багато лиха — його тілу, душі та вірі, зводили різні наклепи на нього самого та на його сподвижників, оголошували йому бойкот, заганяли його в ущелину, розкладали колючки на його шляху, кидали на нього верблужі нутрощі, коли він робив земний уклін (*саджда*) під час молитви, і насміхалися над ним. Ці агресивні дії тривали не один день і не два дні, не один і не два роки, а цілих тринадцять років.

Згодом вони воювали з ним, чинили різанину його родичам та сподвижникам доти, доки він не переміг їх і не взяв у полон. Він полонив їх та вишикував перед собою навколо Кааби, покірних та безсилих... І настав час розплати... Ні, слово «розплата» тут швидш за все є недоречним, краще сказати «час законного присуду за цілу низку послідовно скоєних

агресивних та принизливих дій». У такому становищі він запитав їх: «Як ви думаєте, що я з вами маю намір зробити?»

Вони згадали все, що зробили, і знали, якого присуду заслуговують. Однак вони ще знали й добрий характер Мухаммада ﷺ та його ідеали. У відповідь сказали: «Благородний брат і благородний племінник».

Вони мовчки стояли в очікуванні рішучого і суворого присуду. При цьому, якби він виніс усім їм смертний вирок, не знайшлося б нікого з істориків, дружніх чи ворожих, хто дорікнув би йому за це хоч одним словом. Однак Мухаммад ﷺ виніс зовсім інший вирок, що здивувало його сучасників та людей усіх наступних поколінь. Він оголосив: «Йдіть, ви вільні».

Жаль, що я так коротко описав цей епізод. Мені хотілося б написати цілий розділ про це, щоби дати вам чітке уявлення про великодушність Пророка ﷺ. Адже така позиція потребує зусиль десяти тисяч борців!

Я здивований, чому пізні автори його життєписів так дуже захоплювалися дарованими йому Божими чудесами, вдавалися у всі їхні подробиці, а деякі з цих чудес просто приписувалися йому, і навіть усе це було потрібно? Хіба не є великим чудом будь-який фрагмент його біографії та будь-який бік його особистості?

І що то є чудо взагалі? Хіба це не те, чого не може зробити звичайна людина?

Його чесність та щирість були чудом. Мені не хочеться перелічувати вам багато прикладів, оскільки вони займуть досить багато місця. Але варто навести лише один приклад. Про цей приклад я читав сотні разів, згадуючи як повідомлення буденного порядку. Але раптом я збагнув, що це воістину чудо. До того ж, біографія Пророка ﷺ є сповненою таких повідомлень.

Отже, виходячи з Мекки до Медини, Пророк залишив замість себе свого брата у других Алі, щоб той повернув

курайшитами майно, яке ті довірили Мухаммаду на зберігання. Ви коли-небудь замислювалися над цим? Чому воно повинно бути повернуте курайшитами, а не мусульманам?

Справа в тім, що коли Пророк ﷺ залишав Мекку, там на той час залишалось тільки декілька мусульман, і він був майже останнім, залишаючись у Мецці подібно до капітана судна, що сіло на міліну. Він не залишить корабель, поки всі пасажери не будуть висаджені на рятувні човни. А ось одна чеснота, про яку мимохідь згадаємо у цій книзі:

Уявіть собі два ворогуючих табори, що задіяні у жорстоких боях: словесних, ідеологічних та на полі бою. Недивлячись на це, один табір хоче зберігати своє майно й документи у одного з членів протилежного табору, оскільки не вдалося знайти іншої довіреної особи.

Чи чули ви коли-небудь про подібний випадок? Хіба могли вони довіряти своєму ворогу, якби його особисті чесноти та відповідальність за довірені йому справи не були одним з безсумнівних його чудес?

Це був Мухаммад ﷺ!

Ще приклад. День битви при Бадрі. Пророк ﷺ пішов оглянути бойові загопи перед боєм, тримаючи в руці дерев'яну палицю. І побачивши одного солдата — Савада Ібн Гузайя, що виступив із шеренги, штовхнув його палицею в живіт і сказав: «Стань на місце, о Саваде!»

Той сказав: «О Посланцю Аллага, ти завдав мені болю, а Аллаг послав тебе добрим вісником істини та справедливості!»

Уявіть собі таку картину: рядовий солдат звертається до свого головнокомандувача з такими словами. Як, на вашу думку, той відреагує на слова солдата? Покарає його? Відвернеться від нього? Чи виявить благородство й вибачить його? Чи ще скаже цьому солдатові: «Вибачте, будьте ласкаві!»

Який з цих варіантів обрав Пророк ﷺ? Він зробив те, чого ніхто не зробить, що навіть нікому в голову не прийде, — він оголив свій живіт і, давши йому палицю, сказав: «Зроби мені у відповідь те саме», тобто завдай мені такого ж болю, як я тобі.

Ось таким був Пророк! Він дозволяв іншим розраховатися з ним, недивлячись на те, що він був провідником людей. Його біографія — ціла низка чудес. Усім великим людям, разом узятим, не вдалося залишити після себе подібної біографії, у якій все підтверджує його гідність та велич: його тілесна сила, звитяга, великодушність, терплячість під час поразки та самовладання у гніві.

Він був таким наполегливим у суворих боях, що герої з його сподвижників шукали у нього захисту, таким хоробрим, що найзвитяжніші люди відчували себе безсилими перед ним, скромним перед бідними та приниженими, і, до того ж, був завжди готовий допомогти вдовам та літнім людям.

Він був таким великим у визнанні істини та правдивим у передачі Божого Одкровення, що сміливо передавав навіть ті аяті, які містили вказівки на його помилки та дорікання на його адресу. Він був великим у дотриманні своїх обіцянок та дотриманні даного ним слова, як би важко йому не було та незалежно від того, яких інтересів це торкалося — його особистих чи державних.

Він був великим у своїй особистій поведінці та почуттях. Він той, хто встановив етикет прийняття їжі та гігієнічні правила. Перебуваючи серед своїх сподвижників, він навчав їх та працював з ними разом, жив як вони, питав їхньої поради та слухав їх, сідав де було вільне місце, навіть із самого краю, так що іноді гість, який приходив його відвідати, був змушений оглядати присутніх, питаючи: «Хто з вас Мухаммад?»

Наш Пророк ﷺ не відрізнявся від них ні позою, у якій він сидів, ні своїм одягом. Він був рівним їм у всьому: у своєму шанобливому та чесному ставленні до жінок, по відношенню

до своєї родини, у своїх щирих жартах та відвертості. Він був близьким для всіх сердець завдяки своїй скромності, відмовляючись вивишуватися над ними подібно до царя.

Він не дозволяв своїм сподвижникам вставати на знак пошани перед ним. Він звик турбуватися про свої домашні справи, навіть якщо сам ремонтував своє взуття.

Він вів скромне життя, утримуючись від багатства, хоча воно було для нього доступним. За бажання він міг би мати чудовий палац з усіма зручностями, який перевершував би палац Кісри чи палац римського імператора. Однак він віддавав перевагу майбутньому світові.

Будинки, у яких жили його дев'ятеро дружин, мали довжину не більше ніж двадцять п'ять метрів. Будинок Айші — усього одна кімната з необпалених цеглин та глини, яка була такою вузькою, що коли вона спала, Мухаммаду ﷺ не вистачало місця для молитви, а коли він молився, то відсував її ноги у бік, щоби мати можливість зробити земний уклін.

Що стосується їжі, то, за словами Айші, «один-два місяці не запалювався вогонь, щоби спекти хліб». А коли її запитали про те, що ж вони тоді їли, вона відповіла: «Фініки й воду!» Такою була їжа сім'ї Посланця Аллага.

Що стосується його красномовності та виразності, то він був найбільш красномовним та виразним оратором.

Усі вищеперелічені якості підтверджують, що наш Пророк ﷺ був незвичайною людиною і що Аллаг Всемогутній обрав його для такої виняткової місії і зробив його Печаттю пророків тільки після того, як Він усебічно підготував його для такого завдання, зробивши його найунікальнішим серед синів Адама та незрівняним за своїми особистими чеснотами.

Аллаг краще знає, де й кому довірити Свою посланницьку місію.

РОЗДІЛ XIII

ВІРА В КНИГИ

Коран

Коран є пророчим чудом Мухаммада ﷺ.

Ті, хто приписує Коран авторству Мухаммада, стверджуючи, що він склав його сам, не визнають його пророком, однак наділяють його божественністю, а ми, мусульмани свідчимо, що: «немає божества, крім Аллага і що Мухаммад — Його раб та посланець». Коран не міг бути складений людиною, а міг бути лише посланий Аллагом. Тому, хто заявляє, що Мухаммад написав Коран, той обожнює його.

Хіба це не так? Адже Мухаммад ﷺ був простою людиною, що не вміла ні читати, ні писати. Він ніколи не ходив до школи, у його місті навіть і не було шкіл. Понад те, він виріс не у великому культурному місті, а в поселенні, що було приховане темними горами за пустельними пісками, у віддаленому та невідомому місці. Ніхто у цьому поселенні не був знайомий з грецькою чи римською філософією, індійською чи перською літературою. У ньому не було жодного вченого, ані діяча культури, навіть жодної грамотної людини, яку можна було б прирівняти до самого звичайного мислителя того часу.

Він ніколи не залишав цього поселення, хіба що тільки бував у аш-Шамі (Бусрі) на території Хаурана — поселенні величиною з Мекку чи трохи більшому. Там він спинався на один чи декілька днів!

Чи могла подібна людина створити таку працю як Коран?

Ви знайомилися з біографіями талановитих та геніальних людей, з історією різних націй усіх епох. Чи є в них щось подібне?

Моцарт, не досягнувши десяти років, створив музичний твір, а відомий арабський поет Башшар у такому ж віці писав вірші, Шекспір також залишив нам літературний шедевр, хоча не був ще тоді серед видатних літераторів та просвітлених людей. Усе це можливо. Невідомий юнак може написати чудову повість чи розвинути нову наукову теорію, тому що він геніальний, адже геніальність — це не щось таке, що властиве лише інтелігенції чи випускникам університетів. Вона може з'являтися у самому неочікуваному місці. Ті геніальні люди, які є відомими у різних галузях науки, літератури та мистецтва, тим самим вже випередили свій час, наприклад, на одне сторіччя, перевершивши своїх сучасників на п'ятдесят чи навіть на сто відсотків. Але їхня перевага має логічну межу.

У всій історії не знайдеться людини, яка, живучи в таких же умовах, як і Мухаммад ﷺ, змогла би представити книгу, яка з точки зору літературної майстерності містить епізоди, які є вершиною художнього слова; з точки зору теології та відомостей про потаємне — досі нікому не відоме, незбагненне для людського розуму. Вона розкриває закони та явища в природі, невідомі нікому з людей, ні в ті часи, ні в наступні сторіччя; деякі з них були відкриті тільки через сторіччя, а деякі ще й досі не відкриті.

Ця книга, якою Аллаг звелів Своєму Пророку ﷺ кинути виклик усім людям. Він закликав людей та джиннів написати десять подібних сур (*Сура 11, аят 13*) чи хоча б одну суру (*Сура 2, аят 23*), але їм це не вдалося. Цей виклик залишається у силі досі, і досі ніхто не може написати чогось подібного.

Вищість Корану вже твердо встановлена. І зовсім недоречно, як це роблять стилісти, вишукувати ті місця, які відповідають критерію «художньої красномовності». Адже перевага полягає не тільки у його лексиці, не тільки у потаємних вістях і не тільки в окремих неперевершених питаннях. Вищість у ньому — усебічна, як, наприклад, красива жінка. Її краса — це не тільки колір шкіри, не тільки очі та не якась частина її тіла, її краса сприймається в цілому.

Однак, кожен, хто читає Коран, може побачити його вищість зі своєї власної точки зору та в залежності від своїх здібностей.

Один відомий начальник паспортного столу, почувши наступний аят Корану, оголосив себе мусульманином:

**«Невже людина думає, що Ми не зберемо її кісток?
Таж ні! Ми зможемо вирівняти навіть пальці її!»**

(Сура 75, аяти 3-4)

Подумайте: чому Аллаг вказав саме пальці? Що в цьому криється? Простий відбиток пальця — це також дуже дивне Боже чудо. Скільки людей пройшло по цій землі?! Але серед них не знайдеться і двох з однаковими відбитками пальців!

Це справді дивовижне явище, однак воно стало відомим нещодавно. Ніхто цього не знав ні в часи Мухаммада, ні протягом наступних десяти сторіч. Це ще один доказ того, що Коран є Божим словом, посланим Мухаммаду ﷺ.

В Корані сотні таких фактів. Час від часу дослідники звертають увагу на якісь із них, і кожного разу, коли дослідник вивчає Коран, його погляду відкриваються факти, невідомі попереднім поколінням, — адже його чудеса є нескінченними.

Ось чому Коран у кожному епоху необхідно тлумачити по-новому: його тлумачать літератор, юрист, астроном, психіатр, соціолог, історик і кожен знайде в ньому свою галузь науки та діяльності, і знайде, виходячи зі своєї спеціальності й науки, доказ того, що Коран є Божим словом.

Чудеса ранніх пророків (мир їм) відбулися тільки одного разу й призначалися для їхніх часів. А чудо Мухаммада ﷺ живе й завжди актуальне. Чудеса пророків є лише одним з доказів, покликаних засвідчити й підтвердити справжність їхньої місії, тоді як чудо місії Мухаммада ﷺ є його місією як такою.

Нехай благословить та привітає Аллаг його та всіх його співбратів — пророків та посланців.

Віра в інші Книги

Ми віримо в Коран та у вказані в ньому послані Книги. Ось вони: Сувої Ібрагіма, Таврат Муси, Забур Дауда, Інджиль Іси.

Коран посланий, щоби підтвердити істинну та справжню місію та вказати на спотворення, зроблені людьми у ранніх писаннях, які дійшли до нас.

«Зіслали Ми тобі Писання в істині, яке підтверджує те, що було до цього в писаннях, і як охоронця для них...»

(Сура 5, аят 48)

Тому ми віримо в ті Писання, про які Аллаг повідомив в Корані, і робимо висновки про невіру тих людей, які зрікаються їх, і підтверджуємо ті повідомлення з цих Писань, які збереглися без спотворення та відповідають Корану, а ті данні, які суперечать повідомленням Корана, ми вважаємо спотворенням оригіналу.

Сувої Ібрагіма

Проте, що було згадане у Сувоях Ібрагіма та повторювалося у Писаннях Муси, Аллаг повідомив наступне:

«Чи ж йому не розповіли про те, що у сувоях Муси та Ібрагіма, який виконав обіцяне? Жодна душа не понесе тягар іншої душі. Воістину, людина отримає лише те, до чого прагне. І побачать прагнення її, а потім вона сповна отримає винагороду! У Господа твого — кінцева межа...»

(Сура 53, аяти 36-42).

«Виграв той, хто очистився, згадував свого Господа й молився! Але ж ви віддаєте перевагу життю земному, хоча життя наступне — краще й вічне. Воістину, це міститься в сувоях давніх, сувоях Ібрагіма й Муси.»

(Сура 87, аяти 14-19).

Тора — Таврат

Таврат також посланий Аллагом. У ньому — настанова для людей, у ньому Божий суд:

«Але як вони поставлять тебе суддею, коли в них — Тора, у якій суд Аллага?... Ми зіслали Тору, у якій настанова та світло...»

(Сура 5, аяти 43-44)

З настанов Тори Коран повідомив наступне:

«І в ній для них Ми постановили: душа — за душу, око — за око, ніс — за ніс, вухо — за вухо, зуб — за зуб, за (спричинення) поранень — відплата (рівнозначна)...»

(Сура 5, аят 45)

Коран також згадує благовіщення про Мухаммада, яке міститься в Торі:

«Які підуть за посланцем, неписьменним пророком, запис про якого вони знайдуть у Тавраті та Інджілі...»

(Сура 7, аят 157)

Коран також вказує, що в Торі міститься опис віруючих:

«Мухаммад — Посланець Аллага. Ті, які поряд із ним, суворі до невіруючих, але милостиві одне до одного. Ти бачиш, як вони низько кланяються та схиляються у поклонах, прагнучи до ласки Аллага та Його вдовolenня. Їхні обличчя позначені знаками поклонів. Так вони зображені в Тавраті...»

(Сура 48, аят 29)

Забур

Аллаг Всевишній сказав:

«...і дали Ми псалтир Дауду».

(Сура 4, аят 163).

І передав нам, що у Псалтирі написано про успадкування землі праведними:

«І написали Ми вже у Псалтирі після нагадування, що землю успадкують раби Мої праведні».

(Сура 21, аят 105).

Ймовірно, що «земля» у цьому аяті має на увазі рай, оскільки в іншому аяті про віруючих, які входять до нього:

«Хвала Аллагу! — та скажуть у відповідь. — Хто Своєю обітницю перед нами виправдав і цю землю дав у спадок нам, щоб ми могли в Раю оселитися там, де побажаємо».

(Сура 39, аят 74).

Євангелія — Інджіль

«Слідами їхніми відправили Ми Ісу, сина Мар'ям, із підтвердженням істинності того, що було до нього в Тавраті, й дарували Ми йому Інджіль, у якому прямий шлях і світло та підтвердження істинності того, що було до нього в Тавраті, і як прямий шлях та пересторогу для богобоязливих».

(Сура 5, аят 46).

Аллаг вказав, що зіслана Євангелія містить у собі Божі Закони:

«І нехай судять люди Інджілю за тим, що зіслав їм Аллаг. А ті, які не судять за тим, що зіслав Аллаг — вони нечестивці!»

(Сура 5, аят 47).

«Я буду підтверджувати те, що було до мене в Тавраті. Я дозволю вам частину того, що заборонено вам. Я прийшов до вас зі знаменням від Господа вашого! Тож бійтесь Аллага і коріться мені!»

(Сура 3, аят 50).

Євангелія, подібно до Тори, містить благу вість про Мухаммада та опис віруючих.

(Сура 7, аят 157; Сура 48, аят 29).

Отже, ми віруємо у все, що було зіслане від Аллага: у Писання — Тору, Псалтир, Євангелію, поважаючи усіх пророків (мир їм), у тому числі Ібрагіма (Авраама), Мусу (Мойсея), Дауда (Давида) та Ісу (Ісуса), нехай благословить Аллаг їх усіх та привітає.

ПІДСУМОК

Ось ми й подали уявлення про загальні принципи Ісламу.

Справжній мусульманин вірить у них, у все, що встановлено в Корані стосовно створення небес, землі й людини. Його щоденна поведінка повинна відображати таку віру. Він дотримується Корану, в достовірність якого вірить. Він не обмежується безплідним читанням Корану та його беззмістовною мелодійною декламацією. Він приймає його у якості зведення законів для себе самого, дозволяючи собі те, що в ньому дозволене, та забороняючи те, що у ньому заборонено, роблячи те, що він потребує, та утримуючись від того, що він забороняє.

Якщо інші релігії дотримуються лише в храмах, то Іслам не призначений тільки для мечеті, а дотримується скрізь: і в мечеті, і вдома, і на вулиці, і в державній установі, дотримується і в мирний час, і у військовий. Іслам невіддільний від мусульманина: він вказує, що йому дозволено і що не дозволено. Він завжди з ним: коли він перебуває наодинці з собою і коли він зі своєю родиною, на роботі та в дорозі. Кожну дію мусульманина можна віднести до однієї з наступних п'яти категорій: дозволене (халяль), рекомендоване (сунна), обов'язкове (**фард**), засуджуване (макрух) та заборонене (*харам*).

Якщо інші релігії полягають тільки у поклонінні та ніяк не стосуються ні політики, ні науки, то в Ісламі це не так, оскільки поряд з поклонінням він охоплює цивільний та

кримінальний кодекси, міжнародне право, адміністративну систему та етичні принципи. Він же є наукою, політикою, працею та боротьбою. Відкрийте будь-яку книгу з ісламської юриспруденції (*фікх*), і в ній ви знайдете усі ці аспекти.

Якщо покора Богові в інших релігіях передбачає лише різні молитви, то поклоніння Богові в Ісламі не обмежується лише молитвою та постом, а кожна справа, зроблена заради користі людей, є поклонінням Богові, якщо вона зроблена заради Бога.

Якщо інші релігії можуть полягати тільки в обрядах, будучи відірваними від істинних або наукових знань, то Іслам є релігією, заснованою на істинних знаннях, адже першим посланим словом було слово «читай», а не «воюй», і не «накопичуй гроші», і не «утримуйся від насолоди». «Читай» — це перше слово одкровення, слід за яким сказано про знання. Найбільший дар, даний людині Аллагом, — це не багатства, не сила і не авторитет, а знання раніше невідомого їй.

Оволодіння будь-якою наукою, яка потрібна ісламському суспільству, стає обов'язковим (фард кіфая) для тих, хто здатний до цього чи мав для цього можливість. Хіба є у всьому світі інша релігія, окрім Ісламу, яка вважає заняття науками, такими як хімія, медицина чи аеронавігація, одним з релігійних обов'язків?

У той же час Іслам — це релігія, яка потребує від людини розумного ставлення до матеріальних багатств. Аллаг знає про ненатлість людини там, де справа торкається матеріальних благ:

«І непохитна у жадібності своїй до земних благ людина».

(Сура 100, аят 8)

Тому дотримання справедливості у розподілі особистого багатства людини, особливо стосовно її близьких та рідних,

є одним із найважливіших приписів Ісламу. Зокрема, це стосується заповіту перед смертю:

«Коли прийде смерть до когось із вас, а він лишить якесь добро, то приписано вам укласти заповіт для батьків та для близьких родичів — відповідно до звичаю. Це — обов'язок для богобоязливих!»

(Сура 2, аят 180).

Виходить, що мусульмани повинні бути багатими, але за умови, якщо багатство досягнуте законним шляхом та знаходиться воно в руках, а не в серцях.

Багатство та всяка сутність у світі знаходяться у розпорядженні людини. Мусульманин відчуває, що він слуга Аллага, однак він — господар усіх речей у світі та розпоряджається ними як господар. Він домагається благ, закладених у Всесвіті Аллагом. Він прагне до блага, але не ставить його самоціллю, інакше він стане рабом благ та, відповідно, стане поклонятися їм поряд з Аллагом.

Аллаг призначив багатство як засіб отримання благ, а якби ви безплідно зберігали та накопичували багатство, ви опинитесь його рабами та полоненими. Наш Пророк ﷺ сказав: «...(Який) нещасний раб дірхама...» (Бухарі).

Що стосується одягу, то він призначений для прикриття тіла та захисту його від усіляких кліматичних чинників. Однак якщо ви зберігали одяг точно так же, як і багатство, не вдягаючи його, ви виявитесь його рабом. Наш Пророк ﷺ сказав: «...(Який) нещасний раб свого одягу...» (Бухарі).

Іслам — релігія сили й могутності, а не пригнічення. Це релігія для цього життя та майбутнього життя:

«...Владарю наш! Даруй добро нам у цьому житті та в наступному — даруй нам благодать...»

(Сура 2, аят 201).

Іслам вимагає, щоби мусульмани були щирими у своїй вірі, слідували Божим настановам і при цьому були самими прогресивними, самими сильними, самими знаючими та самими багатими серед націй світу, щоби поєднувати блага цього світу з благом майбутнього світу.

Поряд з цим кожен мусульманин повинен усвідомлювати, що на нього покладений інший обов'язок — заклик (*да'ва*) на шлях Аллага мудрістю та доброю настановою, і не примушуючи людей до Ісламу, а показуючи їм його значні аспекти так, щоби викликати симпатію до нього.

«Немає примусу в релігії».

(Сура 2, аят 256).

Мусульманин закликає до Ісламу не тільки язиком, але й своєю поведінкою. Отже, ісламське суспільство повинно слугувати прикладом, що втілює ісламські принципи, а не спотворює їх, відлякуючи від них людей, як це часто буває у наш час.

Проповідник повинен бути достатньо розумним, щоби наводити переконливі докази та аргументи, оволодіти ісламськими знаннями, зуміти об'єктивно подати ісламські принципи, а також мати сучасну освіту, щоби звертатися до людей сучасною (тобто зрозумілою їм) мовою. Він повинен бути чемним та дбайливим, а не грубим та черствим. Він має знати, що Іслам не боїться диспутів та суперечок і що все в Ісламі обговорюється на основі аргументів та доказів. Іслам вимагає доказів від тих, хто виступає проти нього:

«...Скажи: «Якщо ви правду говорите, наведіть докази свої!»

(Сура 27, аят 64).

«А хто закликає разом з Аллагом іншого бога, — немає у нього для цього доказу...»

(Сура 23, аят 117).

Однак, неможливо навести якийсь доказ, що ставить під сумнів монотеїзм.

Якби знайшлися обдаровані проповідники Ісламу, тоді увесь світ увійшов би у релігію Аллага. Адже Аллаг зобов'язується цю релігію оберігати.

«Ми, воістину, зіслали Книгу (як настанову людям) і будемо, воістину, її оберігати».

(Сура 15, аят 9).

Іслам залишається недоторканим, і майбутнє — за ним! Але за нами, мусульманами, залишається вибір: відродити у собі нашу релігію, і тоді Аллаг дарує нам честь перемоги у цьому світі та винагороду у майбутньому світі; або ж Аллаг замінить нас іншими людьми, які увійдуть в Іслам та візьмуться за його поширення та захист.

Просимо Аллага Всевишнього прийняти нас у Свою релігію та зробити нас гідними цієї релігії, дарувати нам успіх у виконанні нашого завдання, простити та помилувати нас. І останній наш зойк: «Хвала Аллагу, Господу світів!».

Алі Ат-Тантаві
Загальне уявлення про Іслам

Переклад з арабської російською **Абдул-Ваггаб Мадвар**

Переклад українською **Юрій Косенко**

Під загальною редакцією Ібрагіма Б. Ф. Сулу
Редактор Л.В. Окініна
Оформлення обкладинки Т. Юшина
Комп'ютерне верстання, дизайн Т. Юшина
Відповідальний за випуск І. Гімадутін

Книжку шейха Алі Ат-Тантаві
«Загальне уявлення про Іслам»
перекладено та вперше видано російською мовою 1997 р.
Управлінням із питань Ісламу
Міністерства з питань Ісламу й вакфу, Доха, Катар.
LEGAL DEPOSIT NO.: 491 / 1997

Ухвалено до друку
Наклад 3000 прим.

ГО «Ансар Фаундейшн»
04119, Київ, вул. Дегтярівська, 25А